

Poštnina plačana pri
pošti 1102 Ljubljana.

3-4

2024
letnik 33

ŠOLSKA KNJIŽNICA

Raziskovanje pismenosti:

Vloga vzgoje in izobraževanja pri razvijanju različnih razsežnosti vseh vrst pismenosti

4. in 5. marec 2025, Portorož

Pismenost se dandanes kaže kot zelo kompleksen pojem, ki zaobjema raznovrstnost sodobne družbe in medsebojno komuniciranje vseh njenih članov. V Nacionalni strategiji za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019-2030 je bralna pismenost opredeljena kot stalno razvijajoča se zmožnost posameznika in posameznice za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Zato je temelj vseh drugih pismenosti in je ključna za razvijanje posameznikovih in posamezničnih sposobnosti ter njuno uspešno sodelovanje v družbi.

Z razvojem pismenosti ustvarjamo vzpodbudne okoliščine za ustvarjalno in učinkovito odzivanje na hitre globalne gospodarske, tehnološke, socialne in kulturne spremembe.

Pismenost je tudi pri nas vedno pogostejši predmet proučevanja in ključni namen posveta je osvetliti raznovrstnost mogočih pristopov k pismenosti: od funkcionalne, bralne, matematične, naravoslovne, digitalne, informacijske, medijske, kulturne, čustvene, okoljske, finančne in gotovo še kakšne druge pismenosti.

Na znanstvenem posvetu, ki bo organiziran v obliki predstavitev vabljenih predavanj in izbranih prispevkov, izvedb delavnic ter vodenih simpozijev, bomo premišljali in poglobljali svoje znanje ter kritično razmišljali o naslednjih vsebinskih področjih:

- Razumevanje in razvijanje pismenosti kot zmožnosti posameznika za uspešno komuniciranje na vseh področjih v družbi.
- Oblikovanje šolskega okolja, ki spodbuja motivacijo za branje in razvoj vseh vrst pismenosti.
- Spremljanje in raziskovanje razvoja pismenosti v vrtcu in šoli.
- Dojemanje danes potrebne pismenosti v odnosu do zmožnosti razbiranja vrst besedil glede na obstoječe in nove nastajajoče oblike, ki zahtevajo različne nove načine sodelovanja.
- Prepoznavanje vloge strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju, ko najbolj razvijajo in preizkušajo didaktične pristope, ki pripomorejo k celostnemu vertikalnemu razvoju vseh pismenosti otrok, učencev in dijakov v času šolanja in po njem.
- Spodbujanje poglobljenega branja in razvoj višjih ravni branja.
- Spodbujanje razvoja pismenosti pri učencih, ki živijo v nespodbudnih družinskih okoljih.
- Vodenje vrtcev in šol za učinkovit razvoj pismenosti kot temeljni del razvojnega načrta vzgojno-izobraževalnega zavoda.
- Opolnomočenje strokovnih delavcev za spremljanje in raziskovanje učinkovitosti lastne prakse pri razvoju pismenosti.

Vabljeni k oddaji prispevkov.

Rok za oddajo prispevkov je najkasneje do 6. 12. 2024. Več informacij www.zrss.si/koledar.

Šolska knjižnica, letnik 33 (2024), številka 3–4 (122–123)

Ustanovitelj in izdajatelj: Zavod RS za šolstvo
Predstavnica: Jasna Rojc

Uredništvo

Romana Fekonja (odgovorna urednica), Zavod RS za šolstvo
mag. Mateja Drnovšek Zvonar, Osnovna šola Ljubljana – Polje (gostujoča urednica)
Alja Bratuša, Osnovna šola Polzela
Katja Brezovnik, Osnovna šola Vransko-Tabor
Tadeja Česen Šink, Osnovna šola Naklo
Sandra Fišter, Osnovna šola Mokronog
Katarina Jesih Šterbenc, Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana
Metka Kostanjevec, Prva gimnazija Maribor
Andreja Urbanec, Osnovna šola Orehek, Kranj
Tatjana Vučko, Osnovna šola Il Murska Sobota

Naslov uredništva: Romana Fekonja, Zavod RS za šolstvo, OE Maribor, Trg revolucije 7, 2000 Maribor, tel. 02/320 80 65, e-pošta: revija.solskajknjiznica@zrss.si

Urednica založbe: Simona Vozelj

Lektura: Valentin Logar

Prevod izvlečkov v angleščino: Ensitra prevajanje,

Brigita Vogrinec Škraba, s. p.

Oblikovanje: Grafex d. o. o.

Grafična priprava: Art Design, d. o. o.

Tisk: Present, d. o. o.

Naklada: 590 izvodov

Letna naročnina (štiri številke): 33,00 € za šole in druge ustanove, 24,75 € za individualne naročnike, 12,50 € za študente, upokojenke; 38,00 € za naročnike iz tujine. Cena posamezne številke v prosti prodaji je 11,00 €, dvojne pa 22,00 €; v cenah je vključen DDV.

ISSN 0353-8958

Naročila: Zavod RS za šolstvo – založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana; zalozba@zrss.si.

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 575.

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Uvodnik

Mateja Drnovšek Zvonar: Središče šole	2
--	---

Stroka

Tomi Deutsch: Najpomembnejši slovenski romani	3
--	---

Stroka in praksa

Tjaša Kanalec: Pomen in vloga šolskih knjižničarjev pri razvijanju bralne pismenosti učencev prvega triletnega osnovne šole	18
Maja Dretnik: Sodelovanje Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem s šolskimi knjižnicami pri projektu Bodi kul, beri ful	27
Tina Mlakar: Kako smo raziskovali družbena omrežja	33
Bojana Krašovec: Literarna dela kot izhodišče za krepitev različnih spretnosti pri otrocih	38
Neža Sodnik: Uporaba slikanice pri pouku dodatne strokovne pomoči v vrtcu in prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole	46
Mirjam Pangos: Spreminjanje vloge šolskega knjižničarja v višješolski knjižnici	52
Mojca Cerar: Čarobno branje: projekt v okviru mednarodnega turnirja First Lego League (FLL)	59
Kristina Šrot in Gordana Banjanin: Poznavanje storitev Univerzitetne knjižnice Maribor – odprto okno v svet šolskih obveznosti	67
Simona Horvat: Bralna značka za zaposlene na Osnovni šoli Puconci	72
Dragica Vidmar: Intervju s knjižničarko Aljo Bratuša, Osnovna šola Polzela	77

S knjižnih polic

Metka Kostanjevec: Janet Skeslien Charles: Pariška knjižnica	82
---	----

Odmevi

Maja Marija Marovt: Bibliopedagoška šola	83
Katarina Jesih Štrbenc: Odmev z Bibliopedagoške šole 2024	85
Romana Fekonja: Strokovna ekskurzija v Bologno in ogled sejma mladinske književnosti	86
Metka Kostanjevec: 23. evropska konferenca o pismenosti	88
Alenka Urh: Sončnica na rami	89
Katarina Jesih Štrbenc: Študijsko srečanje za šolske knjižničarje srednjih šol	90
Mateja Drnovšek Zvonar: Študijska srečanja knjižničarjev osnovnih šol	92
Petra Mikelc: Odmev s Posveta Bralnega društva Slovenije Humor rešuje človeka	93
Gregor Škrlj: Poročilo s kongresa ZBDS 2024	94
Jelka Kosi: Konferenca VIVID	95
Lidija Todorovič: Odličje Gustava Šiliha za Barbaro Rocek Bregar	96

Iskrica

Mateja Drnovšek Zvonar: Kletenje	97
---	----

Središče šole

Mag. Mateja Drnovšek Zvonar, gostujoča urednica

Globoko smo že zakorakali v šolsko leto 2024/25 in od 1. septembra so se stvari že precej postavile v svoje ustaljene tirnice. Vsako novo šolsko leto se začne s polno idejami, zanosom in velikimi pričakovanji, kaj bo prineslo in koliko novih učencev bomo spodbudili k branju za zabavo in obiskovanju šolske knjižnice. Da bi dosegli učence in seveda tudi zaposlene, smo knjižničarji resnično pravi multipraktiki in obvladamo veliko stvari. Včasih samo zmanjka časa, da bi predstavili vse, kar počnemo. Tukaj nimam v mislih samo naše revije, ampak da bi svoje delo predstavili tudi svojim sodelavcem. Včasih lahko traja precej časa, da se vzpostavijo povezave, ki postanejo neločljive in samoumevne. Ko pa pride do tega, je nemogoče, da vaše delo ne bi bilo opaženo.

Po navadi smo knjižničarji tisti, ki smo na šoli med prvimi, in tisti, ki med zadnjimi zapuščamo šolsko stavbo. Vmes, ko prihajajo učenci in zaposleni v šolo, pa je izjemno prijeten občutek, ko stopijo v knjižnico samo zato, da bi pozdravili. Takrat veš, da je knjižnica resnično postala središče šole in da brez nje ne morejo. Občasno je to lahko tudi ovira, saj se ti delo lahko začne kopičiti, a še vedno menim, da z dobrimi odnosi lahko dosežemo več tudi pri vseh projektih, povezanih s šolsko knjižnico, in pri spodbujanju bralne pismenosti na šoli.

O bralni pismenosti oziroma nižjih dosežkih pri njej se govori že na vsakem koraku. Priznam, da sem si to zelo jemala k srcu, saj verjamem, da res delamo vse, kar je mogoče, da bi bralno pismenost spodbujali, a trenutno naša prizadevanja še ne kažejo zelenih učinkov, če gledamo povprečje. Medtem ko vpeljujemo številne projekte, da bi zajeli čim več učencev, se lahko zgodi, da nekatere učence s preveč projekti lahko tudi preobremenimo, saj se zdi, kot da obstajata dva svetova. So učenci, ki si želijo s knjižnico sodelovati pri prav vsakem projektu, in so učenci, ki jih komaj dobiš na svojo stran. Ko pa jih, si vsak med vami zasluži pohvalo.

Samo knjige seveda niso dovolj. Še bolj kot dobro založena knjižnica z novostmi je pomembna njena dostopnost, da lahko prav vsak učenec, kadar koli si zaželi, pride do knjige ali klepeta z vami. Pogosto smo namreč prav mi tisti, zaradi katerih učenci pridejo v šolsko knjižnico. To je njihov varen prostor, varna točka, mi pa smo njihovi zaupniki. Nam se lahko odprejo na čisto drugačen način kot pa učiteljem. V pogovoru z njimi pa tudi lažje ugotovimo, kako jim predstaviti knjige, da bodo raje posegali po njih. Ni lepšega trenutka od tega, ko učenci ugotovijo, da je knjižnica namenjena še marsičemu drugemu in ne le izposoji knjig. Ko se učenci radi zadržujejo v knjižnici, tudi druge stvari lažje stečejo – tako projekti kot primerno svetovanje ob izbiri knjige.

Šolski knjižničarji ste neverjetni, toliko različnih stvari delate in toliko različnih stvari lahko ponudite učencem. Edino prav se mi zdi, da to tudi pokažete. Svoje delo predstavite kolektivu šole in izjemno vesela bom, če se boste odločili in vse, kar delate, predstavili tudi preostalim stanovskim kolegom. Dnevi so zdaj malo krajši in tako smo dlje časa v zaprtih prostorih in si lažje poiščemo čas, da strnemo misli in jih prelijemo na papir. Vabim vas, da z nami v obliki člankov delite vse, kar ustvarjate. Tu mislim na razne državne in mednarodne projekte ter sodelovanja, osebne šolske projekte, različna medpredmetna povezovanja. Kar koli počnete, zapišite in delite z nami. Drug od drugega se lahko naučimo ogromno. Opazila sem tudi, da je veliko novih, mladih šolskih knjižničarjev, ki jim bo vsaka vaša izkušnja prišla zelo prav. Hkrati bi rada spodbudila tudi mlajše generacije, da se opogumijo in nas presenetijo s svojim razmišljanjem in dejavnostmi, ki bi mlade bralce še dodatno pritegnile v šolske knjižnice. V šolskih knjižnicah tudi ne manjka veselih in zabavnih pripetljajev, povezanih z napakicami, ki nas nasmejejo. Vsak med vami lahko prispeva tudi kako iskrico za revijo Šolska knjižnica. Veseli je bomo.

Najpomembnejši slovenski romani

The Most Important Slovenian Novels

Tomi Deutsch

Izvleček

Število izdanih knjig, celo tistih v slovenskem jeziku, močno presega zmožnosti povprečnega bralca, da bi lahko med njimi suvereno in kakovostno izbral, kaj šele prebral. Zato so nam lahko v pomoč razna priporočila, recenzije in sezname, ki nam zreducirajo to pestrost na obvladljivejšo število naslovov. Precej velik in pester obseg predstavlja tudi slovenska književnost, kar je seveda pozitivno. Vendar pa se bralec zato težje orientira oz. izbira romane in druga književna dela, ki jih bo prebral. Verjetnost, da bomo zaradi tega izpustili kako pomembno delo, je velika. Kako torej naj ravna bralec, ki bi se na najboljši način rad seznanil s slovenskim romanopisjem, če se omejimo le na en, pri večini bralcev najbolj priljubljen segment književnosti? Seveda lahko koga vpraša za nasvet, prelista reklamne strani in revije o novih knjižnih izdajah, ali pa se stvari loti bolj sistematično. Pri tem je lahko seznam priporočenih romanov več kot dobrodošel. Vendar tovrstnih seznamov za slovenske romane – z izjemo enega relativno skromnega, objavljenega na spletu – nimamo. V podobni zagati se je znašel tudi avtor tega prispevka. Tako se je porodila ideja o pripravi seznama najpomembnejših slovenskih romanov, ki bo v pomoč vsem, ki se soočajo s podobnimi težavami.

Ključne besede: slovenska književnost, slovenski roman, romanopisje, sezname, branje

UDK 028.8:821.163-31

Abstract

The number of published books, even only those written in the Slovenian language, highly exceeds the ability of an average reader to select among them in a confident and quality manner, let alone read them. For this reason, different recommendations, reviews and lists can be useful in reducing this amount to a more manageable number of titles. The scope of Slovenian literature is rather large and diverse as well, which is of course positive. However, this makes it more difficult for readers to orient themselves and select novels and other literary works they intend to read. The probability of leaving out an important work is therefore strong. Thus, what should readers do to learn more about Slovenian novel writing if we were to limit ourselves to only one and, for most readers, the most popular literary segment? They could certainly ask someone for advice, browse through promotional pages and magazines about new literary releases, or they could take a more systematic approach. Here, a list of recommended novels could come very in handy, but this type of list is non-existent for Slovenian novels – with the exception of one relatively limited online list. The author of this article was in a similar pickle, which was what gave birth to the idea of preparing a list of the most important Slovenian novels, which will be helpful to anyone facing similar problems.

Keywords: Slovenian literature, Slovenian novel, novel writing, lists, reading

Uvod

Število izdanih knjig, celo tistih v slovenskem jeziku, močno presega zmožnosti povprečnega bralca, da bi lahko med njimi suvereno in kakovostno izbiral, kaj šele prebral. Zato so nam lahko v pomoč razna priporočila, recenzije in sezname, ki nam zreducirajo to pestrost na obvladljivejšo število naslovov. Precej velik in pester obseg predstavlja tudi slovenska književnost, kar je seveda pozitivno. Vendar pa se bralec zato težje orientira oz. izbira romane in druga književna dela, ki jih bo prebral. Verjetnost, da bomo zaradi tega izpustili kako pomembno delo, je velika.

Kako torej naj ravna bralec, ki bi se na najboljši način rad seznanil s slovenskim romanopisjem, če se omejimo le na en, pri večini bralcev najbolj priljubljen segment književnosti? Seveda lahko koga vpraša za nasvet, prelista reklamne strani in revije o novih knjižnih izdajah, ali pa se stvari loti bolj sistematično. Pri tem je lahko seznam priporočenih romanov več kot dobrodošel. Vendar tovrstnih seznamov za slovenske romane – z izjemo enega relativno skromnega, objavljenega na spletu – nimamo. V podobni zagati se je znašel tudi avtor tega prispevka. Tako se je porodila ideja o pripravi seznama najpomembnejših slovenskih romanov, ki bo v pomoč vsem, ki se soočajo s podobnimi težavami.

Priprava tovrstnega seznama ima lahko širše implikacije kot pomoč pri izbiri bralne literature. Če strnemo, so glavne tri prednosti priprave seznama najpomembnejših slovenskih romanov naslednje:

- seznam je v pomoč pri izboru romanov za domačo knjižno polico, bralne seznane in priporočila drugim bralcem – z uporabo seznama privarčujemo čas, hkrati pa nam da tudi zagotovilo, da pri branju nismo izpustili nobenega pomembnejšega dela;
- seznam na nek način predstavlja evalvacijo vsega dosedanjega slovenskega romanopisja;
- že sama priprava takega seznama je lahko precej zanimiva in poučna stvar.

Poglejmo najprej opis metodologije, po kateri smo se odločili priti do seznama najpomembnejših slovenskih romanov. Sledi pregled ugotovitev po posameznih fazah raziskave, ki se konča z oblikovanjem končnega seznama najpomembnejših slovenskih romanov. Prispevek se zaključuje s pregledom obsega publiciranja romanov, uvrščenih na seznam.

Priprava začetnega seznama romanov

Seznam najpomembnejših slovenskih romanov smo najprej pripravili sami¹. Pri tem smo se naslonili na lastno presojo glede nabora in delno tudi na obstoječe seznane oz. seznama, in sicer na bralni seznam 10 pomembnih slovenskih romanov, ki ga je objavil Portal N1 (2022), ter na aktualni seznam obveznih besedil iz predmetnega izpitnega kataloga za splošno maturo pri predmetu slovenščina (2022). Seznam obveznih besedil na maturi je precej obsežnejši od seznama, ki so ga objavili na Portalu N1, prav tako je na tem seznamu v več primerih navedenih več del posameznega avtorja. Seznam romanov, ki so ga objavili na portalu N1, je sicer edini seznam, ki ga je mogoče najti na spletu in ki se ukvarja z izborom slovenskih romanov glede na pomembnost ali kak drug podoben kriterij.

Pri izboru romanov, ki smo jih uvrstili na začetni seznam, smo upoštevali tako pomembnost posameznih romanov kot tudi pomembnost samih avtorjev. Pri avtorjih z dvema ali več potencialno najpomembnejšimi romani smo na seznam uvrstili le enega od njih. Presoja o najpomembnejšem romanu posameznega avtorja se je v več primerih izkazala kot najtežji del priprave seznama. Kot rezultat smo dobili seznam po lastnem izboru, na katerem je 15 najpomembnejših slovenskih romanov. Začetni seznam romanov (urejen po letu izdaje) je, skupaj s podatkom, ali se avtor in naslov romana nahajata tudi na katerem od obeh uporabljenih obstoječih seznamov, prikazan v preglednici 1.

Presoja o najpomembnejšem romanu posameznega avtorja se je v več primerih izkazala kot najtežji del priprave začetnega seznama.

¹ Avtorju sta začetni seznam romanov pomagala pripraviti Romana Fekonja in Vincenc Filipič, sodelavca na Zavodu RS za šolstvo.

Preglednica 1: Začetni seznam najpomembnejših slovenskih romanov

Začetni seznam najpomembnejših slovenskih romanov		10 pomembnih slovenskih romanov		Obvezna besedila splošne mature	
Avtor	Naslov romana (leto prve izdaje)	Avtor	Roman	Avtor	Roman
Josip Jurčič	Deseti brat (1866)	da	da	da	da
Ivan Cankar	Na klanecu (1902)			da	da
Fran Saleški Finžgar	Pod svobodnim soncem (1906-1907)				
Ivan Tavčar	Visoška kronika (1919)			da	da
Vladimir Bartol	Alamut (1938)	da	da	da	da
Prežihov Voranc	Požganica (1939)			da	
Janez Jalen	Bobri (1942-1943)	da	da		
Ciril Kosmač	Pomladni dan (1953)			da	
Boris Pahor	Nekropola (1967)				
Alojz Rebula	V Sibilinem vetru (1968)	da		da	
Miško Kranjec	Strici so mi povedali (1974)			da	
Vitomil Zupan	Menuet za kitaro (1975)			da	da
Lojze Kovačič	Prišleki (1984-1985)	da		da	da
Feri Lainšček	Namesto koga roža cveti (1991)	da	da	da	da
Drago Jančar	To noč sem jo videl (2010)	da	da	da	

Vsi romani z začetnega seznama so bili napisani v slovenskem jeziku in se glede na podatke iz bibliografskega zapisa v sistemu COBISS uvrščajo med romane (vrsta gradiva) in med leposlovje za odrasle (ciljna skupina). Ti kriteriji za uvrstitev na seznam bodo upoštevani tudi pri oblikovanju končnega seznama najpomembnejših slovenskih romanov.

Zbiranje podatkov in opis metodologije

V naslednjem koraku smo oblikovanje seznama najpomembnejših slovenskih romanov prepustili šolskim knjižničarjem. Za ta namen smo marca 2024 anketirali šolske knjižničarje, ki so se udeležili dvodnevne seminarja Bibliopedagoška šola 2024 za šolske knjižničarje. Seminarja se je skupaj udeležilo 172 šolskih knjižničarjev, večina med njimi iz osnovnošolskih in manjši delež iz srednješolskih knjižnic. Seminar je bil izveden trikrat, in sicer 12. in 13. marca (1. izvedba), 14. in 15. marca (2. izvedba) ter 21. in 22. marca (3. izvedba). Na vsaki od treh izvedb seminarja so bili knjižničarji anketirani dvakrat, ob začetku in ob koncu seminarja. V anketiranje je bila vključena velika večina udeležencev seminarja (do manjših odstopanj je prišlo zaradi kasnejših prihodov ali predčasnih opravičenih odhodov). Anketiranje je izvedla Romana Fekonja, svetovalka na Zavodu RS za šolstvo, ki je bila tudi koordinatorka vseh treh izvedb seminarja.

Začetno anketiranje ni bilo izvedeno v klasični obliki, z uporabo anketnih vprašalnikov, temveč so udeleženci naslove romanov in imena avtorjev zapisovali na listke. Na začetku seminarja so se tako za namene anketiranja (zbiranja podatkov) sodelujoči razdelili v manjše skupine, praviloma po 5 oseb v skupini. Vsaka skupina je dobila nalogo, da oblikuje seznam 10 najpomembnejših slovenskih romanov in ga zapiše, pri čemer so vse romane na seznamu razvrstili od najpomembnejšega do najmanj pomembnega.

Na osnovi podatkov iz začetnega anketiranja smo pripravili parcialne seznime najpomembnejših romanov za vsako izvedbo seminarja posebej. Romane, ki so se znašli na seznamih skupin, smo ovred-

V naslednjem koraku smo oblikovanje seznama najpomembnejših slovenskih romanov prepustili šolskim knjižničarjem.

Prvo anketiranje oz. priprava seznamov je potekala brez kakršnihkoli sugestij, katere slovenske romane uvrstiti na seznam.

Ob drugem anketiranju so udeleženci ocenjevali pomembnost romanov iz že pripravljenega nabora romanov.

notili s točkami. Roman, ki je bil na seznamu posamezne skupine uvrščen na prvo mesto, je dobil 10 točk, roman na drugem mestu 9 točk in tako naprej do romana na 10. mestu, ki je dobil eno točko. Romani, ki so bili glede na skupno število točk uvrščeni na prvih 15 mest, so bili vključeni v drugo anketiranje ob zaključku vsake od treh izvedb seminarja. Seznam 15 romanov v zaključni anketi je bil vsakič dopolnjen s tistimi romani z začetnega seznama romanov, ki v anketiranje niso bili vključeni na osnovi točk, pridobljenih na osnovi začetnega anketiranja.

Drugo anketiranje, ki je potekalo ob zaključku seminarja, je bilo izvedeno preko spletne ankete. Knjižničarji so, vsak zase, za vsak roman posebej odgovorili na naslednji dve vprašanji:

- Ocenite, kako pomembni so spodaj navedeni romani z vidika celotne zgodovine slovenskega slovstva (romani so urejeni kronološko po letnici prvega izida). Možni odgovori so bili ,manj pomemben', ,pomemben', ,zelo pomemben' in ,ne poznam, ne morem oceniti'.
- Kdaj ste nazadnje prebrali spodaj navedene romane? Možni odgovori so bili ,v zadnjih 10 letih', ,pred več kot 10 leti' in ,romana še nisem prebral/-a'.

Prvo anketiranje oz. priprava seznamov s strani oblikovanih skupin po pet knjižničarjev je potekala brez kakršnihkoli sugestij, katere slovenske romane uvrstiti na seznam. Udeleženci zato tudi niso bili seznanjeni z vnaprej pripravljenim začetnim seznamom najpomembnejših romanov. Tako je bila po eni strani zagotovljena popolna nepristranskost skupin pri oblikovanju seznamov, po drugi strani pa je to lahko privedlo do primerov, da nekatere skupine pri oblikovanju seznamov niso priklicale oz. se spomnile vseh romanov, ki bi po njihovi presoji sodili na ta seznam. Ta pomanjkljivost je bila nevtralizirana s številom skupin (v kolikor se nekaj skupin ni spomnilo določenega romana, se je le-ta, v kolikor je zares relevanten, uvrstil na skupni seznam preko preostalih skupin) in z drugim anketiranjem ob zaključku seminarja, kjer so udeleženci ocenjevali pomembnost že pripravljenega nabora romanov.

Število vseh udeležencev seminarja in število udeležencev (ter število skupin), ki so se udeležili anketiranja, je prikazano v preglednici 2.

Preglednica 2: Opis vzorca

Izvedba seminarja	Število udeležencev seminarja	Število anketiranih na začetku seminarja (1. anketiranje)	Število anketiranih na koncu seminarja (2. anketiranje)
1. izvedba	57	54 (11 skupin)	46
2. izvedba	56	53 (11 skupin)	54
3. izvedba	59	59 (12 skupin)	53
skupaj	172	166 (34 skupin)	153

Od 172 udeležencev seminarja jih je na prvem anketiranju sodelovalo 166 in na drugem 153. Ob prvem anketiranju je bilo skupaj oblikovanih 34 skupin. Posamezni roman je bil tako lahko uvrščen na seznam 34-krat in je lahko dobil skupno največ 340 točk (maksimalno število točk bi potencialno dobil roman, ki bi ga vse skupine uvrstile na svoj seznam na prvo mesto).

Na osnovi odgovorov udeležencev ob drugem anketiranju so bili odgovori na vprašanje o pomembnosti romana ovrednoteni z vrednostmi 1 za odgovor ,manj pomemben', 2 za odgovor ,pomemben' in 3 za odgovor ,zelo pomemben'. Na osnovi teh vrednosti so bile izračunane povprečne ocene pomembnosti posameznih romanov. Če bi vsi knjižničarji, ki so podali oceno o pomembnosti romana, podali odgovor ,zelo pomemben', bi roman dobil povprečno oceno 3, in v kolikor bi vsi opredeljeni knjižničarji podali odgovor ,manj pomemben', povprečno oceno 1.

V nadaljevanju so prikazani rezultati obeh anketiranj in na osnovi le-teh oblikovani vmesni ter končni seznam najpomembnejših slovenskih romanov. Iz prikaza so izpuščena vsa dela, ki so se pojavila v zanemarljivem deležu (in hkrati niso bila uvrščena niti na začetni seznam najpomembnejših roma-

nov), kot tudi vsa dela, ki se glede na podatke iz bibliografskega zapisa ne uvrščajo med romane (vrsta gradiva) in med leposlovje za odrasle (ciljna skupina), vendar so bila vseeno s strani nekaterih anketiranih skupin uvrščena na njihov seznam. Med izločenimi deli so se največkrat pojavili Cvetje v jeseni Ivana Tavčarja (kratka proza), Bratovščina sinjega galeba Toneta Seliškarja (roman za šolske otroke), Moj ata, socialistični kulak Toneta Partljiča (drama) in Moje življenje Ivana Cankarja (kratka proza). Gre za dela, ki po pomembnosti prav gotovo sodijo v sam vrh slovenske književnosti, vendar ne v kategoriji, ki je predmet te raziskave.

Razvrstitev romanov na osnovi prvega anketiranja (seznam skupin)

V preglednici 3 so prikazani vsi romani, ki so se ob prvem anketiranju na vsaj eni izvedbi seminarja uvrstili med prvih 15 romanov. Romani v preglednici so razvrščeni glede na število dodeljenih točk.

Preglednica 3: Prva razvrstitev romanov po pomembnosti

	Uvrstitev na seznam skupine	Uvrstitev med prvih 15 romanov	Skupno število dodeljenih točk	Uvrstitev na osnovi dodeljenih točk
Josip Jurčič: Deseti brat (1866)	30	3	275	1
Ivan Tavčar: Visoška kronika (1919)	29	3	230	2
Fran Saleški Finžgar: Pod svobodnim soncem (1906–1907)	32	3	225	3
Vladimir Bartol: Alamut (1938)	28	3	179	4
Drago Jančar: To noč sem jo videl (2010)	30	3	159	5
Ivan Cankar: Na klancu (1902)	15	3	104	6
Janez Jalen: Bobri (1942–1943)	18	3	100	7
France Bevk: Kaplan Martin Čedermac (1938)	12	3	60	8
Boris Pahor: Nekropola (1967)	10	3	36	9
Miško Kranjec: Strici so mi povedali (1974)	6	3	27	10
Zofka Kveder: Njeno življenje (1914)	3	2	21	11
Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti (1991)	5	1	17	12
Feri Lainšček: Ločil bom peno od valov (2003)	5	1	15	13
Ciril Kosmač: Pomladni dan (1953)	4	1	13	14
Lojze Kovačič: Prišleki (1984–1985)	4	1	13	14
Prežihov Voranc: Doberdob (1940)	3	1	13	14
Miško Kranjec: Povest o dobrih ljudeh (1940)	2	1	13	14
Feri Lainšček: Kurji pastir (2020–2024)	5	1	12	18
Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (1975)	3	1	12	18
Bogdan Novak: Lipa zelenela je (1997–2000)	1	1	8	20
Ivan Cankar: Hiša Marije Pomočnice (1904)	1	1	8	20
Drago Jančar: Katarina, pav in jezuit (2000)	1	1	7	22
Mira Mihelič: April (1959)	2	1	6	23

Med izločenimi deli so tudi dela, ki prav gotovo sodijo v sam vrh slovenske književnosti, vendar ne v kategoriji, ki je predmet te raziskave.

Roman Deseti brat je namreč kar 23 skupin prepoznalo kot najpomembnejšega in ga na seznamu uvrstilo na prvo mesto.

Med vsemi ocenjevanimi romani je najbolj bran roman Na klancu Ivana Cankarja, katerega so prebrali vsi anketirani knjižničarji.

Roman Pod svobodnim soncem Frana Saleškega Finžgarja je na seznam najpomembnejših romanov uvrstilo 32 od 34 skupin. Sledita romana Deseti brat Josipa Jurčiča in To noč sem jo videl Draga Jančarja, oba s po 30 uvrstitvami. Vsaj desetkrat je bilo na seznam skupine uvrščenih 9 romanov. To skupino z 10 uvrstitvami zaključuje roman Nekropola Borisa Pahorja. Vsi romani iz te skupine so se na vsaki posamezni izvedbi uvrstili med prvih 15 romanov in so bili zato vključeni v drugo oz. zaključno anketiranje. Med prvih 15 romanov se je vseh treh izvedbah uvrstil tudi roman Strici so mi povedali Miška Kranjca. Ta roman je bil sicer na seznam najpomembnejših uvrščen v le šestih skupinah.

Glede na skupno število dodeljenih točk je na prvem mestu s skupaj 275 točkami pristal roman Deseti brat. Čeprav sta Desetega brata na seznam uvrstili dve skupini manj kot roman Pod svobodnim soncem, pa so precej visoke uvrstitve Desetega brata na seznamih skupin temu romanu prinesle precej večje skupno število dodeljenih točk. Roman Deseti brat je namreč kar 23 skupin prepoznalo kot najpomembnejšega in ga na seznamu uvrstilo na prvo mesto.

Romanov z vsaj 10 točkami je 19; med to skupino romanov sta z 12 točkami na skupnem 18. mestu pristala romana Kurji pastir Ferija Lainščka in Menuet za kitaro Vitomila Zupana. Sledijo jima štirje romani z osem ali manj točkami, ki pa so vse točke pridobili na eni izvedbi in so bili zato, kljub manjšemu skupnemu številu točk, uvrščeni v nadaljnje anketiranje.

Romani, ki niso niti na eni izvedbi pristali na prvih 15 mestih, niso bili vključeni v nadaljnje anketiranje. Največje skupno število točk, ki jih je pridobil kateri od romanov iz te skupine, je osem, kar te izločene romane postavlja ob bok zadnjim štirim romanom v preglednici 3. Zato za te štiri romane, sicer uvrščene v drugo anketiranje, ne moremo trditi, da spadajo v skupino najpomembnejših, oz. dopustiti moramo možnost, da ima kak roman, kljub temu da ni bil uvrščen v drugo anketiranje, enako pomembnost kot ti romani. Čeprav gre v vseh primerih nedvoumno za pomembne slovenske romane, pa bomo to prekrivanje z romani, ki niso bili uvrščeni med potencialne najpomembnejše romane (ki se niso uvrstili v drugo anketiranje), upoštevali pri oblikovanju končnega seznama najpomembnejših slovenskih romanov.

Od romanov na našem začetnem seznamu se med prvih 15 na nobeni od treh izvedb seminarja nista uvrstila roman V Sibilinem vetru Alojza Rebule in roman Požganica Prežihovega Voranca. Alojz Rebula je bil sicer z romanom V Sibilinem vetru naveden na enem od 34 seznamov skupin, in sicer na sedmem mestu (romanu so bile tako dodeljene tri točke). Drugih del tega avtorja na seznamih ni bilo. Prežihov Voranc je bil sicer naveden na petih seznamih, vendar med navedbami ni bilo niti enkrat romana Požganica (romanu je bilo tako dodeljenih nič točk).

Vključitev v drugo anketiranje in branost romanov

Romani so bili vključeni v drugo anketiranje ali zaradi visoke uvrstitve na osnovi dodeljenih točk iz prvega anketiranja ali na osnovi njihove predhodne uvrstitve na začetni seznam romanov. Ker so se na osnovi točk v drugo anketiranje uvrščali različni romani, le-ti niso bili vključeni v drugo anketiranje na vseh treh izvedbah seminarja. Na koliko izvedbah so bili posamezni romani vključeni v drugo anketiranje, je prikazano v preglednici 4. Ob tem je prikazano še število knjižničarjev, ki so odgovarjali na vprašanja o posameznih romanih, ter delež tistih med njimi, ki so odgovorili, da so ta roman tudi prebrali. Romani v preglednici so urejeni glede na branost romanov med anketiranimi.

Velika večina romanov je bila v drugo anketiranje vključena na osnovi uvrstitve romana med prvih 15 na posamezni izvedbi seminarja. Štirje med njimi so bili zaradi predhodne uvrstitve na začetni seznam romanov vključeni v vsako od treh izvedb drugega anketiranja, čeprav so se med prvih 15 uvrstili le na eni izvedbi seminarja. Romana Požganica in V Sibilinem vetru se na prvem anketiranju nista niti enkrat uvrstila med prvih 15 in sta bila v vse tri izvedbe drugega anketiranja vključena zgolj zaradi uvrstitve na začetni seznam.

Med vsemi ocenjevanimi romani je najbolj bran roman Na klancu Ivana Cankarja, katerega so prebrali vsi anketirani knjižničarji. S skoraj 100-odstotno branostjo mu sledita Deseti brat Josipa Jurčiča in

Preglednica 4: Drugo anketiranje in branost romanov

	Vključitev romana v 2. anketiranje	Število anketiranih (2. anketiranje)	So prebrali roman	
			Število	Odstotek
Ivan Cankar: Na klancu (1902)	3	153	153	100,0
Josip Jurčič: Deseti brat (1866)	3	153	152	99,4
Ivan Tavčar: Visoška kronika (1919)	3	153	151	98,7
Fran Saleški Finžgar: Pod svobodnim soncem (1906–1907)	3	153	143	93,5
Vladimir Bartol: Alamut (1938)	3	153	135	88,2
Miško Kranjec: Povest o dobrih ljudeh (1940)	1	54	46	85,2
Janez Jalen: Bobri (1942–1943)	3	153	127	83,0
France Bevk: Kaplan Martin Čedermac (1938)	3	153	126	82,4
Miško Kranjec: Strici so mi povedali (1974)	3	153	126	82,4
Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti (1991)	3	153	121	79,1
Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (1975)	3	153	119	77,8
Ivan Cankar: Hiša Marije Pomočnice (1904)	1	53	41	77,4
Drago Jančar: To noč sem jo videl (2010)	3	153	115	75,2
Ciril Kosmač: Pomladni dan (1953)	3	153	107	69,9
Feri Lainšček: Ločil bom peno od valov (2003)	1	54	36	66,7
Prežihov Voranc: Doberdob (1940)	1	53	34	64,2
Prežihov Voranc: Požganica (1939)	3	153	89	58,2
Zofka Kveder: Njeno življenje (1914)	2	107	59	55,1
Feri Lainšček: Kurji pastir (2020–2024)	1	46	25	54,4
Lojze Kovačič: Prišleki (1984–1985)	3	153	81	52,9
Drago Jančar: Katarina, pav in jezuit (2000)	1	46	20	43,5
Mira Mihelič: April (1959)	1	46	20	43,5
Boris Pahor: Nekropola (1967)	3	153	60	39,2
Bogdan Novak: Lipa zelenela je (1997–2000)	1	53	20	37,7
Alojz Rebula: V Sibilinem vetru (1968)	3	153	28	18,3

Visoška kronika Ivana Tavčarja. Skupaj je v preglednici 13 romanov, ki jih je prebralo najmanj tri četrtine knjižničarjev. Med ocenjevanimi romani je najmanj bran roman V Sibilinem vetru Alojza Rebule, prebrala ga je le slaba petina anketirancev. Iz začetnega seznama romanov je – ob romanu V Sibilinem vetru – manj kot polovica anketirancev prebrala le še roman Nekropola Borisa Pahorja. Slednjega je prebralo le slabih 40 odstotkov anketiranih knjižničarjev.

Razvrstitev romanov na osnovi ocene pomembnosti – vsi, ki roman poznajo

Poglejmo najprej, kako so romane, ki so bili vključeni v drugo anketiranje, ocenili vsi knjižničarji, tako tisti, ki so posamezni roman prebrali, kot tudi tisti, ki tega romana sicer niso prebrali, vendar ta roman poznajo in ga po lastni presoji lahko ocenijo. Romani so v preglednici 5 urejeni glede na izračunano povprečno oceno pomembnosti.

Preglednica 5: Druga razvrstitev romanov po pomembnosti

	Število anketirancev, ki so podali oceno o pomembnosti	Povprečna ocena pomembnosti (vsi, ki roman poznajo)	Uvrstitev na osnovi ocene pomembnosti (vsi, ki roman poznajo)
Josip Jurčič: Deseti brat (1866)	152	2,809	1
Ivan Tavčar: Višoka kronika (1919)	153	2,725	2
Fran Saleški Finžgar: Pod svobodnim soncem (1906–1907)	153	2,712	3
Vladimir Bartol: Alamut (1938)	152	2,697	4
Drago Jančar: To noč sem jo videl (2010)	146	2,637	5
Ivan Cankar: Na klancu (1902)	153	2,542	6
Janez Jalen: Bobri (1942–1943)	151	2,444	7
Boris Pahor: Nekropola (1967)	123	2,398	8
France Bevk: Kaplan Martin Čedermac (1938)	141	2,319	9
Miško Kranjec: Povest o dobrih ljudeh (1940)	52	2,269	10
Miško Kranjec: Strici so mi povedali (1974)	144	2,250	11
Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (1975)	139	2,245	12
Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti (1991)	145	2,193	13
Zofka Kveder: Njeno življenje (1914)	86	2,186	14
Prežihov Voranc: Doberdob (1940)	47	2,149	15
Feri Lainšček: Ločil bom peno od valov (2003)	49	2,143	16
Lojze Kovačič: Prišleki (1984–1985)	115	2,122	17
Feri Lainšček: Kurji pastir (2020–2024)	38	2,105	18
Ciril Kosmač: Pomladni dan (1953)	138	2,080	19
Drago Jančar: Katarina, pav in jezuit (2000)	36	2,028	20
Ivan Cankar: Hiša Marije Pomočnice (1904)	48	2,000	21
Alojz Rebula: V Sibilinem vetru (1968)	79	1,987	22
Bogdan Novak: Lipa zelenela je (1997–2000)	40	1,975	23
Mira Mihelič: April (1959)	32	1,969	24
Prežihov Voranc: Požganica (1939)	128	1,906	25

Anketiranci so na drugem anketiranju kot najpomembnejši slovenski roman prepoznali Desetega brata, ki je bil kot najpomembnejši prepoznani tudi že na prvem anketiranju, na osnovi skupnega števila dodeljenih točk. Med vsemi ocenjevanimi romani je dobil najnižjo povprečno oceno pomembnosti roman Požganica. Požganica je edini roman, vključen v drugo anketiranje, ki na prvem anketiranju ni dobil niti ene točke, saj ga niti ena skupina ni uvrstila na seznam najpomembnejših romanov.

Razvrstitev romanov na osnovi ocene pomembnosti – vsi, ki roman poznajo in so ga prebrali

Mnenje o pomembnosti romanov se lahko oblikuje na osnovi podatkov iz več različnih virov. Zato lahko podamo oceno o pomembnosti nekega romana tudi, če le-tega nismo prebrali. Vendar je lahko tovrstna ocena vsaj delno pristranska iz različnih razlogov, na primer zaradi skromnosti informacij, ki smo jih pridobili, neobjektivnosti vira, predruženja vsebine preko ekranizacije, splošne popularnosti avtorja ipd. V takih okoliščinah lahko najbolj objektivno oceno romana pridobimo le, kadar se vse te informacije dopolnjujejo z izkušnjami in poznavanjem vsebine, ki jo je ocenjevalec pridobil s samim branjem romana.

V nadaljevanju so zato v preglednici 6 prikazane povprečne ocene pomembnosti romanov, ki so jih podali tisti anketiranci, ki so ob podani oceni o pomembnosti posameznega romana tudi odgovorili, da so ta roman prebrali. Romani so v preglednici urejeni glede na tako izračunano povprečno oceno pomembnosti. Gre za zadnjo razvrstitev analiziranih romanov, na osnovi katere bomo oblikovali dokončni seznam najpomembnejših slovenskih romanov.

Preglednica 6: Končna razvrstitev romanov po pomembnosti

	Število anketirancev, ki so podali oceno o pomembnosti in so roman prebrali	Povprečna ocena pomembnosti (vsi, ki roman poznajo in so ga prebrali)	Uvrstitev na osnovi ocene pomembnosti (vsi, ki roman poznajo in so ga prebrali)
Josip Jurčič: Deseti brat (1866)	152	2,809	1
Fran Saleški Finžgar: Pod svobodnim soncem (1906–1907)	143	2,734	2
Ivan Tavčar: Visoška kronika (1919)	151	2,728	3
Vladimir Bartol: Alamut (1938)	135	2,711	4
Drago Jančar: To noč sem jo videl (2010)	115	2,678	5
Boris Pahor: Nekropola (1967)	60	2,583	6
Ivan Cankar: Na klancu (1902)	153	2,542	7
Janez Jalen: Bobri (1942–1943)	127	2,457	8
France Bevk: Kaplan Martin Čedermac (1938)	123	2,341	9
Miško Kranjec: Strici so mi povedali (1974)	125	2,288	10
Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (1975)	118	2,280	11
Zofka Kveder: Njeno življenje (1914)	59	2,271	12
Lojze Kovačič: Prišleki (1984–1985)	78	2,256	13
Feri Lainšček: Kurji pastir (2020–2024)	25	2,240	14
Miško Kranjec: Povest o dobrih ljudeh (1940)	46	2,239	15
Prežihov Voranc: Doberdob (1940)	34	2,235	16
Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti (1991)	120	2,225	17
Ciril Kosmač: Pomladni dan (1953)	105	2,200	18
Drago Jančar: Katarina, pav in jezuit (2000)	19	2,158	19
Mira Mihelič: April (1959)	20	2,150	20
Bogdan Novak: Lipa zelenela je (1997–2000)	20	2,150	20
Feri Lainšček: Ločil bom peno od valov (2003)	36	2,139	22
Alojz Rebula: V Sibilinem vetru (1968)	26	2,115	23
Ivan Cankar: Hiša Marije Pomočnice (1904)	40	2,050	24
Prežihov Voranc: Požganica (1939)	88	1,966	25

Najvišjo oceno pomembnosti je tudi po spremembi metodologije (upoštevanje zgolj ocen tistih, ki roman poznajo in so ga prebrali) dobil roman Deseti brat, ki je prvi slovenski in, kot kažejo izsledki naše raziskave, tudi najpomembnejši slovenski roman. Dobljena povprečna ocena pomembnosti romana Deseti brat (kot tudi romana Na klancu) je sicer popolnoma enaka kot pri prvem izračunu povprečij, saj so vsi anketiranci, ki so podali oceno pomembnosti, tudi prebrali roman. Je pa prišlo do sprememb v povprečnih ocenah pri veliki večini preostalih romanov, pri čemer so se povprečja ob drugem

izračunu povprečij povečala. V nekaj primerih je to povečanje opazno, drugje se je povprečna ocena povečala le za odtenek. Do najvišjega povečanja povprečne ocene pomembnosti je prišlo pri romanu Nekropola.

Le pri dveh romanih se je ob drugem izračunu povprečna ocena pomembnosti zmanjšala, in sicer pri romanu Povest o dobrih ljudeh Miška Kranjca in pri romanu Ločil bom peno od valov Ferija Lainščka. Oba romana sta se tudi pri končni razvrstitvi romanov po pomembnosti premaknila za nekaj mest nižje. Čeprav je pri romanu Ločil bom peno od valov upad v višini povprečne ocene zelo majhen, tako rekoč zanemarljiv, je povečanje povprečnih ocen pri preostalih romanih bilo dovolj veliko, da so se na seznamu premaknili navzgor in ga prehiteli.

Številčna omejitev seznama najpomembnejših slovenskih romanov

Sedaj, ko imamo oblikovano dokončno razvrstitev analiziranih romanov od najpomembnejšega dalje, nam preostane še odločitev, koliko romanov bomo uvrstili na naš končni seznam najpomembnejših slovenskih romanov. Poglejmo si najprej vse tri razvrstitve vseh analiziranih romanov oz. vseh 25 romanov, ki so bili vključeni v drugo anketiranje. V preglednici 7 je tako prikazano, na katera mesta na seznamu so se uvrstili analizirani romani na osnovi točk iz prvega anketiranja in na osnovi povprečnih ocen pomembnosti iz drugega anketiranja, izračunanih na vseh podanih ocenah pomembnosti in na osnovi podanih ocen tistih anketirancev, ki so ocenjevali roman prebrali. Romani so v preglednici urejeni glede na zadnjo prikazano razvrstitev.

Z drugim anketiranjem in z upoštevanjem zgolj tistih, ki so ocenjevali roman tudi prebrali, smo dobili nekoliko jasnejšo sliko glede nabora najpomembnejših slovenskih romanov. Ob nekoliko spremenjenem vrstnem redu je na prvih devetih mestih zmeraj najdemo devet istih romanov. Tudi razvrstitev je precej podobna. Ob končni razvrstitvi le roman Pod svobodnim soncem zamenja Visoško kroniko in roman Nekropola pridobi nekaj mest ter pristane na končnem šestem mestu. Precej nizek delež branosti Nekropole med šolskimi knjižničarji in končna višja uvrstitev tega romana glede na izhodiščno kažeta na neko prezrtost tega romana v širšem okolju. Ne glede na obe ugotovljeni manjši razhajani v razvrstitvi je nabor najpomembnejših devetih romanov precej stabilen, saj se ne glede na metodologijo na ta seznam vsakič uvrsti istih devet romanov. Iz preglednice s povprečnimi ocenami pomembnosti (dobljene na osnovi ocen tistih, ki so roman prebrali) lahko razberemo, da so to romani s povprečnimi ocenami pomembnosti, višjimi od vrednosti 2,3.

Kot na prvih devet mest so se ne glede na metodologijo tudi na naslednjih devet mest praviloma uvrstili eni in isti naslovi. Edina izjema je roman Ločil bom peno od valov Ferija Lainščka, ki se ob končni razvrstitvi – na osnovi ocen pomembnosti tistih, ki so roman prebrali – uvrsti nekoliko nižje in tako na seznamu zapusti to skupino romanov. Povprečne ocene pomembnosti romanov (dobljene na osnovi ocen tistih, ki so ocenjevali romane tudi prebrali), ki so ob končni razvrstitvi ostali v tej skupini, se nahajajo na intervalu med vrednostima 2,2 in 2,3. Kljub stabilnosti uvrstitve v to drugo skupino devetih romanov pa, zaradi manjših razlik v ocenah pomembnosti, razvrstitev glede na različne metodologije znotraj te skupine ni tako stabilna kot v skupini romanov na prvih devetih mestih.

Pri Feriju Lainščku gre za precej popularnega avtorja. Na prvem anketiranju je avtor na seznamih naveden 17-krat, s štirimi različnimi romani (Namesto koga roža cveti, Ločil bom peno od valov, Kurji pastir in Petelinji zajtrk). Po skupnem številu navedb to postavlja avtorja na visoko osmo mesto med vsemi analiziranimi avtorji. Od štirih navedenih romanov so po rezultatih prvega anketiranja v ožji izbor prišli trije, med katerimi sta na osnovi drugega anketiranja bila izbrana dva, ki sodita v nabor najpomembnejših slovenskih romanov. Roman Ločil bom peno od valov je bil verjetno ob začetnem anketiranju in ob podajanju ocen s strani tudi tistih, ki tega romana niso prebrali, uvrščen tako visoko ravno zaradi popularnosti avtorja in večjega števila njegovih dobrih romanov, kar lahko nekoliko oteži izbor najpomembnejšega oz. najpomembnejših med njimi.

Precej nizek delež branosti Nekropole med šolskimi knjižničarji in končna višja uvrstitev tega romana glede na izhodiščno kažeta na neko prezrtost tega romana v širšem okolju.

Preglednica 7: Primerjava razvrstitev romanov po pomembnosti

	Uvrstitev na osnovi dodeljenih točk, 1. anketiranje	Uvrstitev na osnovi ocene pomembnosti (vsi, ki roman poznajo), 2. anketiranje	Uvrstitev na osnovi ocene pomembnosti (vsi, ki roman poznajo in so ga prebrali), 2. anketiranje
Josip Jurčič: Deseti brat (1866)	1	1	1
Fran Saleški Finžgar: Pod svobodnim soncem (1906–1907)	3	3	2
Ivan Tavčar: Visoška kronika (1919)	2	2	3
Vladimir Bartol: Alamut (1938)	4	4	4
Drago Jančar: To noč sem jo videl (2010)	5	5	5
Boris Pahor: Nekropola (1967)	9	8	6
Ivan Cankar: Na klanecu (1902)	6	6	7
Janez Jalen: Bobri (1942–1943)	7	7	8
France Bevk: Kaplan Martin Čedermac (1938)	8	9	9
Miško Kranjec: Strici so mi povedali (1974)	10	11	10
Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (1975)	18	12	11
Zofka Kveder: Njeno življenje (1914)	11	14	12
Lojze Kovačič: Prišleki (1984–1985)	14	17	13
Feri Lainšček: Kurji pastir (2020–2024)	18	18	14
Miško Kranjec: Povest o dobrih ljudeh (1940)	14	10	15
Prežihov Voranc: Doberdob (1940)	14	15	16
Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti (1991)	12	13	17
Ciril Kosmač: Pomladni dan (1953)	14	19	18
Drago Jančar: Katarina, pav in jezuit (2000)	22	20	19
Mira Mihelič: April (1959)	23	24	20
Bogdan Novak: Lipa zelenela je (1997–2000)	20	23	21
Feri Lainšček: Ločil bom peno od valov (2003)	13	16	22
Alojz Rebula: V Sibilinem vetru (1968)	24	22	23
Ivan Cankar: Hiša Marije Pomočnice (1904)	20	21	24
Prežihov Voranc: Požganica (1939)	25	25	25

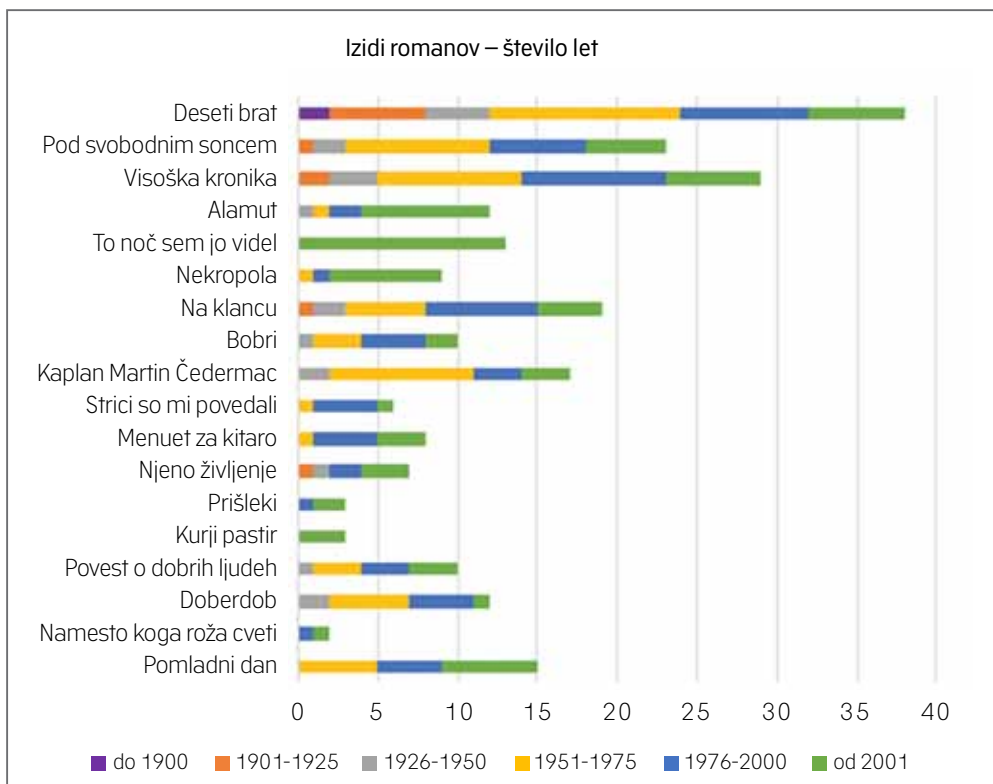
Roman Ločil bom peno od valov se je ob zadnji razvrstitvi uvrstil v tretjo skupino romanov, ki so se ne glede na metodologijo po pomembnosti vsakič uvrstili od 19. mesta dalje. To so romani Katarina, pav in jezuit Draga Jančarja, April Mire Mihelič, Lipa zelenela je Bogdana Novaka, V Sibilinem vetru Alojza Rebule, Hiša Marije Pomočnice Ivana Cankarja in Požganica Prežihovega Voranca. Vsi romani v tej skupini so bili ocenjeni s povprečnimi ocenami pomembnosti (dobljenimi na osnovi odgovorov tistih, ki so ocenjevale romane prebrali), nižjimi od vrednosti 2,2. Razen romana Ločil bom peno od valov so vsi romani v tej skupini ob prvem anketiranju pridobili manj kot 10 točk (od 0 do 8 točk), kar jih, kot je že zapisano zgoraj, enači z nekaterimi romani, ki niti niso bili vključeni v drugo anketiranje. Ob upoštevanju vseh navedenih okoliščin in vseh podatkov, ki smo jih zbrali o romanih v tej skupini, lahko sklepamo, da gre v tem primeru za del skupine sicer pomembnih slovenskih romanov, ki pa ne sodijo na seznam najpomembnejših slovenskih romanov. Med najpomembnejše slovenske romane lahko torej uvrstimo le tiste romane, ki so se ob zadnji razvrstitvi na seznamu uvrstili na enega od prvih 18 mest.

Med najpomembnejše slovenske romane lahko uvrstimo le tiste romane, ki so se ob zadnji razvrstitvi na seznamu uvrstili na enega od prvih 18 mest.

Publiciranje najpomembnejših slovenskih romanov

Sedaj ko smo identificirali vse romane, ki sodijo na seznam najpomembnejših slovenskih romanov, pogledimo še, kako pogosto je bilo publiciranje teh romanov doma in tudi v kakšnem obsegu so bili najpomembnejši romani prevajani ter publicirani v tujini. Podatki o izdajah romanov so pridobljeni iz vzajemne bibliografsko-kataložne baze podatkov COBIB². Podatki so bili pred analizo pregledani in urejeni.

Na grafu 1 je za 18 najpomembnejših slovenskih romanov prikazano število let v posameznih četrstoletnih obdobjih, v katerih je prišlo do vsaj ene izdaje romana. V kolikor je bil roman izdan v več delih, je upoštevano leto izdaje prvega dela.

Graf 1: Izidi romanov – število let

Obdobje do leta 1900 v celoti pripada romanu *Deseti brat*, edinemu romanu na seznamu najpomembnejših slovenskih romanov, ki je bil publiciran v tem obdobju. Do večjega števila izdaj *Desetega brata* je prišlo v vseh četrstoletnih obdobjih od 1901 dalje. Največ izdaj romana je bilo v obdobju od leta 1951 do leta 1975. Skupaj je bil roman *Deseti brat* vsaj enkrat izdan v 38 letih. Sledita mu romana *Visoška kronika* z 29 leti in *Pod svobodnim soncem* s 23 leti, v katerih je prišlo do vsaj ene izdaje romana. Med najpomembnejšimi slovenskimi romani je najmanjkrat bil izdan roman *Namesto koga roža cveti*. Ob letu prve izdaje v obdobju 1976–2000 (leta 1991) je bil izdan le še v enem letu, in sicer v obdobju od leta 2001 dalje. Kar je glede na popularnost avtorja in pomembnost romana svojevrstno presenečenje.

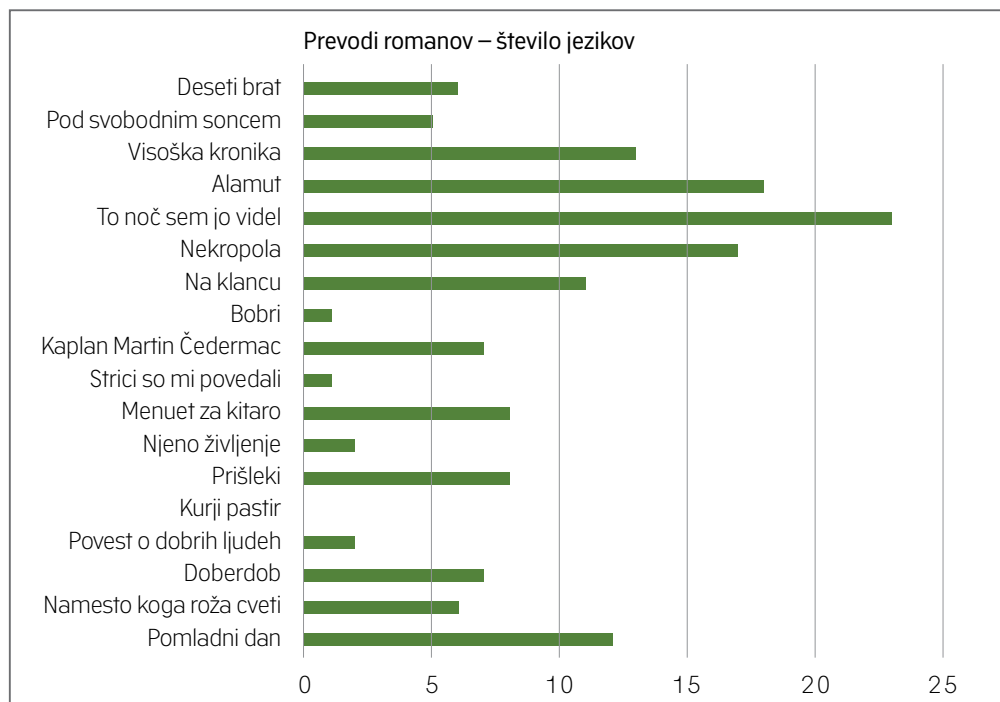
Vsak izmed 18 najpomembnejših romanov je bil v obdobju po letu 2001 izdan vsaj enkrat. V zadnjem obdobju je v največ letih bil izdan roman *To noč sem jo videl* Draga Jančarja. Roman, ki je prvič izšel leta 2010, je bil do sedaj ponovno izdan še v 12 dodatnih letih. S skupaj 13 leti z najmanj eno izdajo je ta roman tudi najbolj pogosto izdajan roman v obdobju od leta 2001 dalje. Po pogostosti mu sledita romana *Alamut* Vladimirja Bartola in *Nekropola* Borisa Pahorja.

² Podatke o izdajah najpomembnejših slovenskih romanov je iz vzajemne bibliografsko-kataložne baze podatkov COBIB oktobra 2024 izvozila Romana Fekonja.

V zadnjem obdobju je v največ letih bil izdan roman *To noč sem jo videl* Draga Jančarja.

Vsak izmed 18 najpomembnejših romanov je bil v obdobju po letu 2001 izdan vsaj enkrat.

Poglejmo še obseg publiciranja najpomembnejših slovenskih romanov v tujini. Na grafu 2 je prikazano število jezikov (ne glede na to, koliko izdaj romana je bilo v tem jeziku), v katere so bili prevedeni najpomembnejši slovenski romani.

Graf 2: Prevodi romanov – število jezikov

Skupaj so bili najpomembnejši slovenski romani prevedeni v 33 različnih jezikov. V največ različnih jezikov, in sicer v 23, je bil preveden roman *To noč sem jo videl*. Sledita mu romana *Alamut* in *Nekropola*, ki sta bila prevedena v 18 oziroma 17 jezikov. Razvrstitev na prvih treh mestih je enaka kot pri domači produkciji v obdobju po letu 2001 (glej graf 2). Edini roman na seznamu najpomembnejših slovenskih romanov, ki še ni bil preveden, je *Kurji pastir* Ferija Lainščka. *Kurji pastir* je najnovejši roman na seznamu (prvič je izšel leta 2020), zato lahko kak prevod tega romana pričakujemo šele v prihodnje. Le en prevod sta do sedaj doživela romana *Bobri* Janeza Jalna in *Strici so mi povedali* Miška Kranjca. Z relativno skromnim številom prevodov izstopata tudi oba najpomembnejša slovenska romana. Roman *Deseti brat* je bil preveden v le šest in roman *Pod svobodnim soncem* v le pet jezikov. V katere jezike so bili največkrat prevajani najpomembnejši slovenski romani, je prikazano na grafu 3.

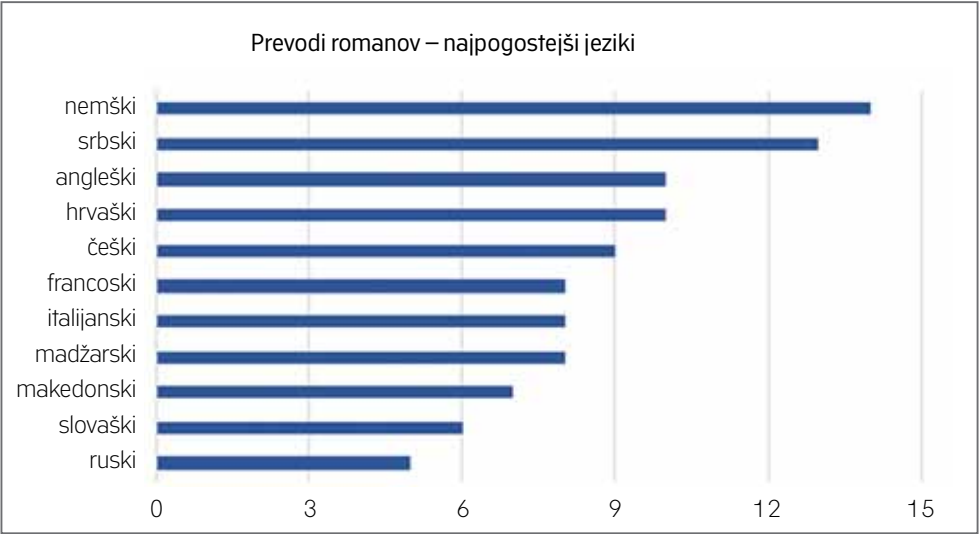
Od 18 najpomembnejših slovenskih romanov jih je bilo največ, in sicer 14, prevedenih v nemščino. V srbsščino je bilo prevedenih 13 romanov, v angleščino in hrvaščino po 10, v češčino devet, v francoščino, italijanščino in madžarščino osem, v makedonščino sedem, v slovaščino šest in v ruščino pet romanov. V albanščini, bolgarščini, litovščini, poljščini in španščini lahko berejo štiri, v bosanščini, finščini, nizozemščini in turščini tri, v esperantu, grščini, katalonščini in romunščini dva ter v arabščini, danščini, gruzijščini, kitajščini, malteščini, norveščini, portugalsščini, švedščini in ukrajinščini enega izmed 18 najpomembnejših slovenskih romanov.

Poglejmo še izdajo obeh romanov, ki smo ju uvrstili na začetni seznam romanov, vendar se je kasneje izkazalo, da ju na končni seznam najpomembnejših slovenskih romanov ne moremo uvrstiti. Roman *V Sibilinem vetru* je bil v slovenskem jeziku izdan samo v dveh različnih letih in preveden v en jezik. Precej drugačna je situacija pri romanu *Požganica*. Slednji je bil v slovenskem jeziku izdan v 14 različnih letih in preveden v tri jezike. Za primerjavo, roman *Doberdob* je bil v slovenščini izdan v 12 različnih letih in preveden v sedem jezikov. Večja pomembnost romana *Doberdob* je bila, kot kaže, bolj prepoznana s strani tujih založb.

Skupaj so bili najpomembnejši slovenski romani prevedeni v 33 različnih jezikov. V največ različnih jezikov, in sicer v 23, je bil preveden roman *To noč sem jo videl*.

Skupaj s šolskimi knjižničarji nam je uspelo identificirati vse najpomembnejše slovenske romane za obdobje od samega začetka slovenskega romanopisja do danes.

Skupaj je na končnem seznamu 18 naslovov romanov in 16 avtorjev, saj sta dva avtorja zastopana z dvema naslovoma.

Graf 3: Prevodi romanov – najpogostejši jeziki

Sklep

Skupaj s šolskimi knjižničarji nam je uspelo identificirati, lahko kar zapišemo, vse najpomembnejše slovenske romane za obdobje od samega začetka slovenskega romanopisja do danes. Na seznamu so se znašli tako slovenski klasiki kot tudi romani, ki so prvič izšli v novejšem obdobju. Najnovejši med njimi je Kurji pastir, roman v treh delih. Do izvedbe naše raziskave oz. anketiranja knjižničarjev sta izšla šele prvi in drugi del. Prvi del Kurjega pastirja je izšel leta 2020 in Petelinje jajce, drugi del Kurjega pastirja, leta 2023. Tretji del Kurjega pastirja bo pod naslovom Kurja fizika izšel proti koncu leta 2024 (Lainšček, 19. 9. 2024). Knjižničarji tako v času anketiranja niso mogli ocenjevati tega romana kot celote. Ne glede na to smo na seznam najpomembnejših romanov uvrstili roman Kurji pastir kot celoto, se pravi vse tri dele, tako kot so kot celote na seznam umeščeni tudi vsi preostali romani.

Izpišimo sedaj dobljeni seznam romanov, skupaj z imeni avtorjev in letnico prve izdaje še enkrat. Končni seznam najpomembnejših 18 slovenskih romanov, urejen po pomembnosti romana:

1. Josip Jurčič: Deseti brat (1866)	10. Miško Kranjec: Strici so mi povedali (1974)
2. Fran Saleški Finžgar: Pod svobodnim soncem (1906–1907)	11. Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (1975)
3. Ivan Tavčar: Visoška kronika (1919)	12. Zofka Kveder: Njeno življenje (1914)
4. Vladimir Bartol: Alamut (1938)	13. Lojze Kovačič: Prišleki (1984–1985)
5. Drago Jančar: To noč sem jo videl (2010)	14. Feri Lainšček: Kurji pastir (roman v treh delih, 2020–2024)
6. Boris Pahor: Nekropola (1967)	15. Miško Kranjec: Povest o dobrih ljudeh (1940)
7. Ivan Cankar: Na klancu (1902)	16. Prežihov Voranc: Doberdob (1940)
8. Janez Jalen: Bobri (1942–1943)	17. Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti (1991)
9. France Bevk: Kaplan Martin Čedermac (1938)	18. Ciril Kosmač: Pomladni dan (1953)

Skupaj je na končnem seznamu 18 naslovov romanov in 16 avtorjev, saj sta dva avtorja zastopana z dvema naslovoma. Romani na seznamu so izhajali od leta 1866 do leta 2024. Leta 1866 je izšel prvi in tudi najpomembnejši slovenski roman ter leta 2024 tretji del Kurjega pastirja, najnovejšega romana na seznamu. Kot smo že ugotovili, lahko seznam po pomembnosti nekako razdelimo na dva dela, na prvo skupino devetih romanov in na drugo skupino prav tako devetih romanov. Tako da pravzaprav lahko operiramo ali s seznamom 9 najpomembnejših slovenskih romanov ali pa s celovitim

Slika 1: Domača knjižna polica

seznamom vseh 18 najpomembnejših slovenskih romanov. Kakršno drugo razmejevanje seznama je odsvetovano. Dobljene ocene pomembnosti so, predvsem v drugi skupini romanov, preprosto premajhne za kakršnokoli alternativno razmejitev seznama.

Poglejmo ob koncu še, kako se je odrezal naš začetni seznam najpomembnejših slovenskih romanov, na katerega smo uvrstili 15 avtorjev in prav toliko romanov. Od 15 avtorjev z začetnega seznama se je na končni seznam uvrstilo 14 avtorjev, odpadel je le Alojz Rebula. Pri oblikovanju začetnega seznama smo izpustili dva avtorja, ki sta bila uvrščena na končni seznam, in sicer Franceta Bevka ter Zofko Kveder. Med romani se je na končni seznam uvrstilo 13 od 15 naslovov, odpadla sta Požganica Prežihovega Voranca in V Sibilinem vetru Alojza Rebule. Na začetni seznam nismo umestili pet romanov, za katere se je tekom raziskave izkazalo, da sodijo med najpomembnejše slovenske romane, to so Njeno življenje Zofke Kveder, Doberdob Prežihovega Voranca, Kaplan Martin Čedermac Franceta Bevka, Povest o dobrih ljudeh Miška Kranjca in Kurji pastir Ferija Lainščka. Naslovi najpomembnejših slovenskih romanov, ki jih nismo uvrstili na začetni seznam romanov, prav tako niso zastopani na nobenem od dveh obstoječih seznamov, po katerih smo se pri pripravi začetnega seznama delno zgledovali. Na seznamu obveznih besedil splošne mature sicer najdemo avtorico Zofko Kveder, ne pa tudi romana Njeno življenje.

Začetni seznam romanov ni v ničemer vplival na oblikovanje končnega seznama najpomembnejših slovenskih romanov, saj anketirani šolski knjižničarji z njim niso bili seznanjeni. Ne glede na to pa sta si seznama med seboj precej podobna. Verjetno bi bila še bolj, v kolikor se pri oblikovanju začetnega seznama ne bi omejili na samo en roman posameznega avtorja. Sklepamo, da je neka predstava o tem, kateri so naši najpomembnejši romani, obstajala. S predhodno poglobitvijo v materijo smo se verjetno zato z začetnim seznamom tako približali končnemu. Ne glede na podobnost pa je zaključni seznam boljši in popolnejši, če ne celo popoln. V dobljenem seznamu se namreč odraža tako številčnost knjižničarjev, vključenih v raziskavo, kot tudi njihovo znanje ter poznavanje področja.

Viri in literatura

Bralni seznam za kulturni dan: 10 pomembnih slovenskih romanov (2022). *Portal N1*. <https://n1info.si/magazin/bralni-seznam-za-jutrisnji-kulturni-dan-10-pomembnih-slovenskih-romanov/>

Lainšček, F. (2024). Objavljeno sporočilo z dne 19. 9. 2024. Instagram, Facebook in X.

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo – slovenščina (2022). Državni izpitni center.

Vzajemna bibliografsko-katalogna baza podatkov COBIB. <https://www.cobiss.si/>, 15. 2. in 26. 9. 2024.

Dr. Tomi Deutsch, področni podsekretar na Zavodu RS za šolstvo
Naslov: Zavod RS za šolstvo, OE Maribor, Trg revolucije 7, 2000 Maribor
E-naslov: tomi.deutsch@zrss.si

V končnem seznamu se namreč odraža tako številčnost knjižničarjev, vključenih v raziskavo, kot tudi njihovo znanje ter poznavanje področja.

Pomen in vloga šolskih knjižničarjev pri razvijanju bralne pismenosti učencev prvega triletja osnovne šole

Importance and Role of School Librarians in Developing the Reading Literacy of Pupils in the First Triennium of Primary School

Tjaša Kanalec

Izvleček

Prispevek se osredotoča na pomembno vlogo šolskih knjižničarjev pri razvijanju bralne pismenosti. Prek teoretičnih izhodišč in s praktičnimi napotki je opredeljen in prikazan potek učenja branja pri raznolikih enako starih mladih bralcih. V prispevku je tudi predstavljeno, kako lahko knjižničarji podprejo vsakega bralca, ki se še uči bralne tehnike. Poudarek je na opredelitvi pomena ustreznih bralnih gradiv v povezavi s čustveno-motivacijskimi dejavniki bralne učinkovitosti in bralnim napredkom. Izpostavljen je model razvijanja branja v prvem triletju, ki sta ga oblikovali specialni pedagoginji na OŠ Franceta Bevka Tolmin, ter izkušnje, ki so lahko koristne šolskim knjižničarjem pri soustvarjanju čim boljšega bralnega okolja za vse učence na šoli. Vključuje študijo primera treh učencev 2. razreda, ki so bili trikrat letno testirani s testom tekočnosti glasnega branja, in analizo njihove bralne tehnike s prikazom celoletnega napredka posameznika v kontekstu razumevanja stopnje bralne tehnike in ustreznih bralnih gradiv za posameznega učenca. Prispevek prinaša mnoge informacije, ki bodo knjižničarjem olajšale svetovanje pri izbiri ustreznih bralnih gradiv mladim bralcem, in osvetli številne prednosti, ki jih knjižničarjem nudi šolsko okolje.

Ključne besede: bralna pismenost, tehnika branja, bralna gradiva, učenje branja, motivacija, knjižničarji

UDK 027.8:028.1

Abstract

The article focuses on the vital role of school librarians in developing reading literacy. Through theoretical backgrounds and practical instructions, it defines and demonstrates the course of learning to read in diverse young readers of the same age. The article also shows how librarians can provide support to readers who are learning the reading tech-

nique. Emphasis is placed on the importance of appropriate reading materials in connection with the emotional and motivational factors of reading efficiency and reading progress. The article highlights the model of reading development in the first triennium, which was designed by two special education teachers at the France Bevk Tolmin Primary School, and the experiences gained, which could be useful for school librarians in co-creating an optimal reading environment for all pupils at the school. It includes a case study of three second grade pupils, who were tested three times a year with a reading fluency test, and an analysis of their reading technique with a demonstration of the yearly progress of each pupil in relation to the level of reading technique and appropriate reading materials for an individual pupil. The article contains a great deal of information that will make it easier for librarians to advise young readers on choosing appropriate reading materials, and illustrates the many advantages provided to librarians by the school environment.

Keywords: reading literacy, reading technique, reading materials, learning to read, motivation, librarians

Uvod

Knjižničarji imajo na področju razvijanja bralne pismenosti izjemno pomembno vlogo. Zmotno je namreč prepričanje, da je njihova vloga samo izposoja gradiva. Ko govorimo o področju branja, so zagotovo eni ključnih članov, ki lahko bistveno prispevajo k dvigu bralne pismenosti na posamezni šoli. Med vloge šolskega knjižničarja Fekonja (2016) vključuje: poučevalno vlogo (kamor med drugim spadata tudi pismenost in promocija branja), vlogo upravljanja in pomembno vlogo podpore vzgojno-izobraževalnemu delu na šoli. Poleg tega pa mora knjižničar prepoznati pomen družinskega okolja pri vzgoji otrok in vrednost medgeneracijskega prenosa znanja ter skrbeti za promocijo knjižničnih storitev in programov, zato njihove vloge nikakor ne smemo podcenjevati.

Za začetek o branju

Razlogi, zakaj je branje v obdobju šolajočega se otroka tako pomembno, so številni, eden pomembnejših pa je zagotovo ta, da branje otroku omogoča razumevanje in učenje pisnih gradiv, kar pa posledično vpliva na učne dosežke in izkazovanje učenčevih zmožnosti tudi v obliki šolskih ocen. Tri četrtine informacij naj bi namreč pridobili z branjem in samo četrtino s poslušanjem (Kalan, 2002, str. 3). Tudi Pačnik (1995, str. 82) pravi, da je branje v času šolanja zelo pomembno, saj kar 80 % vseh informacij, novega znanja in spoznanj učenci pridobijo prav z branjem besedil.

Odraslim predstavlja branje avtomatizirano spretnost, ki se nam zdi popolnoma samoumevna. Pogosto se niti ne spomnimo, kako smo se naučili brati, razen če so bili bralni začetki težki in nam branje ni šlo najbolje. Knjižničarji se z bralnimi gradivi in branjem srečujejo vsakodnevno, zato je pomembno, da dobro razumejo korake do bralne pismenosti. To pomeni, da morajo poznati pomen predopisnevalnih spretnosti, potek začetnega učenja branja, prehod na razumevanje prebranega ter fleksibilnost (Pečjak, 2010) in kritičnost pri branju.

Številne aktualne raziskave (Klemenčič in Mirazchijski, 2023) izpostavljajo problematiko pismenosti v trenutnem obdobju, ko so knjige in literatura dostopne in ko se jim ob rob postavljajo novodobne tehnologije ter hiter tempo družinskega življenja, zato se številni raziskovalci tako v teoriji kot praksi ukvarjajo z vprašanjem, kako izboljšati bralno pismenost.

Razvijanje bralne zmožnosti otroka poteka po korakih, ki si nujno sledijo in jih ne moremo preskočiti. Če stremimo k izboljšanju bralne pismenosti, moramo dobro poznati sam proces branja. Branje je glede

Razlogi, zakaj je branje v obdobju šolajočega se otroka tako pomembno, so številni, eden pomembnejših pa je zagotovo ta, da branje otroku omogoča razumevanje in učenje pisnih gradiv, kar pa posledično vpliva na učne dosežke in izkazovanje učenčevih zmožnosti tudi v obliki šolskih ocen.

na SSKJ *postopek razpoznavanja znakov za glasove in vezanja v besede, je tudi razumevanje ustaljenih, dogovorjenih znakov in dojemanje vsebine besedila*. Ko preberemo različne definicije branja in o njih dobro razmislimo, spoznamo, kako kompleksna spretnost je v resnici. Prav zaradi tega različni avtorji z različnih vidikov pristopajo k preučevanju dejavnikov bralne učinkovitosti. Posledica tega je, da ni enotne klasifikacije dejavnikov, ki naj bi določali učinkovitost branja pri posamezniku (Pečjak, 1993). Nekateri govorijo o notranjih in zunanjih dejavnikih, drugi pa ločijo dejavnike, ki so primarno razvojno pogojeni, od tistih, ki so rezultat učenja (Pečjak, 1999).

Pečjak (1993, str. 11) povzema, da večina avtorjev poudarja naslednje dejavnike bralnega uspeha:

- perceptivne dejavnike (gibanje oči, vidno in slušno razločevanje),
- kognitivne dejavnike (sposobnosti – splošna sposobnost in specifične sposobnosti),
- čustveno-motivacijske dejavnike (motivacija, interes ter stališče/odnos) (Pečjak, 1999),
- socialno-kulturne dejavnike (socialno-ekonomski status, socialni in kulturni vplivi iz ožjega in širšega okolja).

Kot lahko vidimo, na dejstvo, ali se bo otrok razvil v dobrega in kritičnega bralca, vplivajo številni dejavniki, na mnoge izmed njih pa sam otrok niti nima vpliva. Prav zato potrebuje pri začetnem branju veliko podpore – v prvi vrsti v šoli, kjer se branja uči, in ne nazadnje doma, kjer mora branje vaditi. Sodelovanje, vključevanje in opolnomočenje staršev, da v čim večji meri tudi doma podpirajo otroka pri branju, zahteva tudi s strani šole veliko napora in sistematičnega dela. O pozitivnih vplivih družinskega okolja in bralne spodbude s strani staršev govorijo številne raziskave (Baker idr., 2001), ki dokazujejo, da so starši eni izmed pomembnejših dejavnikov otrokovega začetnega bralnega napredka.

Izjemno pomembno je, da otrok dobro usvoji prvi korak, tj. razvite predopisemenjevalne spretnosti (Kanalec, 2016; Kanalec in Ozbič, 2016), in nato usvoji tehniko glasnega branja. Predopisemenjevalne spretnosti se začnejo razvijati že v predšolskem obdobju in se nadaljujejo zelo sistematično v prvi polovici 1. razreda, sledi učenje simbolov za glasove – črke in učenje tehnike branja, tj. vezava v zloge. Golli (1991, str. 23) opredeli tehniko branja kot mehanično branje, kar pomeni branje s hitrostjo počasnega govora. Učenec bere s pravorečno neoporečnim izgovorom glasov z dobro artikulacijo besed. Pri branju se mu ne zatika, ne ponavlja glasov ali zlogov, ne pride do premene, ne dodaja, ne izpušča, temveč bere le napisano. Ima pravorečno pravilne poudarke in ne elka ter ne menjuje besed. Pomembni dejavniki bralne učinkovitosti, ki jih nikakor ne smemo zanemariti, so čustveno-motivacijski dejavniki, ki po nekaterih raziskavah bistveno vplivajo na uspešnost branja mladih bralcev (Vaknin-Nusbaum in Tuckwiller, 2023).

Cilj branja je, da otrok avtomatizira tehniko branja, prebrano razume in je pri branju fleksibilen (Pečjak, 2010) ter kritičen. V praksi pogosto slišimo, da učenci v višjih razredih osnovne šole “ne znajo brati”, kar pomeni, da imajo še vedno težave s tehniko branja. Iluzorno je pričakovati, da bodo ti učenci uspešni pri bralnem razumevanju, dohitevali tempo dela sošolcev in da bodo samostojni pri reševanju pisnih preizkusov znanja. Izkušnje in številne raziskave (Kanalec 2016; Kanalec in Ozbič, 2016) kažejo, da je preventiva veliko boljša kot kurativa. Menimo, da moramo posebno pozornost nameniti obdobju, ko se učenci branja učijo, jih tam v največji možni meri podpreti in jih spremljati na njihovi bralni poti. Če se jim na kateri izmed stopenj zalomi, jim moramo ponuditi oporo, pomoč oz. različne podporne dejavnosti. Verjamemo, da je branje pravica vsakega otroka in da smo v šoli (predvsem) zato, da jim pri tem pomagamo. Ker vemo, da sta prvi dve leti šolanja ključni za usvojitev tehnike branja, smo na Osnovni šoli Franceta Bevka Tolmin pred osmimi leti začeli oblikovati tako imenovani bralni projekt, ki ga na kratko predstavljamo v nadaljevanju.

Bralni projekt v prvem triletju

Že 8. leto specialni pedagoginji Tjaša Kanalec in Adrijana Skok vodiva bralni projekt za učence prvega triletja s ciljem opolnomočenja učencev z izboljšanjem branja in jim tako omogočiti dostop do znanja. Zagotoviti želiva enake izobraževalne možnosti za vse učence in jim tako izboljšati dostop do kakovostnega izobraževanja. S pomočjo teoretičnih in praktičnih specialnopedagoških znanj ter integracijo

Cilj branja je, da otrok avtomatizira tehniko branja, prebrano razume in je pri branju fleksibilen ter kritičen.

Verjamemo, da je branje pravica vsakega otroka in da smo v šoli (predvsem) zato, da jim pri tem pomagamo.

učinkovitih didaktičnih strategij sva oblikovali širok koncept dela za razvijanje in spodbujanje branja v prvem triletju, ki se izvaja pod okriljem bralnega projekta na šoli.

Pri oblikovanju sva izhajali iz vedenjsko-kognitivne teorije in vključili vse dejavnike bralne učinkovitosti. Bralni projekt poteka na številnih nivojih in vključuje vse učence prvega triletja, njihove starše in strokovne delavce ter poteka vse šolsko leto. S starši smo oblikovali partnerstvo, saj se vključujejo z izvajanjem bralnih treningov doma (oblikovano je bilo gradivo z navodili in model bralnih domačih treningov), zanje je organizirano tudi izobraževanje o branju. Usmerjeni smo v preventivno delo in zgodnje odkrivanje otrok s začetnimi odstopanji pri branju. Pri vseh učencih spremljamo bralni napredek, v 1. razredu s spremljanjem učenja tehnike branja, v 2. in 3. razredu pa z uporabo testa tekočnosti glasnega branja. Za namen izboljšanja branja smo oblikovali lastna diferencirana bralna gradiva, za razvijanje bralnega razumevanja pa gradiva v treh stopnjah po principu preberi-reši-preveri. Sodelujemo tudi s številnimi zunanjimi institucijami (Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin, Tačke pomagačke, Mreža šolski pes, NMSB idr.). Avtorici projekta sva razvili vrsto podpornih oblik pomoči, ki jih nudimo učencem, ki počasneje napredujejo pri usvajanju branja (npr. bralne urice), ter vpeljali novo obliko dela z boljšimi bralci. Bralni projekt se sklone z obiskom znane pisateljice in podelitvijo avtorskih knjig, ki jih učenci izdelujejo v 3. razredu. Vsakoletna evalvacija in rezultati raziskave (Kanalec, 2022) kažejo številne pozitivne učinke modela spodbujanja začetnega branja, ki sva ga razvili.

Smernice, ki lahko knjižničarjem olajšajo svetovanje pri izbiri ustreznih bralnih gradiv mladim bralcem

Pri 8-letnem spremljanju procesa branja, uvajanju novosti in učenju na napakah smo prišli do nekaterih ključnih spoznanj, ki igrajo pomembno vlogo pri začetnem učenju branja.

Eno od spoznanj predstavljamo v pričujočem prispevku, kjer želimo izpostaviti pomembno vlogo sodelovanja s šolsko knjižnico pri načrtovanju dejavnosti za izboljšanje branja in opredeliti informacije o branju, ki so lahko šolskim knjižničarjem v pomoč pri njihovem delu.

Ugotavljamo namreč, da je treba pri zagotavljanju podpore na področju branja vključiti vse, ki so na kakršen koli način povezani z branjem otrok na šoli. Sodelovanje mora biti sistematično, cilji merljivi in potekati mora dalj časa, da lahko govorimo o možnih pozitivnih učinkih (Kanalec, 2022).

Ustrezna izbira bralnih gradiv v povezavi s čustveno-motivacijskimi dejavniki bralne učinkovitosti – primer dobre prakse

Šolske knjižnice so bogat vir bralnih gradiv, ki so nepogrešljive v vseh triletjih osnovnošolskega šolanja. Konec zadnjega triletja bralci že izoblikujejo svoj bralni interes in branje je že na najvišji stopnji bralnega razumevanja. Obdobje drugega triletja je še vedno izjemno pomembno za razvijanje bralnega razumevanja, obenem pa tudi za iskanje interesov posameznikov in ohranjanje motivacije za branje.

Za razliko od zadnjih dveh triletij pa veljajo v prvem triletju nekatere posebnosti. V 1. in 2. razredu se učenci namreč šele spoznajo s svetom črk in govorimo o začetnem branju. Tehnike branja se še učijo, poteka proces tako imenovane avtomatizacije priklica črk, vezave v zloge in prehoda na tekoče glasno branje. Za številne otroke ta proces ni preprost in potrebujejo veliko vaje, podpore ter motivacije. Pri tem igra izjemno pomembno vlogo **ustrezna izbira bralnih gradiv**. Ugotavljamo namreč, da je občutek **uspeha** pri začetnem branju izjemno pomemben. S tem mislimo, da otrok pri učenju branja občuti zadovoljstvo, ko bere pravilno, brez številnih napak in zatikanj. Zavedati se namreč moramo, da predstavlja otroku branje v začetni fazi zelo velik miselni napor. Če ima občutek, da je pri tem uspešen, in vidi svoj napredek (tj. uspešno vezavo v zloge brez napak), bo motivacijo ohranjal in pri branju vztrajal.

Pri zagotavljanju podpore na področju branja je treba vključiti vse, ki so na kakršen koli način povezani z branjem otrok na šoli.

Z vajo se bo tehnika branja izboljševala in prišlo bo do avtomatizacije branja. V nasprotnem primeru pa se bo branju začel izogibati, bral bo z odporom, z branjem bo prenehal in napredka ne bo. Tako ne bo usvojil bralne tehnike, kar pomeni, da tudi branja kasneje ne bo mogel uporabljati za razumevanje prebranega. Vse to dokazuje veliko povezanost med ustreznimi bralnimi gradivi, ki otroku omogočajo uspešno urjenje začetnega branja, in čustveno-motivacijskimi dejavniki, kamor spadajo motivacija, interes in odnos do branja.

Zato je pomembno, da otrok bere besedila, ki so njegovi bralni stopnji ustrezna. Navedli bomo nekaj nasvetov, na kaj naj bodo knjižničarji in starši pozorni. Priporočila so vezana na izhodišča specialpedagoške prakse. Zavedati se moramo, da začetni bralci šele razvijajo svoje percepcijske dejavnike, ki pomembno vplivajo na bralno učinkovitost. V fazi začetnega urjenja branja na področju vidnega zaznavanja igra pomembno vlogo oblikovna ureditev besedila:

- velikost črk,
- razmik med vrsticami,
- oblika pisave,
- dolžina besedila,
- zračnost besedila,
- barva ozadja,
- dolžina in zahtevnost besed oz. besedil.

Otrokova vidna pozornost je v začetku kratkotrajna in razpršena. Neenakomerne črke, različne oblike pisav (fonti) in velikost pisav, barvno ozadje ali slike čez besedilo bodo začetnega bralca odvrnile od osredotočenosti na vezavo črk v zloge. Ker bo njegova vidna pozornost odkrenljiva, jo bo otrok poskušal ves čas nadzirati in se bo poskušal zbrati, a bo za to porabljal veliko miselne energije, ki pa jo nujno potrebuje za sam priklic črka-glas in vezavo glasov oz. branje. V fazi začetnega branja, ko to še ni avtomatizirano, predstavlja za otroka ta spretnost izjemen miselni napor, saj je delovno pomnjenje zelo obremenjeno. Poleg tega otrok v tem obdobju še razvija slušno zaznavanje in pogosto vsaj v začetku ne zmore slušnega pomnjenja večzložnih besed (pri tem je seveda izjemno pomembna tudi razvitost slušne pozornosti in slušnega razlikovanja). Vse to moramo upoštevati pri začetnem bralcu, ko mu ponudimo bralna gradiva, priporočila pa veljajo bodisi za velike ali male tiskane črke. Zelo dobrodošlo bi bilo, če bi bili o pomembni vlogi priporočil ozaveščeni tako založniki kakor tudi avtorji, ki pišejo besedila za mlade bralce, ki se učijo samostojnega branja.

Opozarjamo, da na tem mestu ne govorimo o leposlovnih delih, ki jih otroku berejo odrasli in imajo bogato besedišče ter pomembno sporočilno in emocionalno vrednost. Ključnega pomena je, da otrokom beremo bogata, vizualno privlačna, raznolika besedila različnih tematik in z bogatim dogajanjem, vendar pa morajo imeti mladi bralci, ki se učijo samostojnega branja, možnost učenja branja na besedilih, ki so primerna za začetno učenje branja. Za usvojitev tehnike branja in prehod na avtomatizacijo branja so potrebni številni tedni vsakodnevne vaje branja, kar pomeni veliko število primernih bralnih gradiv. Prilagojene razpoložljive bralne vadnice in ustrezna berila so kaj kmalu premalo, da bi zadostili količini, ki jo mora v tem večmesečnem obdobju otrok za vajo prebrati, zato morajo učenci posegati po preostalih knjižnih gradivih. Tu pa imajo veliko vlogo šolski in drugi knjižničarji, učitelji ter ozaveščeni starši, ki lahko svetujejo pri izbiri ustreznega bralnega gradiva.

Branje z urjenjem iz meseca v mesec napreduje, a to se zgodi le, če mladega bralca zadržimo pri urjenju te spretnosti. Če bo otrok obupal, se branju uprli in z vajami branja ne bo nadaljeval do izboljšanja bralne tehnike, ne bo prišlo do napredka oz. bo napredek minimalen. Zato je veliko bolje, da otrok bere malce lažja besedila in je pri tem uspešen, hiter, natančen in motiviran, kot da s težavo bere besedila, katerim s svojo stopnjo bralne tehnike še ni kos.

Poleg oblikovnih značilnosti besedila igra ključno vlogo tudi vsebinska zahtevnost besedila. Besedilo, ki vsebuje številne neznane besede, arhaične izraze, tujke, težje soglasniške sklope, dolge večzložne

Ključnega pomena je, da otrokom beremo bogata, vizualno privlačna, raznolika besedila različnih tematik in z bogatim dogajanjem, vendar pa morajo imeti mladi bralci, ki se učijo samostojnega branja, možnost učenja branja na besedilih, ki so primerna za začetno učenje branja.

Zato je veliko bolje, da otrok bere malce lažja besedila in je pri tem uspešen, hiter, natančen in motiviran, kot da s težavo bere besedila, katerim s svojo stopnjo bralne tehnike še ni kos.

besede, je veliko težje za branje za začetnega bralca, kot je lažje in prilagojeno besedilo. Pomembno je, da je otrok pri branju uspešen, saj bo le tako pri urjenju te spretnosti vztrajal in tako napredoval.

V praksi uporabljamo **pravilo petih prstov**. To pomeni, da če na eni strani, ki jo otrok bere, najdemo več kot 5 besed, ki so otroku neznane, težke ali dolge, je to besedilo trenutno za otroka še prezahtevno, zato moramo zanj izbrati lažjo vrsto besedila.

Zaradi navedenih spoznanj je avtorica prispevka leta 2019 dala pobudo za oblikovanje označb na knjigah, ki otrokom, staršem in ne nazadnje tudi knjižničarjem olajšajo pot do izbire ustreznega bralnega gradiva, ki je na voljo na policah knjižnic glede na stopnjo bralne tehnike posameznega otroka. V vseh oddelkih mestne Knjižnice Cirila Kosmača Tolmin so pripravili kotičke s knjigami, ki so primerne za postopno učenje branja. Izbrane knjige so namenjene za učence prvega triletja in za vse, ki počasneje napredujejo pri učenju branja. Še prav posebej pa smo imeli v mislih starše in otroke, ki prihajajo iz drugega jezikovnega okolja, saj prav slednji potrebujejo posebno pomoč pri izbiri ustreznega bralnega gradiva. Pri izbiri knjig smo sledili strokovnim priporočilom. Vsaka knjiga je opremljena s posebno nalepko, ki označuje stopnjo branja in zahtevnost besedila (Začenjam, Boljši sem in Že znam). Z enakimi označbami smo označili tudi knjige v šolski knjižnici OŠ Franceta Bevka Tolmin.

Ob pregledovanju in zbiranju ustrezne otroške literature smo ugotovili, da je malo bralnih gradiv, ki bi bila primerna za bralce, ki se branja šele učijo, ali pa za tiste, ki imajo izrazite težave pri usvajanju bralne tehnike in potrebujejo tako oblikovno kot vsebinsko prilagoditev. To smo ugotovili tako pri izboru knjig z velikimi tiskanimi kot tudi z malimi tiskanimi črkami, zato smo se na šoli za namen bralnega projekta odločili za izdelavo lastnih bralnih listov. Izdelali smo bralne liste z velikimi in malimi tiskanimi črkami v štirih stopnjah, kar nam omogoča veliko diferenciacijo in individualizacijo podpore posameznim otrokom in možnost njihovega napredka. Bralne liste z besedili smo izdelale specialne pedagoginje, inkluzivni pedagoginji ter učiteljice in jih prilagodile bralnemu treningu, ki ga izvajajo starši doma skupaj z otroki.

Stopnja bralne tehnike in bralni napredek posameznega otroka

V pričujočem prispevku izpostavljamo, kako pomembno vlogo igra poznavanje stopnje tehnike otrokovega branja pri izbiri ustreznega bralnega gradiva, zato bomo na primerih posameznih učencev glede na stopnjo bralne tehnike in njihove napredke opisali, katere vrste bralna gradiva so primerna zanje.

Izkušnje v praksi kažejo, da je učinkovito spremljanje in ocenjevanje tehnike glasnega branja s preizkusom tekočnosti glasnega branja, ki je opredeljena kot število pravilno prebranih besed v minuti. Takšen način ocenjevanja temelji na kurikulumu in je eden od načinov formativnega spremljanja branja (Hasbrouck in Tindal, 2017; Košir, 2011; Jurišič, 2016). Podatki, ki jih tako pridobimo, nam dajo osnovo, da lahko merimo učenčev individualni napredek, in informacijo, kdaj se učenec približa stopnji avtomatizacije bralne tehnike, saj je prav avtomatizacija potrebna za uspešno bralno razumevanje (Kanalec 2022). Poleg tekočnosti glasnega branja specialni pedagogi analiziramo tudi tehniko branja, kar pomeni, da ocenjujemo, na kateri bralni stopnji branja je otrok (črkuje in uspešno priklicuje posamezne glasove za simbole, zloguje, bere krajše/daljše besede, bere tekoče), ter morebitna odstopanja in posebnosti (specifične vidne ali slušne napake, težave pri orientaciji v besedilu, izreki posameznih glasov ipd.). Vse te informacije nam pokažejo trenutno bralno stopnjo posameznega otroka, kar nam omogoča podlago za načrtovanje specifične pomoči za razvijanje percepcijskih dejavnikov, motivacijske spodbude ali samo vaje do avtomatizacije branja. Po branju otroka vedno nekaj časa namenimo tudi pogovoru o branju, ker nas zanimajo tudi stopnja motivacije, otrokov interes za določene vsebine in odnos do branja. Zadnji zelo pomembni podatki so ključni pri načrtovanju spodbude na področju čustveno-motivacijskih dejavnikov.

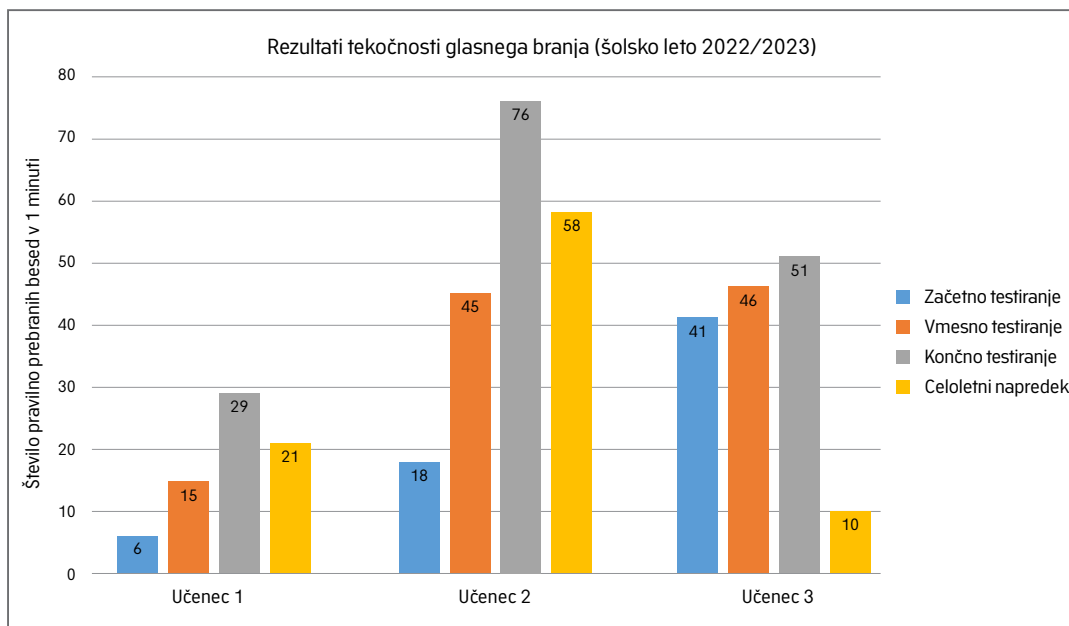
Pomembno je, da je otrok pri branju uspešen, saj bo le tako pri urjenju te spretnosti vztrajal in tako napredoval.

STROKA IN PRAKSA

Izdelali smo bralne liste z velikimi in malimi tiskanimi črkami v štirih stopnjah, kar nam omogoča veliko diferenciacijo in individualizacijo podpore posameznim otrokom in možnost njihovega napredka.

Študije primerov branja učencev 2. razreda

Za lažje razumevanje stopnje branja v grafu 1 prikazujemo primere treh učencev 2. razreda. Predstavljeni so podatki o njihovi tekočnosti glasnega branja ter napredki v enem šolskem letu. Vsakega učenca vsaj trikrat letno testiramo s testom tekočnosti glasnega branja (oktober, februar, maj), da lahko ustrezno spremljamo napredek in načrtujemo oblike dela za posameznika. Pri tem sva specialni pedagoginji oblikovali šolske norme tekočnosti glasnega branja na podlagi 8-letnih rezultatov in testiranja z istimi besedili.

Graf 1: Rezultati tekočnosti glasnega branja za tri učence 2. razreda v šolskem letu 2022/2023 (število pravilno prebranih besed v eni minuti)

Graf 1 prikazuje rezultate treh testiranj tekočnosti glasnega branja za tri učence. **Prvi učenec** je ob začetnem testiranju tekočnosti glasnega branja dosegel nizke podpovprečne vrednosti, saj je pravilno prebral le 6 besed v 1 minuti. Izkazoval je velike težave pri sami tehniki branja. Nizko število pravilno prebranih besed je odraz številnih napak pri priklicu črka-glas, prisotni so bili zamenjave, izpuščanje ter dodajanje glasov. Pri branju je bil nemiren, vlagal je veliko navora in truda, posamezne glasove je priklical izjemno počasi, negotovo in pogosto napačno. Učenec je kljub težavam v šoli ohranjal motivacijo za branje, doma pa se je branju že upiral. Pozorni smo postali, saj smo posumili, da gre za prisotnost kake manjše ali večje specifične posebnosti, bodisi na področju vidnega ali slušnega zaznavanja oz. integracije procesov, ki so ključni za uspešno začetno branje. Zato je učenec bral v nadaljevanju prilagojena besedila (1. in 2. stopnja), ki so omogočala branje zlogov in hiter priklic črk ter bila ustrezno oblikovana. Vključili smo ga v podporne oblike pomoči, ki smo jih poimenovali bralne urice, kjer se poleg branja izvajajo specifične vaje za razvijanje spretnosti, ki so potrebne za uspešno branje. Staršem smo predstavili trenutno stopnjo bralne tehnike in jim svetovali o načinih pomoči doma ter jim predlagali specifične vaje. Starši so dečka podprli in mu doma pomagali ter ga spodbujali. Ob vmesnem testiranju je učenec prebral 15 besed v minuti, kar je po naših osemletnih izkušnjah bistveno premalo glede na vloženi čas in trud učenca, zato smo poleg vseh oblik podpore in pomoči v šoli in doma v sodelovanju s starši učenca vključili v individualno in skupinsko učno pomoč (ISP), kjer je s pomočjo specialne pedagoginje razvijal specifične spretnosti s področja branja. Končni rezultat tekočnosti glasnega branja (29 besed na minuto) kaže na to, da je učenec napredoval od zadnjega testiranja. Sama tehnika branja se je sicer izboljšala, a so bile še vedno prisotne specifične napake in rezultati so bili kljub napredku še vedno nizko podpovprečni, zato smo staršem svetovali obravnavo v zunanji instituciji in ugotavljanje prisotnosti splošnih/specifičnih učnih težav na področju branja. Po naših izkušnjah se namreč pri učencih, ki vse leto vadijo branje tudi doma, obiskujejo podporne oblike po-

moči v šoli in so deležni specialnopedagoške pomoči, napredek mora pokazati. V nasprotnem primeru gre navadno za izrazitejšo bodisi splošne ali specifične učne težave. Tak učenec bo tudi konec 2. razreda potreboval preprosta bralna gradiva (branje besed oz. enostavnih povedi), ki morajo zadoščati tako oblikovnim zahtevam kot tudi nadvse preprosti vsebini (v smislu lažje berljivih besed).

Drugi učenec je imel ob začetnem testiranju nižji povprečen rezultat (18 besed na minuto). Bral je natančno, vezaje v zloge, napake je popravljaj. Tehnika branja je bila ustrezna, a je potreboval še veliko vaje, zato ni potreboval specifičnih vaj, le ustrezna besedila in spodbudo za branje. Za branje ni bil motiviran, povedal je, da ne bere rad (eden redkih učencev drugošolcev). Po pogovoru sta ga specialna pedagoginja in učiteljica spodbudili, motivirali in v sodelovanju s starši in bralnim treningom dosegli, da se je motivacija izboljšala. Rezultati so pokazali, da je ob vmesnem (45 besed na minuto) in končnem testiranju (76 besed na minuto) zelo napredoval. Svoj bralni napredek je do konca šolskega leta še izboljšal in dosegel celoletni napredek 53 besed. Ob koncu šolskega leta je usvojil bralno tehniko, tekoče in pravilno bral, bil na stopnji avtomatizacije bralne tehnike, kar pomeni, da je bilo njegovo branje v funkciji začetnega bralnega razumevanja. Učenec uspešno bere raznovrstno gradivo in ni potrebe po kakršnem koli upoštevanju prilagajanja bralnih gradiv.

Tretja učenka je ob prvem testiranju dosegala nadpovprečno hitrost tekočnosti glasnega branja (41 besed na minuto). Bralna tehnika je bila ustrezna, brez napak. Za branje je bila zelo motivirana, branja se je naučila že pred vstopom v šolo. Ob vmesnem testiranju vidimo, da ja polletni napredek nizek, le 4 besede, zato smo učenko in starše spodbudili k rednemu branju doma. Starši naših priporočil niso upoštevali in so menili, da je deključino branje ustrezno ter da ni potrebe po vajah branja tudi doma. Končni rezultati kažejo, da učenka do konca šolskega leta ni veliko napredovala, saj je njen celoletni napredek le 10 besed. Številni učenci, ki so imeli ob začetku leta slabše razvito tehniko branja, so deklico s pomočjo celoletnega napredka prehiteli oz. se izboljšali v tehniki branja veliko bolj kot ona. Pogosto opazamo, da učenci, ki so ob prehodu v šolo že brali velike tiskane črke, nazadujejo pri prehodu na male tiskane črke, ki jih obravnavajo v sredini 2. razreda. Razlogi so seveda različni, v tem primeru pa je najverjetneje šlo za pomankanje domače vaje, da bi deklica avtomatizirala tudi male tiskane črke in razvila svoj bralni napredek. Učenka ob koncu 2. razreda še vedno potrebuje enostavna besedila, ki so vsaj delno tudi oblikovno prilagojena, potrebuje tudi vajo do avtomatizacije bralne tehnike.

S tremi primeri smo želeli prikazati veliko raznolikost bralnih zmožnosti drugošolcev in pomen napredka. Kot vidimo, se začetna bralna stopnja v 2. razredu lahko zelo različno razvija, bodisi da učenec nikakor ne more napredovati, da veliko napreduje ali pa da na neki način celo nazaduje. Nenadomestljivi sta vloga podpore staršev in družinskega okolja ter vloga ustreznih bralnih gradiv.

Sklepne misli

Šolski knjižničarji lahko s podporo otrokom pri usvajanju branja ponudijo oz. svetujejo ustrezno bralno gradivo in tako pripomorejo, da otroci lažje vztrajajo pri urjenju branja, so pri tem uspešni in napredujejo na svoji bralni poti. Poleg tega šolsko knjižnico obiskujejo prav vsi učenci, še posebej pa tisti, ki prihajajo iz okolij z manj priložnostmi, na katere moramo biti še posebej pozorni in jim stopiti korak bliže. Zavedamo se tudi omejitev ter dejstva, da nekateri učenci želijo prosto izbiro pri izposoji knjig. Ne nazadnje imajo šolski knjižničarji prednost pred drugimi knjižničarji, da lahko dobijo povratno informacijo s strani učiteljic o bralni stopnji posameznega učenca, o morebitnih njegovih posebnostih ali zanimanjih, interesih. Vse te informacije so lahko izjemno koristne in pripomorejo k temu, da lahko knjižničar posameznega učenca obravnava z individualnim pristopom in tako vsak učenec najde ustrezno knjigo zase. Saj so ustrezna bralna gradiva v povezavi s čustveno-motivacijskimi dejavniki bralne učinkovitosti povezana z bralnim napredkom posameznika. Pomembno se nam zdi, da vsi deležniki, ki smo vključeni v razvijanje bralne pismenosti, sodelujemo, saj stremimo k istemu cilju. Želimo si, da bi vsak otrok v največji možni meri razvil svojo bralno spretnost, saj le tako lahko zagotovimo enake izobraževalne možnosti za vse učence ter jim izboljšamo dostop do kakovostnega izobraževanja. Zato si v prihodnje želimo, da bi model spodbujanja in razvijanja začetnega branja, ki je predstavljen v prispevku in katerega rezultati kažejo na njegovo učinkovitost, začeli uporabljati tudi v drugih šolah.

Ne nazadnje imajo šolski knjižničarji prednost pred drugimi knjižničarji, da lahko dobijo povratno informacijo s strani učiteljic o bralni stopnji posameznega učenca, o morebitnih njegovih posebnostih ali zanimanjih, interesih.

Viri in literatura

- Fekonja, Z. (2016). Vloga šolskega knjižničarja pri uporabnikih 21. stoletja. *Šolska knjižnica*, 25(3/4), 16–20. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/10/02_ZvonkaFekonja.pdf
- Golli, D. (1991). *Opismenjevanje v prvem razredu*. Pedagoška obzorja.
- Hasbrouck, J., Tindal, G. (2017). An Update to Compiled ORF Norms. *Behavioral Research and Teaching. University of Oregon*, 175(1702), str. 1–17. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED605146.pdf>
- Jurišič, D. B. (2016). *Tekočnost branja. Merjenje in spremljanje*. Izobraževalni center PIKA.
- Kalan, M. (2002). Branje naj postane nepogrešljivo orodje korakov. *Naš zbornik*, 35(3), 3–6.
- Kanalec, T. (2016). Opazovanje in ocenjevanje otrokovih predopismenjevalnih veščin. [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Kanalec, T. (2022). Spremljanje bralnega napredka v obdobju pandemije covid-19 pri generaciji 2. razredov v okviru bralnega projekta. V Košak Babuder, M., Kavkler, M., Kalan, M., Stančič, Z., in Morrison Clement, A. (ur.) 6. Mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah. *Specifične učne težave in izzivi današnjega časa: zbornik prispevkov: 6. mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah*, str. 252–260. Društvo Bravo.
- Kanalec, T., in Ozbič, M. (2016). Ustrezno razvite predopismenjevalne spretnosti v predšolskem obdobju kot ključni dejavnik za kasnejšo šolsko učno uspešnost. *Šolsko svetovalno delo*, 20(3/4), 23–34.
- Klemenčič M., E., in Mirazchiyski P., V. (2023). Mednarodna raziskava bralne pismenosti PIRLS 2021. Pedagoški inštitut. https://www.pei.si/wp-content/uploads/2023/06/PIRLS21_NacionalnoPorocilo_Splet.pdf
- Košir, J. (2011). Formativno ocenjevanje in spremljanje učnega napredka, ki temelji na kurikulumu. V L. Magajna in M. Velikonja (ur.). *Učenci z učnimi težavami. Prepoznavanje in diagnostično* (str. 39–56). Pedagoška fakulteta. http://www.ucne-tezave.si/files/2016/10/2_Prepoznavanje.pdf
- Baker L., Mackler, K., Sonnenschein, S., in Serpell, R. (2001). Parents' Interactions with Their First-Grade Children During Storybook Reading and Relations with Subsequent Home Reading Activity and Reading Achievement. *Journal of School Psychology*, 39(5), 415–438.
- Pačnik, A. (1995). Bralne navade in bralni interesi učencev OŠ Partizanska bolnišnica Jesen-Tinje. *Didakta*, 5(24/25), 82–85.
- Pečjak, S. (1993). Kako do boljšega branja: Tehnike in metode za izboljšanje bralne učinkovitosti. Zavod RS za šolstvo.
- Pečjak, S. (1999). *Osnove psihologije branja: Spiralni model kot oblika razvijanja bralnih sposobnosti učencev*. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete
- Pečjak, S. (2010). *Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi*. Znanstvena založba Filozofske fakultete. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. <http://www.fran.si/>
- Vaknin-Nusbaum, V., Tuckwiller, E. D. (2023). Reading Motivation, Well-Being and Reading Achievement in Second Grade Students. *Journal of Research in Reading*, 46(1), 64–85. <https://doi.org/10.1111/1467-9817.12414>

Mag. Tjaša Kanalec, prof. defektologije, zaposlena na Osnovni šoli Franceta Bevka Tolmin.
 Naslov: Osnovna šola Franceta Bevka Tolmin, Dijaška ulica 12b, 5220 Tolmin
 E-naslov: tjasa.kanalec@os-tolmin.si

Sodelovanje Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem s šolskimi knjižnicami pri projektu *Bodi kul, beri ful*

Collaboration between the Dr. Franc Sušnik Central Carinthian Library Ravne na Koroškem and School Libraries on the Project *Bodi kul, beri ful/Be Cool, Read to the Full*

Maja Dretnik

Izvleček

Članek predstavi projekt za mlade *Bodi kul, beri ful*, s katerim želi Koroška osrednja knjižnica Ravne spodbujati bralno motivacijo, seznaniti mlade s kakovostno literaturo in vzgajati bralce za vse življenje. Delo z mladimi ji, tako kot večini knjižnic, predstavlja izziv, saj je prav njih v knjižnico najteže privabiti. V obdobju od 13. do 18. leta zanimanje za knjigo in branje najbolj upade. Koroška osrednja knjižnica Ravne pri projektu, ki ga je začela izvajati v šolskem letu 2017/2018, sodeluje s koroškimi osnovnimi in srednjimi šolami ter dvojezičnimi srednjimi šolami v Celovcu. Sodelujoči morajo prebrati najmanj tri knjige in v pripravljeno zgibanko napisati osnovne podatke, svoje misli o knjigi ter oceno. Ob zaključku na posebni prireditvi prejmejo priznanja in praktične nagrade. Zaznati je, da je v projekt z leti vključenih vedno več mladostnikov, čeprav število nekoliko niha, sodeluje vedno več vzgojno-izobraževalnih ustanov, prav tako pa je v Koroško osrednjo knjižnico Ravne vpisanih več mladih bralcev.

Gljučne besede: projekt *Bodi kul, beri ful*, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, šolske knjižnice, branje in mladostniki, mladinska literatura, bralna motivacija, vzgoja bralcev, zgibanke

UDK 028.8-053.6

Abstract

The article presents the project for young people *Bodi kul, beri ful/Be Cool, Read to the Full* through which the Ravne Central Carinthian Library aims to increase reading motivation, familiarize young people with quality literature, and raise readers for life. As most libraries, it faces the biggest challenge in attracting young people to the library. Between the ages of 13 and 18 the interest in books and reading diminishes the most. The Ravne

Central Carinthian Library began implementing this project in the 2017/2018 school year, on which it collaborates with primary and secondary schools in the Koroška region, and with bilingual secondary schools in Klagenfurt. Participants must read at least three books and write down the basic information, their opinions about the book, and a review in a pamphlet designed for this purpose. At the closing ceremony they receive certificates and prizes. Over the years, the project has been attracting a growing number of adolescents, though the number varies slightly; more and more educational institutions are becoming involved, and more young readers have joined the Ravne Central Carinthian Library.

Keywords: project *Bodi kul, beri ful/Be Cool, Read to the Full*, Dr. Franc Sušnik Central Carinthian Library Ravne na Koroškem, school libraries, reading and adolescents, young adult literature, reading motivation, raising readers, pamphlets

A otrok lahko ostane bralec tudi v najstniških letih: z njim se je treba še naprej pogovarjati o tem, kaj bere, mu pomagati bogatiti njegovo domačo knjižnico ter poskrbeti, da mu sodobni mediji ne bodo zapolnili vsega prostega časa.

Uvod

V mladostništvu zanimanje za knjigo in branje upade. Paul Kropp (2006) navaja, da so v tem obdobju mladim veliko bolj pomembni potrošniške dobrine in družabno življenje, knjige se jim zdijo nepomembne. Lastna identiteta, zunanji videz, druženje z vrstniki, televizija, glasba itd. jim naenkrat postanejo pomembnejši kot branje. Oblikujejo si svoje prepričanje, uporniško vedenje nekaterih najstnikov ni usmerjeno le proti staršem in šoli, ampak tudi proti knjigam in branju. A otrok lahko ostane bralec tudi v najstniških letih: z njim se je treba še naprej pogovarjati o tem, kaj bere, mu pomagati bogatiti njegovo domačo knjižnico ter poskrbeti, da mu sodobni mediji ne bodo zapolnili vsega prostega časa. Tudi Koroška osrednja knjižnica Ravne si prizadeva, da bi po knjigi seglo čim več mladostnikov, zato je jeseni 2017 začela izvajati projekt *Bodi kul, beri ful*. Akcija, ki je namenjena mladim od 13. do 18. leta, poteka že sedmo leto zapored. Knjižnica pri projektu, katerega glavni nameni so spodbujanje bralne motivacije, seznanjanje mladih s kakovostno literaturo, privabljanje v knjižnico in vzgajanje bralcev, ki jim bo branje vseživljenjska veščina, sodeluje s koroškimi osnovnimi in srednjimi šolami ter dvojezičnimi srednjimi šolami v Celovcu.

Izbira imena projekta

Knjižnica si je želela, da mladi ta projekt vzamejo za svojega, zato jim je ponudila možnost, da si sami izberejo ime. Na začetku se je imenoval Branje za mlade: ... *izBERI mi ime* ... Med prvo in drugo bralno akcijo je potekalo zbiranje predlogov za njegov slogan, saj je bilo ... *izBERI mi ime* ... začasno ime projekta. Sodelujoče je povabila, da posredujejo iskrene in izvirne ideje. Žirija je med prispelimi predlogi izbrala slogan *Bodi kul, beri ful*, avtorico pa nagradila s tabličnim računalnikom. Za izbiro slogana je bilo po mnenju žirije odločilno dejstvo, da že samo ime pove, katero ciljno skupino nagovarja, in da se ta z njim identificira.

Priprava in oblikovanje zgibank

»Vsako branje se začne z izborom. Kadar beremo, izbiramo med vsem tiskom, ki nam je na voljo – knjigami, časopisi, časniki, poslovnimi in upravnimi spisi, oglasi, počitniškimi prospekti: množico različnih možnosti. Pri izbiranju knjig smo izpostavljeni najrazličnejšim vplivom. Celoten izbor pa je odvisen od tega, če so bralcem knjige na voljo oz. kako so jim na voljo. Izbor pa ni odvisen le od možnosti dostopa do knjig. Tudi to, kako so predstavljene, zelo vpliva nanj.« (Lavrenčič, Mlakar, 1998, str. 149–150) Še posebej pri mladih bralcih je pri izbiri knjižnega gradiva zelo pomembna usmerjevalna vloga knjižničar-

ja. V okviru projekta knjižnica pripravi zgibanko z zanimivim seznamom kakovostne literature. Zainteresirani lahko izbirajo med različnimi literarnimi žanri, kot so zgodbe, pesmi, stripi, in poučnim branjem. Nekateri izvodi knjig so dostopni v e-obliki v spletni eKnjižnici Biblos, e-knjige si bralci lahko prenesejo oz. izposodijo s prenosnimi napravami (e-bralniki, pametnimi telefoni, tablicami in računalniki). Kot navajajo Pečjak et al. (2006), ugotovitve kažejo, da se učenci, ki imajo možnost izbora knjig, počutijo bolj motivirane za branje ter tudi bolj kompetentne.

Sodelujoči morajo prebrati najmanj tri knjige s priporočilnega seznama ter o njih v zgibanko napisati osnovne podatke, svoje misli o knjigi in oceno knjige. Zgibanko lahko oddajo v Koroški osrednji knjižnici Ravne in njenih enotah, v osnovnošolskih in srednješolskih knjižnicah Koroške ter prek spletnega obrazca, ki je dostopen na spletni strani Koroške osrednje knjižnice Ravne. Posebna pozornost je namenjena prav pripravi zgibank, da so mladim privlačne tudi na pogled. Na primer na naslovnici iz sezone 2019/2020 je kot podlaga grafitom stena knjižnice, naslovnica 2020/2021 temelji na pogovornih »oblačkih« družbenih omrežij, prek katerih večinoma poteka komunikacija. Velikost zgibank je takšna, da si jih mladi lahko

Slika 1: Podelitev nagrade zmagovalki natečaja

Sodelujoči morajo prebrati najmanj tri knjige s priporočilnega seznama ter o njih v zgibanko napisati osnovne podatke, svoje misli o knjigi in oceno knjige.

Slika 2: Naslovnice zgibank od leta 2017 do 2024

Slika 3-5:
Primeri posameznih strani iz zgibanke
2023/2024

Projekt je bil nadgrajen s knjižnim čvekom, pogovorom o knjigi oz. knjigah s seznama, ki ga po dogovoru z mentorji pripravljajo koordinatorke posameznih splošnih knjižnic in ga izvajajo v sodelovanju s šolami.

dajo v »žep«. Pri vsebini je poleg bralnega seznama pomembno tudi spremno besedilo, ki vključuje aktualne dogodke. Tako je bilo opozorjeno na 70-letnico delovanja Koroške osrednje knjižnice Ravne, 60-letnico Bralne značke itd. Mlade se vedno znova spodbuja k sodelovanju oz. jih dodatno motivira še z različnimi akcijami, npr. z izbiro slogana projekta, s fotografskim natečajem (fotografije, povezane z branjem v najrazličnejših situacijah in okoljih), dodatnim nagradnim žrebom ter podelitvijo majic.

Sodelovanje s splošnimi in šolskimi knjižnicami

Ida Mlakar (2003) navaja, da je uspešno in učinkovito spodbujanje razvoja bralnih navad povezano s kakovostnim in otrokom primernim izborom knjižnega in neknjižnega gradiva, dostopom do njega ter z različnimi spodbujevalnimi oblikami knjižne in knjižnične vzgoje, ki jih nudi splošna knjižnica. Ta je s svojim izborom, raznovrstnim in bogatim knjižničnim gradivom temelj, na katerem je mogoče graditi različne oblike knjižne vzgoje in spodbujati bralne navade že od predšolskega obdobja naprej.

Zavzeto ter kontinuirano delo na projektu je spodbudilo vedno več zanimanja in tako je v šolskem letu 2020/2021 to postal skupni projekt splošnih knjižnic koroškega območja. Izvajajo ga vse koroške splošne knjižnice: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, Knjižnica Ksaverja Meška Slovenj Gradec, Knjižnica Dravograd ter Knjižnica Radlje ob Dravi. Vsaka od njih na svojem območju skrbi za promocijo in sodelovanje s šolami. Projekt je bil nadgrajen s knjižnim čvekom, pogovorom o knjigi oz. knjigah s seznama, ki ga po dogovoru z mentorji pripravljajo koordinatorke posameznih splošnih knjižnic in ga izvajajo v sodelovanju s šolami. Čeprav je to skupni projekt splošnih knjižnic koroškega območja, zgibanke pripravlja Koroška osrednja knjižnica Ravne, prav tako je poenotena celostna podoba projekta.

Koroška osrednja knjižnica Ravne z zadovoljstvom ugotavlja, da vsako leto sodeluje vedno več učencev in dijakov koroških osnovnih ter srednjih šol (OŠ Črna na Koroškem, OŠ Mežica, OŠ Franja Goloba Prevalje, OŠ Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem, OŠ Koroški jeklarji Ravne na Koroškem, Šolski center Ravne – Gimnazija Ravne in Srednja šola Ravne, Prva OŠ Slovenj Gradec, Druga OŠ Slovenj Gradec, Srednja šola Slovenj Gradec in Muta, OŠ Brezno-Podvelka). Od šolskega leta 2019/2020 dalje sodelujejo tudi zamejci, in sicer dijaki Dvojezične zvezne trgovske akademije Celovec in ZG/ZRG Celovec. Postopoma so se dodatno priključevale nove šole, pobuda za sodelovanje je bila velikokrat na njihovi strani. Pri promociji in izvajanju projekta so pomembno vlogo imeli tudi mentorji, učitelji in profesorji slovenščine ter šolski knjižničarji. Njihov odziv je bil zelo pozitiven, saj so na večini šol ta projekt vključili v letni delovni načrt. V prvi sezoni je sodelovalo 60, v drugi 126, v tretji 162, v četrti 128, v peti 105 in v šesti 135 mladih. Projekt je dobro sprejet pri zamejcih in v njem sodeluje veliko število dijakov Dvojezične zvezne trgovske akademije Celovec in ZG/ZRG Celovec.

Šolske in splošne knjižnice imajo pri svojem delu različne poudarke, kar pomeni, da je verjetno prednost za obe knjižnici, če sodelujeta in se dopolnjujeta. Jamnikova (2004) meni, da bi morale vse šole sodelovati z najbližjimi splošnimi knjižnicami, saj je v njih več gradiva za prostočasno branje. Pa tudi sicer je izjemno pomembno, da se učenci že v osnovni šoli navadijo redno obiskovati splošno knjižnico, katere uporabniki bodo kot bralci potem vse življenje.

Promocija in predstavitev projekta

Bodi kul, beri ful

Predstavitve projekta, na začetku ciljni skupini in mentorjem, je potekala na različne načine ter ob različnih priložnostih, kot so individualni in organizirani obiski knjižnice (ogledi knjižnice, raziskovalne delavnice, obiski ob izvedbi projekta Rastem s knjigo itd.). Projekt je bil z obiskom na nekaterih šolah predstavljen tudi učencem oz. dijakom posameznih razredov. Za promocijo je bilo poskrbljeno tudi v lokalnem glasilu Ravenski razgledi, Knjižničarskih novicah, na spletnem portalu Koroške novice, v napovedniku dogodkov Koroške osrednje knjižnice Ravne ter na spletni in Facebook strani knjižnice.

V neposredni bližini knjižnice se nahaja Šolski center Ravne, kar je bila dodatna spodbuda k nagovoru mladih, da obiščejo knjižnico med odmori ali po pouku, si izposodijo najrazličnejše gradivo in kakovostno preživijo svoj prosti čas.

Mladostniki so zaradi projekta bolje seznanjeni z novostmi, kakovostno literaturo, bolje poznajo knjižnico v svojem okolju ter ponudbo storitev in dejavnosti. Nekateri izvodi knjig so dostopni v e-obliki, zato so seznanjeni s portalom Biblos, prenosom in delovanjem aplikacije na različnih napravah. Ob za-

Namen projekta
Bodi kul, beri ful je, da k obisku knjižnice in poseganju po knjigah nagovarja čim več mladostnikov.

Sliki 6 in 7: Zaključni prireditvi leta 2019 in 2023

Zelo spodbudno je sodelovanje s šolskimi in splošnimi knjižnicami, njihov pozitiven odziv pa vsekakor prispeva k večji vključenosti mladih v dejavnosti knjižnice in soustvarjanju knjižničnega programa.

ključku jih Koroška osrednja knjižnica Ravne povabi na posebno prireditev, na kateri spoznajo različne literarne ustvarjalce. Sodelujoči prejmejo manjšo praktično nagrado in priznanje, mentorji pa potrdilo o sodelovanju. Zadnji dve leti je bila posebna prireditev organizirana tudi ob začetku projekta, in sicer v tednu otroka.

Ob zaključku vodja projekta naredi analizo, na podlagi katere dobi povratno informacijo o tem, katere knjige so bile najbolj brane in kakšno oceno so podali bralci. Mladi se tako seznanjajo s tem, kaj najraje berejo njihovi vrstniki. Projekt *Bodi kul, beri ful* pa je tudi spodbuda mladim k vpisu v knjižnico.

Sklep

Naše izkušnje so pokazale, da je treba mlade generacije aktivno spodbujati k branju ter jih motivirati. Branje zahteva nekaj napora in časa, medtem ko so sodobni mediji dostopni brez truda, zato mladi večinoma raje posežejo po telefonu ali prenosniku kot po knjigi. Namen projekta *Bodi kul, beri ful* je, da k obisku knjižnice in poseganju po knjigah nagovarja čim več mladostnikov. Projekt je vsako leto bolj prepoznaven v okolju, na kar kaže tudi sama statistika, saj se je povečalo število mladih bralcev in prav tako sodelujočih šol. Zelo spodbudno je sodelovanje s šolskimi in splošnimi knjižnicami, njihov pozitiven odziv pa vsekakor prispeva k večji vključenosti mladih v dejavnosti knjižnice in soustvarjanju knjižničnega programa. »Strokovnjaki danes posebej poudarjajo, da je za spodbujanje branja pri otrocih in mladih pomembno sodelovanje vzgojiteljev, učiteljev, knjižničarjev, svetovalnih delavcev in staršev« (Pečjak et al., 2006, str. 37). Dobro sodelovanje je ključnega pomena, saj tako dosežemo večji učinek bralnih spodbud pri vzgoji mladih bralcev in poznejših uporabnikov knjižnice.

Viri in literatura

- Bodi kul, beri ful* (2023). <https://www.knjiznica-ravne.si/bodi-kul-beri-ful-branje-za-mlade/>
- Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje* (2006). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jamnik, T. (2004). Šolska knjižnica in bralna značka. *Knjižnica*, 24(3), str. 157–240.
- Kropp, P. (2000). *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje*. Učila.
- Lavrenčič, D., Mlakar, I. (1998). Vloga mladinskega knjižničarja pri razvijanju bralnih sposobnosti. V S. Novljan (ur.), *Branje – skrb vseh: 2. strokovno posvetovanje Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 21. in 22. november 1997* (str. 146–157). Bralno društvo Slovenije.
- Mlakar, I. (2003). Vloga knjižnice. V M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 84–91). Mladinska knjiga.

Maja Dretnik, univ. dipl. bibl. in prof. geografije, zaposlena v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem
 Naslov: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem,
 Na gradu 1, 2390 Ravne na Koroškem
 E-naslov: maja.dretnik@knjiznica-ravne.si

Kako smo raziskovali družbena omrežja

How We Studied Social Media

Tina Mlakar

Izvleček

Družbena omrežja so postala sestavni del življenja mladih, saj jih uporabljajo vsakodnevno za komunikacijo, pridobivanje informacij, obvestil in pregledovanje novic. Uporaba družbenih omrežij vpliva na kognitivni razvoj tudi na nezavedni ravni. Pri dnevih dejavnosti smo se z dijaki poglobili v uporabo družbenih omrežij in iskali razlike ter podobnosti pri uporabi aplikacij. Knjižničarka je zagotovila dostop za ogled dokumentarnega filma o družbenih omrežjih, na podlagi katerega smo nato nadaljevali z delavnicami. Ne moremo vseh družabnih omrežij označiti za slaba, bolj pomembno je, da prepoznamo lastne vzorce vedenja, koristi in negativne vplive. Tako se naučimo varno krmariti v poplavi ponudbe aplikacij ter prihajajočih obvestil in sporočil, ki kličejo po naši pozornosti. Ugotovili smo, da smo si dostikrat veliko bolj podobni, kot morda mislimo, in v občutenjih nismo sami. Prav tako smo ugotovili, da je treba najti zdravo mero uporabe socialnih medijev in omejiti čas uporabe, preverjati informacije prek različnih virov ter zagotoviti, da imamo v življenju večji del pravih stikov z ljudmi in ne prek zaslonov.

Ključne besede: družbena omrežja, delavnice, digitalna pismenost, informacijska pismenost, dokumentarni film

UDK 004.774.1

Abstract

Social media have become an integral part of young people's lives – they are using them in their everyday communication, when searching for information, receiving notifications and following news. The use of social media affects cognitive development also on an unconscious level. In Activity Days, we looked closer at the use of social media, searching for the differences and similarities in using the applications. The librarian gave us access to watch a documentary about social media, based on which we then continued with the workshops. Not all social media can be seen as bad; it is more important to recognize our own patterns of behaviour, benefits and negative impacts. In this way, we learn to navigate safely through the plethora of applications, messages and notifications calling for our attention. We found that we are often much more similar than we may think and that we are not alone in the way we feel. We also discovered that a healthy dose of social media needs to be found by limiting their use, checking the accuracy of information through different sources and ensuring that the majority of our interactions with people is in real life, not via screens.

Keywords: social media, workshops, digital literacy, information literacy, documentary film

Uvod

V zadnjih letih je vzpon družabnih omrežij revolucioniral naš način komuniciranja in interakcije s svetom okoli nas in to se odraža tudi v vzgoji in izobraževanju. Ker so družbena omrežja vsesplošno prisotna v življenju mladih je zdaj že dobro znano, da tudi negativno vplivajo na razvoj kognitivnih sposobnosti mladih – pozornost, spominske procese, površinsko obdelovanje informacij in presojanje, zaviranje kritičnega mišljenja in zmanjšanje poglobljenega branja ter posledično sposobnosti reševanja problemov. Podrobnejši opis vpliva na kognicijo smo povzeli v prispevku za mednarodno konferenco (Mlakar, 2023) in si ga lahko preberete prek povezave v virih. V tem prispevku pa se osredotočamo na izvedene vsebine, ki se navezujejo na uporabo in razumevanje vpliva družbenih omrežij.

Ogled dokumentarnega filma

Z dijaki smo si v ogledali film *The Social Dilemma* (2020), ki je bil na priporočilnem seznamu pri projektu Rastem s knjigo v letu 2021/2022. Film je za izobraževalne ustanove brezplačno dostopen prek uradne spletne strani filma. Za predvajanje je treba šolo registrirati, dostop je omogočen takoj.

Dokumentarni film prikazuje intervjuje glavnih snovalcev socialnih platform, programerjev in psihologov. Vzporedno z intervjuji pa je prikazan tudi igrani del filma, ki spremlja povprečno družino. V tej družini niso na telefone 'prilepljeni' le otroci, temveč tudi starši. Dejstvo je, da so družbena omrežja načrtno narejena tako, da nas zelo hitro in močno zasvojijo, saj je za tem celotna znanost psihologije in vedenja o tem, kakšne kemične reakcije se sproščajo v naših telesih ob določenih vsebinah. Tak primer je izum gumba »Like« ali všečkanja. Prav tako so problematični razni olepševalni filtri za fotografije. Nekdanji zaposleni pri Facebooku obrazložijo, da teh dodatkov ne bi oblikovali, če bi vedeli da lahko prinesejo toliko slabe samopodobe, tesnobe in povišanje samomorov pri mladostnikih. Najbolj pereča tematika pa so ogromne količine podatkov, ki jih računalniški algoritmi zbirajo in dobro interpretirajo, da znajo s predlaganimi vsebinami spremeniti naše obnašanje. Zato se postavlja zaskrbljujoče vprašanje, kdo dostopa do teh podatkov in s kakšnim namenom. Omenjeni snovalci priznavajo, da niti sami ne uidejo tem učinkom, in predstavijo nekatere alternativne načine uporabe, ki so omenjene na koncu tega poglavja. Občutiti je, kako vsi v intervjujih izražajo navdušenje pri prvih pojavih omrežij, ki so povezovala ljudi z različnih koncev sveta ali pretrgana prijateljstva, daljna sorodstva itd. Torej so nam spletna okolja prinesla pozitivne povezave in izkušnje. Sčasoma, ko so omrežja pridobivala vse več sodelujočih, ter s porastom oglaševanja na teh platformah pa

je zaznati, kako raste tudi zaskrbljenost glede varstva podatkov, vplivanje na odločitve posameznikov, polariziranje ... Prav zaradi negativnih vidikov vpliva družbenih medijev v dokumentarnem filmu nekateri zagovorniki predlagajo popoln umik in izbris profilov. Malo verjetno je da bodo mladi upoštevali ta nasvet, saj so danes spletne komunikacije vpete v dnevne interakcije. Namesto tega mlade raje urimo v digitalni, informacijski pismenosti in namenski uporabi tehnologije v zdravih časovnih omejitvah. Opolnomočenje mladih z veščinami kritičnega ocenjevanja informacij, prepoznavanja pristranskosti in odgovornega krmarjenja po digitalni pokrajini ni lahko poslanstvo, a je za prihodnje generacije nujno. Še dodatno je pomembno spodbujanje ravnovesja med udeleževanjem v družbenih omrežjih in dejavnostmi zunaj digitalnega okolja, ki spodbujajo kognitivno razmišljanje

Dejstvo je, da so družbena omrežja načrtno narejena tako, da nas zelo hitro in močno zasvojijo, saj je za tem celotna znanost psihologije in vedenja o tem, kakšne kemične reakcije se sproščajo v naših telesih ob določenih vsebinah.

Slika 1: Premikanje pod logotipi družbenih omrežij

Sliki 2 in 3: Delo po skupinah

nje, kot so branje knjig, razni hobiji in seveda interakcije v živo. Kadar je priložnost, se s prijatelji raje pogovarjamo iz oči v oči in ne s tipkanjem prek vmesnika.

Delavnice in skupinsko delo

Delavnice smo izvedli v jedilnici, ki je dovolj velika, da so se lahko dijaki premikali po prostoru. Delavnice je zasnoval svetovalni delavec praktikant pod okriljem mentorja, izvedli pa smo jih skupaj knjižničarka in svetovalni delavci. Ker nisva vedela, ali se bodo dijaki pripravili o teh tematikah pogovarjati in predstaviti svoje dobre ali slabe izkušnje pred celim razredom, smo pripravili delavnice na način, kjer nikomur ni treba govoriti pred občinstvom. Delavnica »koraki« se izvede na način, da dijaki berejo različne trditve, in če se s trditvijo strinjajo, stopijo en korak naprej, če se ne strinjajo, pa ostanejo na mestu. Tako smo se premikali po prostoru in ustvarili vizualno ponazoritev, kako smo si podobni ali drugačni.

Dodajam nekaj primerov trditev.

- Družbena omrežja me povezujejo s prijatelji.
- Brez dostopa do družbenih omrežij se počutim izločenega iz pogovorov prijateljev, saj ne vem, o čem govorijo.
- Včasih filtriram fotografijo ali olepšam besedilo, da bi dobil/-a več všečkov.
- Prek družbenih omrežij si pridobim odobravanje vrstnikov.
- Včasih razumem všečke kot pohvalo, izražanje vrednot in potrjevanje resnice.
- Verjamem, da so družbena omrežja vir resničnih informacij in novic.
- Po pregledovanju življenja drugih prijateljev ali znanih vplivnežev se počutim boljše.
- Prepričan sem, da so prikazovani vtisi olepšani.
- Življenjski stil vplivnežev na družbenih omrežjih je resničen, saj tako živijo.
- Lažje sklepam prijateljstva na družbenih omrežjih kot pa v realnem življenju.

Za naslednjo delavnico smo uporabili po prostoru razporejene logotipe različnih omrežij: TikTok, Instagram, YouTube, Discord, Twitter, Facebook, Pinterest, Badoo, Redit, Tinder, SnapChat, Likee ... Logotipe smo obesili na viseče luči in tako so se dijaki ob posameznih trditvah premikali po prostoru in se kot odgovor postavili pod ikono, ki predstavlja njihov odgovor na vprašanje ali trditev (slika 1).

Kadar je priložnost, se s prijatelji raje pogovarjamo iz oči v oči in ne s tipkanjem prek vmesnika.

Dijaki sami zaznavajo, da se na nekaterih medijih počutijo slabše, vendar jih še vedno obiskujejo.

Pri delavnici so dijaki ponovno s fizičnim premikom izrazili, kako se počutijo pri uporabi družbenih omrežij, katera največkrat uporabljajo za ustvarjanje vsebine in katera za sledenje vsebine. Po prostoru so se tako oblikovali zgoščeni predeli in nekateri predeli, ki so bili poredko zastopani glede na premik po trditvah:

- Katero je tvoje najljubše družbeno omrežje?
- Na katerem preživiš največ časa?
- Na katerem se počutiš najbolje?
- Na katerem se počutiš najslabše?
- Na katerem ustvarjaš vsebino?
- Na katerem samo spremljaš vsebino?

Ta delavnica je bila predvsem zanimiva, da smo dobili vpogled v to, katere platforme uporabljajo dijaki. Največkrat so bili tu zastopani Tiktok, Instagram in YouTube. Zanimivo je bilo npr., da se je pod Instagramom zbral največji grozd dijakov v odgovor, kje preživijo največ časa, čeprav jih je bilo tam največ tudi ob vprašanju, pri katerem mediju se počutijo slabo. Torej sami zaznavajo, da se na nekaterih medijih počutijo slabše, vendar jih še vedno obiskujejo.

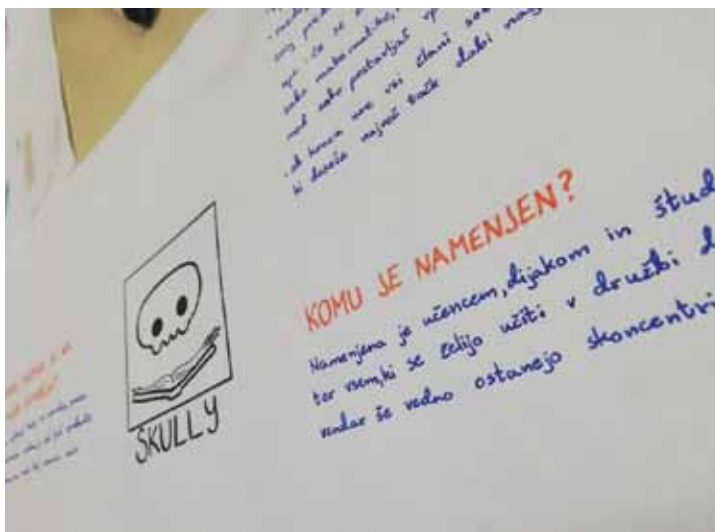
Zatem smo nadaljevali z izdelavo plakatov. Dijake smo razdelili v manjše skupine in jim predali listke z opornimi točkami oziroma vprašanji. V skupini so debatirali in razmislili o vprašanju, ki so ga dobili, in oblikovali plakat z lastnimi razlagami (prikazano na slikah 2 in 3).

Slika 4 prikazuje razstavljenе plakate: »S katerim namenom uporabljam družbena omrežja?«, »Kako se moja virtualna identiteta in realna identiteta razlikujeta?«, »Kaj bi iz družbenih omrežij prenesel v realno življenje?«, »V čem smo si različni/podobni glede uporabe družbenih omrežij?« in »Kako bi izboljšali družbena omrežja?«.

Pri delu po skupinah so tudi zapisali in predstavili svoja razmišljanja in predloge za izboljšavo družbenih omrežij. Na primer, zanimivo je, da je večina dijakov zapisala, da bi jim morali dodeliti neko starostno stopnjo, preden se jih lahko uporablja. Po zaključenih delavnicah smo skupine povabili naj prek QR-kode odprejo Mentimeter in tja zapišejo odzive na film in izvedene delavnice. Odzivi so bili precej raznoliki, od komentarjev, da je »brez veze« do pohval, da jim je največ vredno videti, kje smo si podobni.

Slika 4: Razstava ustvarjenih plakatov v knjižnici

Sliki 5 in 6: Zasnova lastnega družbenega omrežja

Naredi svoje družbeno omrežje

Pri naslednji aktivnosti dijaki ponovno ustvarjajo v skupinah, skupine lahko premešamo. V skupini se pogovorijo in oblikujejo svoje družbeno omrežje, kot bi si ga sami zamislili. Novo omrežje naj poimenujejo in opišejo, kako se uporablja, komu je namenjeno, kakšna vsebina se na njem ustvarja. Oblikujejo tudi videz in logotip ter plakate razpostavijo po razredu, da si jih na koncu ogledajo tudi preostale skupine. Primera sta prikazana na slikah 5 in 6.

Sklep

Zastavljene aktivnosti niso imele namena prepovedi uporabe družbenih omrežij ali moraliziranja. Namen je bil ozavestiti in prepoznati določene vplive in vzorce vedenja ter ugotoviti, v čem smo si podobni ali različni. Izvedena delavnica je dijakom omogočila, da so izrazili svoje občutenje ali mnenje brez izpostavljanja posameznikov. Prek vsebin in delavnic vsak zase razišče, kaj lahko uporabi kot koristno in kaj lahko prepozna kot slab vpliv in kako se temu izogne. Predvsem je pomemben premislek o varni uporabi, kakšne informacije delimo in koliko časa namenimo tem platformam.

Izvedena delavnica je dijakom omogočila, da so izrazili svoje občutenje ali mnenje brez izpostavljanja posameznikov.

Viri in literatura

Mrakar, T. (2023). *Socialni mediji kot del informacijskih znanj. Poučevanje in učenje s kombinacijo filma, delavnic in skupinskega dela*. <https://books.mib.si/sl/publikacije/izobrazevanje-v-prihodnosti/ip2023/?page=192>

Plut, A. (2013). *Družbeni mediji – izziv in priložnost za odnose z javnostmi* [Diplomsko delo] Fakulteta za družbene vede. <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/plut-ana.pdf>

The Social Dilemma. (2020). Dokumentarni film. <https://www.thesocialdilemma.com/>

Tina Mrakar, univ. dipl. bibl., zaposlena na Gimnaziji Moste
Naslov: Gimnazija Moste, Zaloška 49, 1000 Ljubljana
E-naslov: tina.mlakar@gmoste

Literarna dela kot izhodišče za krepitev različnih spretnosti pri otrocih

Literary Works as the Starting Point for Strengthening Different Skills in Children

Bojana Krašovec

Izvleček

Literarna dela so lahko učinkovito izhodišče za krepitev različnih spretnosti pri otrocih v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole. Spretnosti lahko krepimo z različnimi dejavnostmi, ki jih učitelj organizira po prebranem literarnem delu. Tako pri učencih krepimo njihov interes za branje, komunikacijske, grobo- in finomotorične spretnosti, socialne, emocionalne ter kognitivne spretnosti. V članku so predstavljeni konkretni primeri dejavnosti, ki so bili izvedeni z učenci 2. razreda osnovne šole po obravnavi treh literarnih del. Pravilna izbira literarnih del in dejavnosti, prilagojenih otrokovi starosti in razvojnemu nivoju, lahko močno prispeva k celostnemu razvoju otroka. Poleg tega lahko spodbujanje aktivnega sodelovanja otrok pri literarnih dejavnostih poveča njihov interes za branje in učenje.

Ključne besede: literarna dela, učenci, osnovna šola, krepitev spretnosti, dejavnosti

UDK 37.091.33:82

Abstract

Literary works can be an effective starting point for strengthening different skills in children in the first triad of primary school. Skills can be strengthened with various activities, organized by the teacher after the children have read the literary work. This enhances their interest in reading, as well as their communication skills, fine and gross motor skills, and social, emotional and cognitive skills. The article presents concrete examples of the activities carried out with 2nd grade primary school students after three literary works were presented in class. A correct selection of literary works and activities, adapted to children's age and development stage, can contribute significantly to the children's integrated development. In addition, encouraging children's active participation in literary activities can increase their interest in reading and learning.

Keywords: literary works, pupils, primary school, strengthening skills, activities

Literarna dela

Interes za branje se pri otrocih začne razvijati že v predšolskem obdobju, ko imajo glavno vlogo starši. Otrokom berejo, jim predstavljajo vzor in s tem spodbujajo njihov interes ter motivacijo za branje. Kasneje del te vloge prevzamejo tudi vzgojitelji v vrtcih ter učitelji v šolah.

Bucik (2009) pravi, da se interes za branje postopoma razvija skozi posameznikove pozitivne bralne izkušnje: skupno branje knjig v domačem okolju, vrtcu ali šoli, samostojno gledanje in branje knjig, skupni obiski v knjižnici, obiski pravljčnih uric, ustvarjanje ob knjigah, razprave in pogovori o prebranih knjigah (Bucik, 2009).

Kastelic Marinko (2018) navaja razne prednosti, ki jih prispeva branje v otrokovem življenju. Otroci, ki radi berejo, so kasneje uspešnejši pri vseh predmetih, ne le pri jezikih. Branje razvija jezikovne sposobnosti, spodbuja razvoj otrokovih možganov in koncentracije, vedoželjnost, kreativnost, domišljijo, empatijo ter krepí povezanost med starši in otroki (Kastelic Marinko, 2018).

V šolah in vrtcih lahko pedagoški delavci po branju literarnega dela organizirajo različne dejavnosti, s katerimi še bolj poglobimo pozitivne bralne izkušnje pri otrocih.

Erženičnik - Pačnik (2008) navaja nekaj načinov, s katerimi lahko že v predšolskem obdobju spodbujamo razvoj otrokovega interesa za branje. Kot primere navaja ureditev knjižnega (bralnega) kotička, jutranji krog – pripovedovanje otrok v jutranjem krogu, vsakodnevno branje, branje v nadaljevanju, pogovori ob slikah –, opisovanje slik, vzgojiteljevo upovedovanje dnevnih doživetij in govor vzgojitelja. V raziskavi opisuje, kako so omenjeni načini ključno vplivali na pozitiven odnos otrok do branja ter prispevali k večji kakovosti branja (Erženičnik - Pačnik, 2008).

Krepitev spretnosti

Gibalni razvoj otroka se pogosto zanemarija v kontekstu literature, vendar pa zgodbe in knjige lahko odigrajo ključno vlogo pri spodbujanju gibalnih spretnosti. Slikanice z barvitimi ilustracijami in zgodbami o pustolovščinah lahko spodbujajo otrokovo domišljijo, s tem pa tudi fizično aktivnost. S pripovedovanjem zgodb, ki vključujejo gibalne elemente, starši in učitelji ne le spodbujajo otrokovo kreativnost, temveč tudi motorično koordinacijo. Na primer, zgodba o živalih v gozdu lahko vključuje gibanje posnemanja različnih živali, kar pospešuje razvoj motoričnih sposobnosti.

Veščine grobe motorike krepijo ravnotežje, pravilno sedenje na stolu, sodelovanje v gibalnih izzivih, obvladovanje igral na igrišču, krepitev otrokovih mišic, kontrolo trupa, koordinacijo leve in desne strani telesa (Krašovec, Sovinc in Bizjak, 2020).

Župančič (2011) opisuje, kako gibanje vpliva na celostni razvoj otroka. Ugotavlja, da sta potreba po gibanju in potreba po igri otrokovi osnovni potrebi ter da so ustrezne gibalne dejavnosti v obliki gibalnih iger prav v predšolskem obdobju ključnega pomena, saj je otrokov organizem najbolj izpostavljen vplivom iz okolja prav v tem obdobju. Obenem pa skozi gibanje spoznava tudi svet okoli sebe. Gibalni razvoj je tesno povezan s kognitivnim, čustvenim in socialnim razvojem otroka (Župančič, 2011).

Otrokom je treba omogočiti različne dejavnosti in jih spodbujati, da v prostoru in na prostem razvijajo gibalne sposobnosti, usvajajo osnovne gibalne koncepte oz. sheme in osnovne elemente različnih športnih zvrsti. Usmerjena športna dejavnost s specifičnimi programi je nedvomno sredstvo pospešenega ne samo gibalnega, temveč tudi spoznavnega, čustvenega in socialnega razvoja otroka. Seveda pa je treba skrbno izbrati tudi sredstva ter oblike in metode dela, s katerimi usmerjamo otrokov razvoj (Videmšek, 2001).

Leban Vindiš (2016) opisuje načine, s katerimi lahko gibalne dejavnosti vsakodnevno vnašamo v redni pouk. To sta lahko minuta za zdravje in aktivni odmor. S pomočjo aktivnega odmora potešimo željo po gibanju, otroci se sprostijo, tudi zabavajo ter pridobijo nove moči za nadaljnje delo. Minuta za zdravje pa pomeni od 3- do 5-minutno gibanje med samo učno uro, ki spodbuja boljše pomnjenje in večjo učinkovitost pri samem delu. Pozitivno vpliva na odnose med učenci, manj je glavobolov in manj je težav s koncentracijo (Leban Vindiš, 2016).

V šolah in vrtcih lahko pedagoški delavci po branju literarnega dela organizirajo različne dejavnosti, s katerimi še bolj poglobimo pozitivne bralne izkušnje pri otrocih.

Otrokom je treba omogočiti različne dejavnosti in jih spodbujati, da v prostoru in na prostem razvijajo gibalne sposobnosti, usvajajo osnovne gibalne koncepte oz. sheme in osnovne elemente različnih športnih zvrsti.

Fina motorika predstavlja ključen del otrokovega razvoja, ki vpliva na številne vidike vsakdanjega življenja. Od drobnih gibov rok in prstov, ki omogočajo držanje svinčnika, do natančnih manipulacij z majhnimi predmeti, fina motorika igra neprecenljivo vlogo v otrokovem učenju, socialnem vključevanju in pripravi na šolsko okolje. Fine motorične spretnosti so več kot le izvajanje majhnih gibov – predstavljajo most med otrokovimi željami po raziskovanju sveta okoli sebe in njegovo sposobnostjo, da te želje uresniči s pomočjo rok.

Starši, vzgojitelji in učitelji lahko pomembno prispevajo k temu pomembnemu procesu. S poudarkom na prilagajanju dejavnosti glede na starost in individualne potrebe otroka lahko na ustvarjalne načine spodbujajo krepitev fine motorike, ki bodo otrokom omogočili raznolik razvoj in trdne temelje za uspeh v šoli ter v življenju.

Veščine fine motorike izboljšujejo koordinacijo in spretnosti finih gibov, manipulacijo s predmeti, razvijanje koordinacije oko–roka, lovljenje s celo pestjo, dvoprstni/pincetni prijem, pravilno držo pisala, kontrolo škarij pri striženju, zavezovanje vezalk, uporabo pribora (Krašovec, Sovinc in Bizjak, 2020).

Hrovat (2017) opisuje pomen fine motorike kot sposobnosti, da otrok izvaja natančne drobne gibe rok in ob tem ohranja dobro koordinacijo med prsti in očmi. Pomembno je, da že v zgodnjem obdobju otroku nudimo različne vsakdanje dejavnosti, kot so: prijemanje, držanje in izpuščanje igrač, samostojno hranjenje, prijemanje drobnih predmetov (pincetni prijem), slačenje, oblačenje, obuvanje, sezuvanje (Hrovat, 2017).

Literarna dela so izvrstno sredstvo za spodbujanje socialno-emocionalnega razvoja pri otrocih. Liki v zgodbah lahko postanejo resnični prijatelji, s katerimi se otroci identificirajo. Branje zgodb, ki obravnavajo čustva in medosebne odnose, otrokom omogoča, da razvijajo empatijo in razumevanje kompleksnosti človeških čustev. Poleg tega lahko literarna dela služijo za odličen izhodiščni pogovor o temah, kot so prijateljstvo, strahovi, ljubezen in reševanje konfliktov.

Socialne in emocionalne veščine krepijo razvoj dobrega samozaupanja, otrokovega notranjega občutka – uspeha, spodbujajo otrokovo pozitivno mnenje o sebi, krepijo motivacijo in lažje sodelovanje v skupnih aktivnostih, samokontrolo, usmerjanje na nalogo in poslušanje navodil, sodelovanje, učenje deljenja z drugimi (Krašovec, Sovinc in Bizjak, 2020).

De Laat (2017) po psihologu Lawrenceu Shapiru navaja različne socialne veščine, ki naj bi jih usvojil otrok. Mednje uvršča vljudno interakcijo, vljudno komunikacijo, vzpostavljanje stikov, pripravljenost pomagati, empatijo, odločnost, zavedanje čustev, obvladovanje čustev, komunikacijo čustev, samozavedanje, pozitivno mišljenje, odgovornost, odločanje, družbeno ozaveščenost, zavedanje drugačnosti, spoštovanje, ustvarjanje soglasja, soočanje s težavami in njihovo premagovanje (De Laat, 2017).

Branje lahko vzpostavlja povezanost med starši in otroki. Skupen čas za branje je ritual, ki zbližuje in krepi zaupanje v odnosu (Kastelic Marinko, 2018).

Starši in učitelji so lahko pri razvijanju socialnih veščin otrokom v veliko pomoč. Najprej morajo starši odgovoriti na otrokovo naravno potrebo po varni navezanosti, da se bo čutil varnega in sprejetega. Tako bodo z njim ustvarili tesen stik, otrok jim bo zaupal in jih vzel za zgled, prek katerega bo hitro ponotranjil osnovne socialne veščine. Pri razvoju kompleksnejših socialnih veščin pa otroku pomagamo predvsem s pogovorom in podporo v za otroka težkih situacijah (De Laat, 2017).

Fartek (2019) opisuje projekt, s katerim krepi področje čustvenega razvoja otrok že v predšolskem obdobju. S pomočjo delavnic otroci spoznavajo osnovna čustva, čustvena stanja in občutke, spoznavajo in razmišljajo o razlogih za nastanek čustev in občutkov ter razvijajo sposobnost izražanja in uravnavanja čustev. Ugotavlja, da imajo predvsem otroci iz manj spodbudnega domačega okolja manj priložnosti za pogovor o svojih čustvih, prav tako pa nekateri čustva in občutke slabše poznajo in uravnavajo. Z uporabo različnih metod in tehnikami dela (metoda pogovora, metoda dela z besedilom – branje knjig, socialne igre, vaje čuječnosti, tehnike sproščanja idr.), z različnim didaktičnim gradivom ob koncu projekta opaža večjo senzibilnost na čustvenem področju ter boljšo uporabo besedišča s področja čustev in čustvenih stanj. Strokovni delavci v vrtcu lahko tako spodbujajo čustveni razvoj otrok in razvijajo njihove čustvene kompetence. Otroci se v dejavnosti s tega področja radi vključujejo in uživajo v njih (Fartek, 2019).

Literarna dela so izvrstno sredstvo za spodbujanje socialno-emocionalnega razvoja pri otrocih.

Literatura igra ključno vlogo tudi pri spodbujanju kognitivnega razvoja otrok. Branje knjig spodbuja razvoj otrokovega jezika, bogati njihovo besedišče in razumevanje kompleksnih jezikovnih struktur. Srečevanje z različnimi žanri in stili pisanja spodbuja kognitivno prilagodljivost. Poleg tega lahko zgodbe, ki vključujejo ugibanje in reševanje problemov, spodbujajo otrokov razvoj logičnega razmišljanja.

Kognitivne veščine krepijo predmatematične veščine (štetje in prepoznavanje števil), prepoznavanje črk, oblik, barv, vidno zaznavanje, razlikovanje, razvrščanje, prirejanje, zapomnitev, prostorske pojme, zaključevanje nalog, veščine reševanja problemov (Krašovec, Sovinc in Bizjak, 2020).

S pisanjem in razvijanjem grafomotoričnih spretnosti se razvijajo možganske povezave. Z branjem se krepijo otrokova domišljija, besedišče, utrjuje se stavčna zgradba, spodbuja se kreativnost, otroci razvijajo razumevanje o številnih življenjskih temah (Kastelic Marinko, 2018).

Literatura je ključno orodje za spodbujanje jezikovnega razvoja pri otrocih. Branje zgodbe nagovarja otrokov sluh, razvija fonološko zavedanje in krepí povezavo med govorjenjem in razumevanjem. Prav tako branje spodbuja razvoj bralnih veščin in spodbuja radovednost do pisane besede. Starši in učitelji lahko skozi dialog ob branju spodbujajo otrokov jezikovni razvoj, postavljajo vprašanja, spodbujajo otroka, da izrazi svoje misli in čustva, ter krepijo njegov jezikovni repertoar.

Komunikacijske veščine krepijo spraševanje, odgovarjanje na vprašanja, spremljanje navodil, razumevanje navodil ob spremljanju navodil v enem do dveh korakih, razvijanje neverbalne komunikacije s kretnjami (Krašovec, Sovinc in Bizjak, 2020).

Z izbiro primernih dejavnosti po obravnavi literarnih del lahko torej pri otrocih krepimo razvoj različnih veščin. Ne gre le za krepitev komunikacijskih veščin, temveč tudi za veščine grobe in fine motorike, socialne, emocionalne ter kognitivne veščine.

Dejavnosti za učence

V 2. razredu osnovne šole smo v okviru projekta Naša mala knjižnica obravnavali naslednja literarna besedila: Jan De Kinder: *Moja Babi*, Alberto Lot: *Ujel sem škrate* ter Vane Kosturanov: *Deklica in mesto*. Po vsaki obravnavi besedila smo izvedli dejavnosti v obliki dela po postajah. Na vsaki postaji so imeli učenci na voljo nalogo, material oz. potrebne pripomočke. V skupinah so si med seboj lahko pomagali in sodelovali. Po določenem času so se pomaknili na naslednjo postajo – naslednjo dejavnost. S tovrstnim načinom dela so vsi učenci ves čas aktivni, lahko rokujejo z različnimi materiali ali se gibajo. Dejavnosti so lahko prilagojene njihovi razvojni stopnji ter njihovim zmožnostim, vsebino lahko povezujemo tudi s tekočo učno snovjo ali medpredmetno. Tako lahko pri učencih poglobljamo njihova literarna doživetja ter krepimo različne spretnosti.

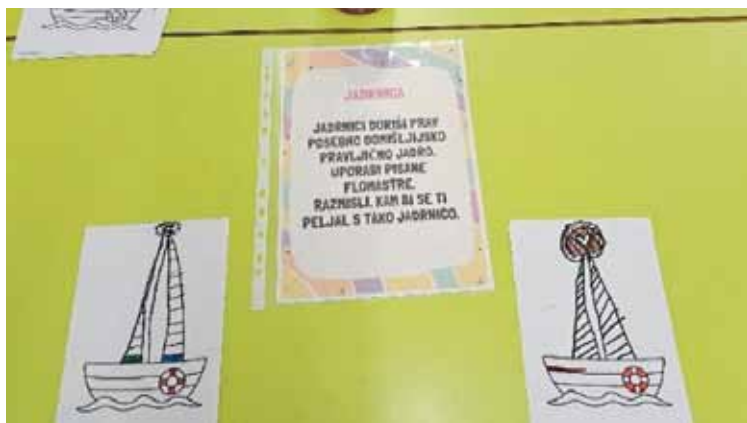
V nadaljevanju so opisani primeri dejavnosti za izbrana literarna dela.

Dejavnosti po obravnavi besedila Jana De Kinderja *Moja Babi*:

1. Nogavice: dedek rad nosi različne nogavice. Najprej poišči prave pare nogavic. Nato pa sestavi čim bolj zanimive pare, kot jih je imel dedek. S ščipalko jih obesi na stojalo za perilo.
2. Piškoti: dedek in vnučka sta rada skupaj pila čaj in jedla piškote. S pomočjo modelčkov in plastelina oblikuj čim več različnih piškotov.
3. Jadrnica: jadrnici doriši prav posebno domišljijsko pravljичno jadro. Uporabi pisane flomastre. Razmisli, kam bi se ti peljal s tako jadrnico.
4. Deskanje na vodi: babica obožuje ekstremne športe. Še ti s prijateljem deskaj na vodi. Sedi na kos blaga, primi prijatelja za roke, on pa naj te vleče po hodniku. Nato zamenjajta vlogi.
5. Srčece: dedek vnučko ljubkovalno kliče „srčece“. Skupaj obujata različne spomine. Prepletaj volno okoli srca in pomisli, kaj vse si že doživel s svojim dedkom in babico.
6. Galebi: dedka in vnučka so med jadranjem po morju spremljali galebi. Na papir obriši svojo dlan in oblikuj svojega galeba. Lahko ga tudi izrežeš.

Branje knjig spodbuja razvoj otrokovega jezika, bogati njihovo besedišče in razumevanje kompleksnih jezikovnih struktur.

Z izbiro primernih dejavnosti po obravnavi literarnih del lahko torej pri otrocih krepimo razvoj različnih veščin.

Slika 1: Risanje domišljjskih jader

Slika 2: Oblikovanje plastelina

Slika 3: Obešanje nogavic

Slika 4: Prepletanje volne

Slika 5: Obrisovanje dlani

Dejavnosti po obravnavi besedila: Alberta Lota *Ujel sem škrate*:

1. Iskanje zakladov: škrate obožuje kopanje rude in brskanje po pesku. Pomagaj mu najti čim več biserov.
2. Povej zgodbo: po napornem dnevu se škrate rad usede h kaminu in posluša zanimive zgodbe. Vrzi kocke s sličicami in mu povej kratko zgodbo.
3. Prvič ob morju: škrate še nikoli ni bil na morju. Zdaj je prvič videl morsko obalo in raziskoval plažo. Našel je ogromno zanimivih stvari. Pomagaj mu jih razvrstiti na krožnike, da si jih bo lažje ogledal. Bodi nežen.

4. Obramba: škrat mora znati dobro ciljati, kadar se bori z nevarnimi pošastmi. Skušaj zadeti čim več žogic v tarčo.
5. Štetje: škrat obožuje štetje zakladov, kamenčkov, gumbov. V paru se igray z lončki. Vsak ima svojo kocko in 5 gumbov. Na znak v lončku potresita kocko in jo stresita na mizo. Tisti, ki ima na kocki manjše število pik, da svoj gumb drugemu. Kdor prvi ostane brez gumbov, izgubi.
6. Sestavljanke: včeraj se je škrat spotaknil in stresel škatlo s sestavljankami. Zdaj je vse pomešano. Pomagaj mu sestaviti vse sestavljanke.
7. Živali: škrat se boji nekaterih živali, še posebej tistih, ki so večje od njega. Igraj se igrice: kartice z živalmi razdeli med vse igralce. Na znak odprite zgornjo kartico. Tisti, ki ima največjo žival, pobere vse kartice. Zmaga tisti, ki ima na koncu največ kartic.

Slika 6: Sestavljanje sestavljank

Slika 7: Štetje

Slika 8: Razvrščanje naravnega materiala

Slika 9: Pripovedovanje zgodb

Slika 10: Primerjanje po velikosti

Slika 11: Delo s sipkim materialom

Slika 12: Zadevanje cilja

Dejavnosti po obravnavi besedila: Vaneta Kosturanova *Deklica in mesto*:

1. Telovadba v parku: obiži mestni park in potelovadi. Večkrat izvedi vse gibalne vaje, da razmigaš svoje telo.
2. Grafiti: poslikaj sivo mesto s pisanimi grafiti. Nariši tako sliko, mimo katere bi se ti rad vsak dan sprehajal na poti v šolo.
3. Nahranimo ptice: izdelaj pogačo za ptičke, ki pozimi težko najdejo hrano. Tulec od toaletnega papirja namaži z arašidovim maslom in ga povaljaj v mešanici semen za ptice. Skozenj napelji vrstico in obesi na bližnje drevo.
4. Živalski vrt: v sivem mestu ustvari živalski vrt. S svetilko obsveti figure živalic in na papir obriši njihove sence. Sence lahko tudi pobarvaš in izrežeš.
5. Pozelenimo mesto: da bo sivo mesto postalo bolj zeleno, posej rastline. V lonček posej fižol in ga neguj, da vzklije.
6. Panjske končnice: izdelajmo čebelnjak. Na lesene ploščice nariši zanimive in pisane motive, da privabiš čebele v sivo mesto. Ploščice nalepi na večji karton, dodaj streho in nastal bo čebelnjak.

Slika 13: Slikanje grafitov

Slika 14: Sajenje fižola

Slika 15: Poslikava panjskih končnic

Slika 16: Izdelava čebelnjaka

Sklep

Literarna dela so lahko izjemno učinkovito orodje za krepitev različnih spretnosti pri otrocih. Od gibalnega razvoja, kjer knjige spodbujajo fizično aktivnost, do socialno-emocionalnega razvoja, kjer se otroci identificirajo z liki in čustvi v zgodbah, do kognitivnega in jezikovnega razvoja, kjer branje bogati otrokov intelektualni svet, literatura predstavlja izjemno bogat vir za celosten otrokov razvoj. Učitelji lahko v svojo pedagoško prakso načrtno vnašamo tovrstne dejavnosti in tako krepiamo njihove spretnosti. Vključevanje knjig in zgodb v vsakdanje izkušnje otrok ne le spodbuja učenje, temveč tudi gradi mostove do trajnih spretnosti, ki jim bodo koristile skozi vse življenje.

Slika 17: Športni poligon

Viri in literatura

Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. V *Branje za znanje in za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Andragoški center Slovenije. Str. 17–26.

De Laat, M. (2017). *Poznate teh 16 socialnih veščin, ki naj bi jih osvojil otrok?* <https://www.iskreni.net/poznate-teh-16-socialnih-vescin-ki-naj-bi-jih-osvojil-otrok/>

Erženičnik - Pačnik, M. (2008). Možnosti vzgojitelja pri spodbujanju razvoja otrokovega interesa za branje. *Otrok in knjiga*, 35(71), str. 5–23.

Fartek, A. (2019). Razvijanje čustvenih kompetenc predšolskih otrok - razvojno-preventivno delo svetovalnega delavca. *Šolsko svetovalno delo*, 23(1), str. 19–23.

Hrovat, L. (2017). Razvijanje fine motorike. *Didakta*, 26[i. e. 27](194), str. 35–37.

Kastelic Marinko, P. (2018). *Bralec naj bo!* <https://www.zmajcek.net/bralec-naj-bo/>

Krašovec, B., Sovinc, N., in Bizjak, A. (2020). *Vaje za spretnosti prste: zbirka vaj za zaznavanje in obvladovanje telesa*. Rokus Klett.

Leban Vindiš, N. (2016). Pomen športne dejavnosti za skladen telesni razvoj otrok. *Razredni pouk*, 18(2/3), str. 88–93.

Videmšek, M., Strah, N., in Stančević, D. (2001). *Igrajmo se skupaj: program športnih dejavnosti za otroke in starše*. Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Zupančič, M. (2011). *Gibalna dejavnost kot sestavni del razvojnih potreb otrok*. [Diplomsko delo]. M. Zupančič.

Vključevanje knjig in zgodb v vsakdanje izkušnje otrok ne le spodbuja učenje, temveč tudi gradi mostove do trajnih spretnosti, ki jim bodo koristile skozi vse življenje.

Mag. Bojana Krašovec, prof. razrednega pouka, zaposlena na Osnovni šoli Polje
Naslov: Osnovna šola Polje, Zaloška cesta 189 1260 Ljubljana Polje
E-naslov: bojana.krasovec@ospolje.si

Uporaba slikanice pri pouku dodatne strokovne pomoči v vrtcu in prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole

Using a Picture Book in Additional Professional Help Class in Kindergarten and in the First Triad of Primary School

Neža Sodnik

Izvilleček

Otroci se z branjem najpogosteje srečajo prek slikanic, ki jim jih pokažejo starši ali vzgojitelji v vrtcu. Poleg tega da so pomemben člen pri usvajanju branja in bralne pismenosti, pa so zelo uporabne tudi kot gradivo pri usvajanju različnih učnih tem ter čustvenem opis-menjevanju. Zelo uporabne so tudi pri pouku dodatne strokovne pomoči, zlasti pri otrocih v vrtcu in nižjih razredih osnovne šole. Prek slikanic lahko naenkrat krepiamo več področij, ki so podrobneje opisana v članku. Članek se osredotoča na uporabo slikanice Dana Browna z naslovom Divja simfonija in predstavi možnost uporabe pri pouku dodatne strokovne pomoči. Načini dela s to slikanico pa so prenosljivi tudi na drugo literaturo.

Ključne besede: slikanica, interaktivna slikanica, dodatna strokovna pomoč, otroci s posebnimi potrebami

UDK 087.5:376

Abstract

Children are most often introduced to reading through picture books, shown by their parents or kindergarten educators. Apart from being an important link in learning to read and acquiring reading literacy, picture books are also very useful as material in learning about different class topics and in emotional literacy. They are also very useful in additional professional help classes, especially for children in kindergarten and in the first triad of primary school. By using picture books, different areas can be strengthened simultaneously, which are described in greater detail in the article. The article focuses on the use of the picture book *Wild Symphony* by Dan Brown, demonstrating how it can be used in additional professional help. The methods of working with this picture book can be applied to other literature as well.

Keywords: picture book, interactive picture book, additional professional help, children with special needs

Uvod

Slikanica je navadno prva knjiga, s katero se srečajo otroci. Igra pomembno vlogo pri razvijanju zgodnje pismenosti in pri vzgoji bralne dejavnosti. Otroci prek slikanic povezujejo svoje predznanje z informacijami iz besedila, s čimer razvijajo svoje zmožnosti za prepoznavanje ključnih pojmov, sintezo, povzemanje in predvidevanje o nadaljnjem razvoju besedila. Prav tako slikanice lahko uporabljamo kot motivacijsko sredstvo za učenje oziroma raziskovanje nove teme (Caswell in Duke, po Harner, 2021).

Slikanica

Slikanica sestoji iz treh temeljnih elementov. To so besedilo, ilustracija in interakcija obojih. Interakcija med besedilom in ilustracijo pozna dve skrajnosti. Slikanice delimo na klasične slikanice ali slikanice, v katerih sta besedilo in ilustracija po večini samostojni celoti, ter postmodernistične slikanice, kjer je interakcija med zgoraj omenjenima zelo visoka (Batič in Haramija, 2014).

Za slikanico je značilno, da je v njej več ilustracij kot besedila, da so ilustracije povezane z besedilom in oblikovane v zgodbo, da vsebuje največ 1800 besed ter da so teme izbrane glede na otrokov kognitivni razvoj v predbralnem obdobju. Za razumevanje zgodbe je posebnega pomena tudi parabesedilo (likovni ter literarni del) in intraikonično besedilo (ko ilustrator vključi besedilo v ilustracijo). Skrajna oblika slikanice je slikanica brez besedila in knjiga brez ilustracij (Batič in Haramija, 2014).

Slikanico bi lahko opredelili tudi kot sintetični medij, podobno kot gledališče in film, kjer prejemnik celostni smisel doživi šele skozi interakcijo različnih komunikacijskih sredstev. V slikanici bralec usvoji celoto skozi raziskovanje verbalnih in vizualnih podrobnosti. Bralec nenehno potuje med zapisano zgodbo in ilustracijami, ki se medsebojno dopolnjujejo. Vsako naslednje branje besed in slik poveča možnosti za pravilno interpretacijo celote. Otroci imajo to željo po ponavljanju ene in iste slikanice že prirojeno in pravzaprav imajo lahko vedno znova ob branju novo in drugačno izkušnjo (Nikolajeva, 2003).

Za branje slikanic si je treba vzeti čas. Prav tako pa nam dopuščajo možnost, da poleg branja zapisane zgodbe vpletamo še otrokove lastne izkušnje. Odrasli smo tisti, ki slikanico ponudimo, postavimo na vidno mesto, jo preberemo, se o njej pogovarjamo, igramo in ustvarjamo (Dolinšek - Bubnič, 1999).

Branje je res pomembno orodje posameznikovega razvoja. Ne pomaga samo pri razvoju govora in mišljenja, ampak posamezniku omogoča, da skozi socialno interakcijo otroku posreduje psihološka orodja, ki jih bo uporabljal kasneje v življenju. Skozi branje in pripovedovanje zgodb se otroci učijo vsakdanje rabe predmetov, urnavanja čustev, moralne presoje in socialno sprejemljivega vedenja (Marjanovič Umek in Zupančič, 2003).

Predstavitev uporabe slikanice pri pouku dodatne strokovne pomoči

Pri pouku dodatne strokovne pomoči (v nadaljevanju DSP) v vrtcu in prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole sem v šolskem letu 2023/2024 večkrat vključila delo s slikanico *Divja simfonija* avtorja Dana Browna.

Slikanica je zasnovana interaktivno. Bralec na telefon naloži aplikacijo, s katero lahko na vsaki strani slikanice posluša eno skladbo klasične glasbe. Poleg uporabe aplikacije in poslušanja glasbe pa je slikanica vsestransko uporabna za krepitev in utrjevanje različnih področij. S pomočjo te slikanice je učenec:

- spoznaval dele slikanice in poklice ljudi, ki sodelujejo pri njenem nastanku,
- krepil bralno razumevanje,
- utrjeval matematične sposobnosti (preštevanje, velikostni odnosi ...),

Slikanico bi lahko opredelili tudi kot sintetični medij, podobno kot gledališče in film, kjer prejemnik celostni smisel doživi šele skozi interakcijo različnih komunikacijskih sredstev.

Skozi branje in pripovedovanje zgodb se otroci učijo vsakdanje rabe predmetov, urnavanja čustev, moralne presoje in socialno sprejemljivega vedenja.

- utrjeval poznavanje barv,
- krepil in uril pozornost in koncentracijo (iskanje vsiljivca, poslušanje, sledenje pravljici),
- širil besedišče,
- spoznaval klasično glasbo,
- vadil čuječnost,
- uporabljal različna čutila.

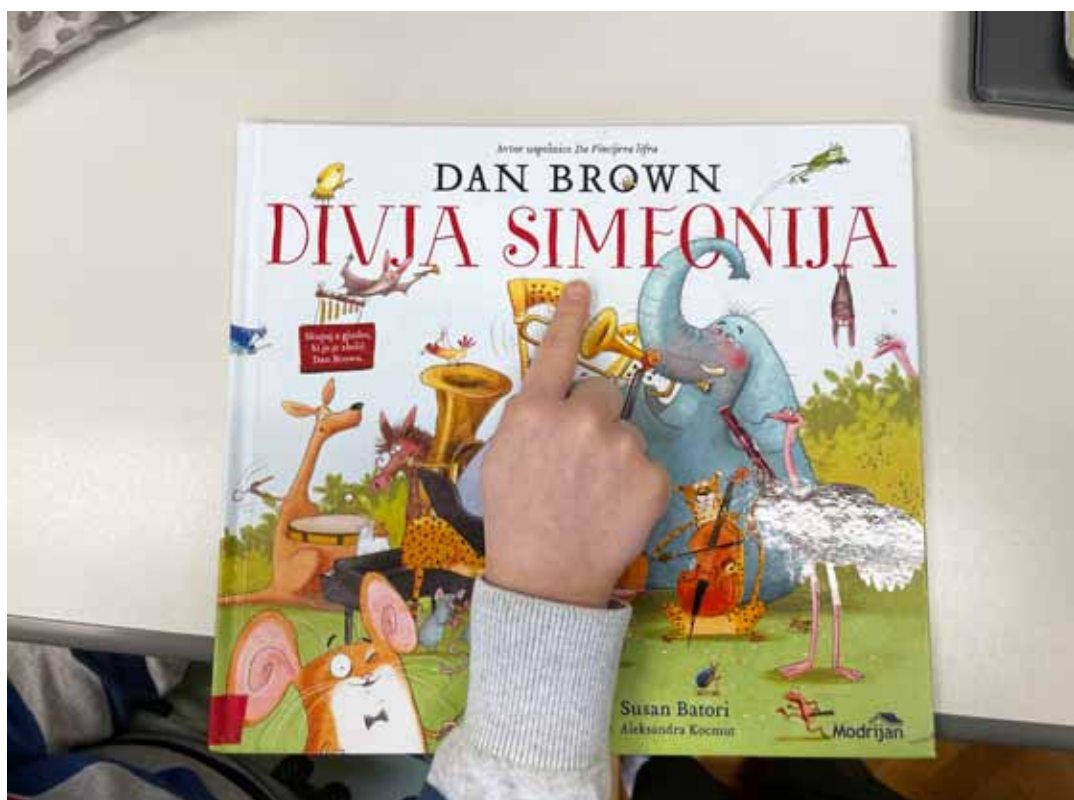
Postopek izvedbe ure DSP

Na uri DSP sem učencu najprej predstavila, da si bova skupaj ogledala in prebrala slikanico ter se o njej pogovorila.

Začela sva pri naslovnici, kjer je učenec usvajal nove pojme, ki poimenujejo ustvarjalce slikanice (pisatelj/-ica, avtor/-ica, ilustrator/-ka). Prav tako mi je pokazal, kje je napisan naslov. Prek asociacij je ugotavljal, o čem bo slikanica pripovedovala. Težji pojem »simfonija« sem mu razložila.

Nato sva na vsaki strani slikanice delala podobno. Učencu sem najprej prebrala besedilo, nato sva v tišini prek aplikacije poslušala skladbo. Pogovorila sva se o občutkih, ki mu jih je v telesu pustila skladba. Skladbe v slikanici so si zelo različne, od hitrejših do bolj počasnih, veselih do bolj umirjenih. Učencu je bil občasno kar izziv zdržati samo pri poslušanju skladbe klasične glasbe, saj je hitro zraven začel govoriti, vstajati, listati knjigo ipd.

Naslednji korak je bilo branje besedila. Učencu sem prebrala zapis s posamezne strani knjige in razložila morebitne neznane besede. O besedilu sva se pogovorila. Učenec je krepil svoje razumevanje prebranega s pomočjo podvprašanj.

Slika 1: Naslovnica slikanice

Slika 2: Primer strani slikanice

Slika 3: Primer strani slikanice

Nato sva poimenovala živali, ki so narisane na strani. Občasno kakih bolj eksotičnih ni poznal, zato sem jih poiskala še na spletu in mu pokazala več fotografij ali kak videoposnetek.

Potem je učenec preštel, koliko živali je na sliki, ter povedal, katera je največja in katera najmanjša. Če še ni poznal barv, sva utrjevala tudi to. Povedal je, kakšne barve je posamezen predmet/žival na sliki ali pa sem mu naročila, naj na strani poišče kaj v določeni barvi.

Sledile so vaje pozornosti, saj je učenec na strani iskal črke, ki so malce skrito umeščene v stran. Črke je poiskal in jih, če je znal, tudi poimenoval. Če ni, sem mu pri tem pomagala. Sledile so vaje prvega glasu, saj sva iskala predmete na določeno črko, ki jo je našel na strani.

Hkrati sva kot vajo pozornosti in koncentracije izvedla tudi iskanje vsiljivca, saj se na vsaki strani slikanice skriva žival, ki tja ne spada.

Poudarila bi tudi, da je učencem s posebnimi potrebami, sploh tistim, ki imajo motnjo pozornosti, že samo poslušanje pravljice lahko zelo zahtevno.

S pomočjo slikanice je učenec krepil besedišče in usvajal nove pojme. V njej nastopajo različne živali in glasbila, tako da je učenec ponovil pojme, ki jih že pozna, hkrati pa je spoznal tudi kar nekaj novih, morda bolj zahtevnih besed. Nove pojme sem najprej poimenovala jaz, učenec pa jih je pokazal na

S pomočjo slikanice
je učenec krepil
besedišče in
usvajal nove pojme.

Slika 4: Spoznavanje novih pojmov

sliki, potem pa sem ga tudi spodbudila, da jih je poskusil še sam poimenovati.

Uporabljena interaktivna slikanica je odličen pripomoček za prvo spoznavanje s klasično glasbo, saj je vsaki strani namenjena druga skladba. S pomočjo aplikacije za telefon usmerimo kamero na zeleno stran. Aplikacija stran prepozna in predvaja pesem. Kar nekaj učencev se ne sreča pogosto s klasično glasbo, zato jim je bila ta izkušnja zanimiva. Pri bolj sproščenih učencih sem tudi predlagala, da zaprejo oči in se osredotočijo na poslušanje in dogajanje v lastnem telesu.

Med usmerjeno dejavnostjo sem pustila prostor tudi za učenčev lastno iniciativo, vprašanja in pobude, ki so bile v povezavi s slikanico. Tako da sva pogosto tudi obrnila vrstni red in namenila pozornost še kaki drugi temi, ki se je porajala ob slikanici.

Možnost uporabe pri drugih slikanicah

Slikanice so res vsestransko uporabno orodje za začetno motivacijo, umirjanje, usvajanje novih znanj in utrjevanje že poznane. Glede na veliko ponudbo lahko skoraj za vsako obravnavano temo uporabimo tudi pomoč slikanice. Ker pa niso vse slikanice enako dobre, se mi zdi pomembno, da izberemo čim bolj kakovostno gradivo. Pri izbiri si lahko pomagamo s priznanjem zlata hruška, ki ga podeljuje Mestna knjižnica Ljubljana in Zveza bibliotekarskih društev Slovenije (Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, b. d.).

Slikanice so sploh pri predšolskih otrocih vsestransko uporabne za sočasno spoznavanje različnih področij. Pri vsaki slikanici se lahko pogovorimo o sestavi knjige in poklicih, ki so potrebni, da slikanica nastane. Prav tako lahko skoraj pri vsaki krepimo matematične sposobnosti (štejemo, vadimo količinske pojme, iščemo like ipd.) in utrjujemo barve.

Slikanice so tudi priložnost za umiritev, sproščanje in urjenje pozornosti ter koncentracije. Otrok krepi veščino poslušanja in pomnjenja.

Ne nazadnje pa z uporabo slikanice otroci slišijo besede, ki jih morda v vsakdanji komunikaciji ne srečajo, in si s tem širijo besedišče. Prav tako se urijo v razumevanju prebranega in pripovedovanju. Na začetku lahko samo odgovarjajo na naša vprašanja, kasneje pa zgodbo že samostojno obnovijo s pomočjo ilustracij.

Slikanice so uporabno orodje tudi pri delu z otroki s čustvenimi in vedenjskimi težavami. Otroci prek junakov iz slikanic spoznajo, da imajo tudi drugi podobne težave, in vidijo, kako jih je možno reševati. Prav tako tudi pedagogi prek slikanic lahko dobimo še kako dodatno idejo, kako pomagati učencu, ki se sooča s stisko.

Pri pouku na podoben način uporabljam tudi druge slikanice npr. Muco Copatarico (Ela Peroci), Kdo je napravil Vidku srajčico (Fran Levstik), Mačka Murija (Kajetan Kovič), Zajčkovno hišico (Anja Štefan), Repo velikanko (Aleksej Tolstoj), Pet grdin (Julia Donaldson), Mavrično ribico (Marcus Pfister) in druge.

Kadar pa naslavljam čustva, čustvene stiske oziroma tematiko posebnih potreb, pa posežem po Veveričku posebne sorte (Svetlana Makarovič), Rok je slabe volje (Hermien Stellmacher), Medo reši vsako zmedo (Mojiceja Podgoršek), Vse o skrbeh in strahovih in Vse o čustvih (Felicity Brooks in Mar Ferrero), Moja čustva, tvoja čustva (Martina Peštaj), O zares glasnem strahu (Aksinija Kermanauer) itd.

Pri vsaki slikanici se lahko pogovorimo o sestavi knjige in poklicih, ki so potrebni, da slikanica nastane.

Slikanice so tudi priložnost za umiritev, sproščanje in urjenje pozornosti ter koncentracije.

Sklep

Uporaba slikanice pri pouku dodatne strokovne pomoči se je pokazala kot odličen pripomoček. Je vsestransko uporabna, tako za uvodno motivacijo, obravnavo snovi kot tudi predelavo čustvenih stisk in za krepitev oziroma razvoj empatije. S slikanico se lahko lotimo tudi težjih tem (smrt, ločitev) in jo uporabimo kot uvod v pogovor. Uporabimo jo za sprostitve, krepitev pozornosti in koncentracije, za povezovanje z otrokom, umirjanje skupine in seveda krepitev branja in bralnega razumevanja. Z izborom kakovostne slikanice lahko otrokom odstopimo pogled v tematike, s katerimi se na drugačen način morda ne bi srečali.

Interaktivna narava predstavljene slikanice že sama po sebi predstavlja večjo motivacijo pri otrocih, da z večjo vnemo pregledujejo strani in sledijo navodilom učitelja.

Ponujene ideje v članku imajo še veliko možnost nadgradnje in raziskovanja idej za delo s slikanicami pri pouku dodatne strokovne pomoči.

Z izborom kakovostne slikanice lahko otrokom odstopimo pogled v tematike, s katerimi se na drugačen način morda ne bi srečali.

Viri in literatura

Batič, J., in Haramija, D. (2014). Teorija slikanice. *Otrok in knjiga*, 41(89), str. 5–19. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-R700ETOC/6b1903f9-9c07-4b9d-8a6b-b179595d1731/PDF>

Brown, D. (2021). *Divja simfonija*. Modrijan.

Dolinšek Bubnič, M. (1999). *Beri mi in se pogovarjaj z mano!: priročnik z nasveti za kreativno uporabo otroških slikanic*. Epta.

Harner, N. (2021). *Uporaba slikanic za vir naravoslovnih dejavnosti v vrtcih* [Diplomsko delo] Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. <http://pefprints.pef.uni-lj.si/6910/>

Marianovič Umek, L., in Zupančič, M. (2003). Pripovedovanje ob sliki. V Blatnik Mohar, M., (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*, str. 31–32. Mladinska knjiga.

Nikolajeva, M., in Gostinčar Cerar, M. (2003). Verbalno in vizualno. *Otrok in knjiga*, 30(58), str. 5–26. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-X97UMMN3/c72394f8-3de1-4c9b-9c15-895c0f6dfa12/PDF>

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije (b. d.) <https://www.zbds-zveza.si/priznanje-zlata-hruska/>

Spreminjanje vloge šolskega knjižničarja v višješolski knjižnici

Changing the Role of School Librarian in a Higher Education Library

Mirjam Pangos

Izvleček

V prispevku je opisana spreminjajoča se vloga šolskega knjižničarja na višji strokovni šoli skozi daljše časovno obdobje, in sicer od ustanovitve šole do praznovanja njene dvajsete obletnice leta 2024. V tem obdobju se je na šoli zamenjalo več generacij študentov. Vsako obdobje so zaznamovali različni izzivi, ki jih v šolstvu nikoli ne zmanjka. Šolski knjižničar se mora hitro prilagajati informacijskim, komunikacijskim in tehnološkim spremembam, saj je le tako lahko v pomoč študentom pri zaključku študija. Šolski center Postojna – Višja strokovna šola želi biti prepoznavna tudi po tem, da študenti niso le številka, ampak se jim z veseljem pomaga pri njihovi poti študija – od začetka do zaključka. V prispevku opisujem, s kakšnimi izzivi in pristopi sem se soočala v času zaposlitve na višji strokovni šoli.

Ključne besede: višješolske knjižnice, motivacija, komunikacija, spodbujanje, diplomiranje, digitalne knjižnice diplomskih nalog

UDK 027.8:37.015.3

Abstract

The article describes the changing role of a school librarian in a higher education professional school over a longer period of time, from the school's beginnings to its twentieth anniversary in 2024. During this period, the school saw many generations of students, with each bringing different challenges that are never lacking in education. The school librarian has to adapt quickly to the changes in information, communication and technology, as this is the only way he or she can be of help to students completing their studies. The higher education professional school School Centre Postojna wants to be known as an education institution where students are not only a number but where help is gladly offered to them all along their journey – from the beginning to the end of their studies. In the article, the school librarian presents the challenges and approaches she encountered during her employment at the professional school.

Keywords: higher education libraries, motivation, communication, encouragement, graduation, digital libraries of theses and dissertations

Uvod

Današnje šole postajajo vedno bolj kompleksno okolje, kjer je tudi vloga šolskega knjižničarja vedno bolj kompleksna in od knjižničarjev zahteva vedno več tehnološkega in informacijskega znanja. Vsekakor pa to ni več dovolj, vedno bolj prihaja v ospredje tudi znanje iz psihologije. Mnogi uporabniki sicer knjižničarja še vedno vidijo le kot izposojevalca knjig, vendar moje izkušnje v šolstvu kažejo, da smo res vse prej kot to. Kot novinka pred skoraj dvajsetimi leti sem res začela strogo strokovno – z bibliotekarskim izpitom, praktičnim spoznavanjem stroke, katalogizacijo monografij, diplomskih nalog in neknjižnega gradiva, nabavo in izposajo. Z leti sem spoznala, da uporabniki, sploh študenti višje strokovne šole, potrebujejo precej več kot le šolskega knjižničarja, ki jim bo pomagal pri izboru literature za študij in diplomsko nalogo. V prispevku se bom usmerila v spodbujanje študentov k zaključku študija in predstavila, kako lahko k motivaciji študentov, da diplomirajo, prispeva šolski knjižničar.

Šolski center Postojna

Šolski center Postojna ima dve organizacijski enoti; srednjo in višjo strokovno šolo. Pokrivamo pester spekter programov, in sicer gimnazijo, strojnega tehnika, ekonomskega tehnika, predšolsko vzgojo, tehnika računalništva, avtoserviserja, orodjarja, pomočnika v proizvodnih procesih ter tri višješolske programe: poslovni sekretar, strojništvo ter gozdarstvo in lovstvo. Delo z različnimi profili uporabnikov zahteva različne pristope. V tem času sem pridobila veliko strokovnih in pedagoških izkušenj ter spoznala več različnih generacij dijakov in študentov. Dopolnjevanje dela na obeh lokacijah mi je dalo uvid v mišljenje različnih generacij, v njihove tegobe in izzive. Kolikor mi je bilo včasih težko »preklapljanje« od dijakov do študentov, mi je v vseh teh letih prav to dalo največ izkušenj, ki jih lahko s pridom uporabljam pri enih in drugih.

Višje strokovne šole so poseben del terciarnega izobraževanja; izvajajo dvoletne študijske programe, ki so zasnovani na podlagi poklicnih standardov in so kot taki izrazito poklicno naravnani – po tem se razlikujejo od visokošolskega študija (ne gre torej za programe bolonjske stopnje). Višje strokovne šole niso uvrščene pod univerze in tudi to je bistvena razlika. Gre za praktično usmerjen študij, ki temelji na jasno definiranih potrebah delodajalcev. In kje se tu skriva »problematika« diplomske naloge? Prav v tem, da so programi izjemno praktično naravnani, kar je za delodajalce tudi najbolj pomembno, se pa pri t. i. praktikah prej zatakne, ko je treba samostojno napisati raziskovalno delo. A kljub temu – študenti morajo ob zaključku šolanja napisati in predstaviti svojo diplomsko nalogo. Diplomske naloge na višješolskem študiju so sicer precej praktično naravnane, a kljub temu se precej podatkov črpa iz teorije, obstoječih prispevkov, monografij in spletnih virov.

Delo z različnimi profili uporabnikov zahteva različne pristope.

Vloga šolskega knjižničarja

Knjižničar je tisti, ki knjižnico naredi pomembno in koristno. In to ne le v pomenu zbiranja, obdelave ter razvrščanja gradiva, temveč tudi z lastnostmi, ki niso značilne le za knjižničarsko stroko: s poslušanjem, opazovanjem, pogovori, svetovanjem in motiviranjem (Tilke, 2002, str. 11–12).

Vloga šolskega knjižničarja pri študijskem procesu in zaključku študija bi na podlagi izkušenj razdelila na tri točke.

1. strokovno,
2. motivacijsko,
3. komunikacijsko.

Pisanje diplomske naloge je kompleksen proces, ki zahteva idejno zasnovo, raziskavo ter uporabo različnih virov informacij. Študentom vedno rečem, naj se najprej posvetijo vprašanju, »*katero področje me najbolj zanima*«. Stvari, ki jih delamo z zanimanjem, nam gredo namreč vedno lažje od rok in jih

tudi prej zaključimo. Prav pri zaključnem dejanju študija je najbolj viden preplet strokovnega, motivacijskega in komunikacijskega dela knjižničarja.

- Skupaj poiščemo čim več informacij o določeni temi. Je kdo že napisal kaj podobnega? Bo imel študent dovolj literature? Z raziskovanjem se vedno odprejo nove ideje, možnosti ... morda celo preusmeritev v drugo temo.
- Sledi zagotavljanje dostopa do relevantnih virov: knjižničarji smo namreč strokovnjaki za iskanje in upravljanje informacijskih virov. Študente usmerim pri iskanju in spodbujam k samostojnemu iskanju. Iskanje ustrezne literature je ključni korak pri pripravi diplomske naloge. Pomagamo jim lahko pri formiranju iskalnih strategij in nudimo nasvete pri navajanju virov
- Večkrat se izkazalo, da potrebujejo osnovno pomoč pri oblikovanju dokumenta (številčenje, prelomi, vstavljanje tabel ...) in ne samo pri navajanju virov.
- Svetovalna podpora je bistvena pri motivaciji za zaključek študija. Večkrat pa nanjo kar pozabimo. Nismo strokovnjaki za psihološko svetovanje, vendar lahko nudimo močno raven podpore študentom, ki potrebujejo dodatno motivacijo, da zaključijo študij. Izkušnje kažejo, da precej študentov nekje na pol poti obtiči in izgubi voljo za dokončanje študija, pa čeprav morda manjka le še pika na i. Včasih je zato treba prisluhniti težavam in je že to dovolj, da študenti dobijo dodaten zagon za zaključek. Opazila sem, da je včasih dovolj le poslušanje, nasmeh in ponujena roka pomoči – osebno, po telefonu ali prek elektronske komunikacije.

Knjižnica Šolskega centra Postojna

Kot je zapisano v Smernicah za šolske knjižnice IFLA (2019), so te za izobraževalno skupnost zelo pomembne. Dodana vrednost sega od gradiva v knjižnični zbirki šolske knjižnice do storitev, ki jih zagotavljata obsežen program šolske knjižnice in usposobljen šolski knjižničar. Je prostor, ki omogoča hiter pretok znanja, informacij ali raziskovanja. Namenjena je dijakom, študentom in zaposlenim, saj s svojim urejenim gradivom (knjižnično zbirko) zagotavlja vire ter pogoje, ki so potrebni za pouk in raziskovalno delo.

Šolsko knjižnico v Sloveniji opredeljuje Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007). V 68. členu je zapisano, da ima šola knjižnico, v kateri se zbira, strokovno obdeluje, hrani, predstavlja in

izposoja knjižnično gradivo ter opravlja informacijsko-dokumentacijsko delo kot sestavino vzgojno-izobraževalnega dela v šoli. Šolska knjižnica je torej prostor, kjer so za učenje (in poučevanje) bistveni ne le branje, domišljija in ustvarjalnost, temveč tudi poizvedovanje in raziskovanje.

Knjižnica Šolskega centra Postojna je ena izmed večjih šolskih knjižnic, saj premore več kot 30.000 enot gradiva in okrog 60 naslovov revij in časopisov. Za srednješolske programe imamo tudi učbeniški sklad, ki je v ločenih prostorih. S selitvijo višje strokovne šole na drugo lokacijo smo se odločili tudi za selitev dela knjižnice s strokovno literaturo za študente in diplomskimi nalogami. Vsi uporabniki (zaposleni, študenti in dijaki) si lahko literaturo izposojajo na obeh oddelkih.

V tem času sem pridobila dovoljenje A za vzajemno katalogizacijo, saj sem želela samostojno vnašati diplomske naloge v sistem

Slika 1: Matična knjižnica Šolskega centra Postojna – oddelek srednje šole

COBISS. Med katalogizacijo diplomskih nalog in »ustvarjanjem« novega oddelka knjižnice sem razmišljala, da bi bilo res dobro imeti digitalno knjižnico diplomskih nalog, ki bi bila dovolj pregledna ter uporabna za študente in predavatelje. Srečo sem imela, da sem imela ob sebi precej inovativne sodelavce – predavatelje – informatike. Že precej pred popularnostjo e-učilnic (že leta 2004), smo v sistemu Moodle odprli e-učilnice, ki so se izkazale za vrhunsko rešitev. Bili smo tudi ena prvih višjih šol s hibridnim načinom predavanja (v živo in prek e-učilnic). Ideja je padla na plodna tla, dobila sem zeleno luč vodstva, ki je bilo digitalizaciji že takrat zelo naklonjeno. Z dovoljenjem diplomantov sem ustvarila Digitalno knjižnico in objavila njihove diplomske naloge. Do njih lahko, enako kot do spletnih učilnic, dostopajo le študenti naše šole. Digitalna knjižnica je v veliko pomoč tudi tistim, ki šele zbirajo ideje o temah diplomskih nalog.

Slika 2: Dislokacija – oddelek knjižnice Višje strokovne šole

Strokovna in motivacijska vloga

V vseh letih sem opazila, da se je moja svetovalna, motivacijska in strokovna vloga precej spreminjala. Moja prva zaposlitev sovпада z ustanovitvijo Višje strokovne šole Postojna. Začeli smo s programom poslovni sekretar, v katerega so se večinoma vpisali dijaki ekonomskih smeri, ki so imeli nekaj več teoretičnega znanja pri pisanju seminarskih nalog, dopisov in podobno. Precejšnje število študentov se je vpisalo na zahtevo delodajalcev in ti so po navadi tudi hitro zaključili s študijem.

Moja pomoč pri študijskem procesu je takrat temeljila predvsem na individualnem svetovanju, podpori pri iskanju informacijskih virov, oblikovanju diplomske naloge, predvsem pa pri povzemanju in citiranju ter oblikovanju seznama literature. Če povzamem – moja vloga je bila predvsem strokovne narave. Leta 2005 sem napisala prva Navodila za pisanje diplomske naloge, ki sem jih potem večkrat posodobila, saj sem s pridobljenimi izkušnjami videla, kje se študentom najbolj »zataka«.

Kasneje smo začeli izvajati še dva višješolska programa: strojništvo ter gozdarstvo in lovstvo. Programa sta izjemno strokovno/praktično naravnana in temu primerno se je tudi moja vloga knjižničarke precej spremenila. Študenti so potrebovali več strokovne pomoči pri iskanju literature že za sam študij, seminarske in projektne naloge, kasneje pa seveda še več pri diplomski nalogi. Tudi sama sem se morala precej poglobiti v samo stroko, saj sem le tako lahko pomagala študentom. Knjižničarji moramo biti prava enciklopedija znanja, tudi pri tematikah, ki nam niso najbolj blizu ali sploh pri srcu. Že pri teh prvih generacijah sem slutila, da samo strokovno svetovanje ne bo dovolj.

Učna motivacija je eden izmed najpogostejše omenjenih pojmov v pedagogiki. Vsi učenci, dijaki in študenti si želijo biti uspešni, vendar so nekateri pripravljeni za to narediti več kot drugi. Postavljanje izvedljivih ciljev je eden izmed temeljev motivacije. Motivacija je notranje stanje, ki usmerja in vzdržuje neko vedenje. Beseda izhaja iz latinske besede »movere« in pomeni gibanje. Motiv je zato spodbuda, razlog, nagib, gibalno, namen ali vodilna misel nečesa. Poleg motivov pa so za vzdrževanje nekega vedenja potrebni še radovednost, potrebe, hotenja, socialne zahteve (pritiski), naklonjenost, prepričanja, vrednote, pričakovanja in drugi zunanji in notranji vplivi, ki sprožijo in usmerjajo neko dejavnost, opredelijo njeno moč in trajanje, da doseže cilje oz. zadovolji potrebe (Ščuka, 2008).

Zelo pomembno pa je, da smo ves čas aktivni deležniki vzgojno-izobraževalnega procesa. Šolski knjižničar se zelo razlikuje od stereotipne predstave osebe, ki sedi za računalnikom in ob knjigah, zaprt v

Knjižničarji moramo biti prava enciklopedija znanja, tudi pri tematikah, ki nam niso najbolj blizu ali sploh pri srcu.

Šolski knjižničar se zelo razlikuje od stereotipne predstave osebe, ki sedi za računalnikom in ob knjigah, zaprt v knjižnici ter pospravlja knjige na police.

knjižnici ter pospravlja knjige na police. Ko uporabniki zaznajo knjižničarja kot osebo s strokovnim znanjem, ki sledi novostim in posreduje relevantne informacije, potem je tega sodelovanja z vsemi uporabniki vedno več. Uporabniki prihajajo v knjižnico, ko se v knjižnici počutijo sprejete in zaželenne. Torej – ni bistveno le strokovno znanje, ampak tudi način komunikacije, spodbuda ... Ob tem se mora knjižničar zavedati, da je vsaka oseba, s katero sodeluje, drugačna, ima svoje osebne lastnosti in svoj način dela.

Zadnjih deset let smo z vodstvom šole opažali, da je bilo vedno več primerov, ko so študenti obtičali nekje na zadnji četrtini poti. Želeli smo odkriti, kje je največji problem, in izvedli anketo. Ugotovitve bi združila v dve skupini:

1. Spremenjene življenjske okoliščine (menjava/izguba službe, pomanjkanje časa, porodniška, se-lifev, drugi osebni razlogi).
2. Izguba motivacije, ker se niso znali lotiti pisanja diplomskega dela oziroma so to delali z odporom. Najbolj pogost odgovor je bil, da bi raje naredili še pet izpitov kot napisali raziskovalno delo. To je bilo predvsem očitno pri študentih strojništva.

Kot strokovno delavko me je najbolj spodbudila k delu prva točka, osebno pa me je še bolj *motivirala* druga točka. Svojo notranjo motivacijo sem torej usmerila k študentom, da bi jim lahko olajšala pot do cilja.

Prvi ukrepi so bili sicer kljub vsemu le strokovni:

1. Na spletni strani šole sem objavila FAQ – pogosta vprašanja in dileme pri oblikovanju diplomske naloge.
2. Z vodstvom šole sem se dogovorila za izvajanje delavnic, ki so potekale vsako študijsko leto. Delavnice so obsegale:
 - a. Predstavitev iskalnih orodij (Platforma Cobiss, Google Učenjak, Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani, Digitalna knjižnica Slovenije – dLib, Mrežnik NUK, mEga iskalnik NUK, Europeana, prosto dostopni slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Termania).
 - b. Kako oblikovati diplomsko nalogo – natančna predstavitev oblikovanja kazal, robov, naslovov.
 - c. Kako sploh začeti s pisanjem – iskanje idej, virov, priprava dispozicije.
 - d. Oris postopka diplomiranja – korak za korakom.
 - e. Pomoč pri citiranju različnih virov/navedba literature.

Sprva sem delavnice izvajala med samim študijskim procesom za vse študente zaključnega letnika – delavnice so bile uvrščene v urnik in niso bile izvedene posebej. Kmalu sem ugotovila, da to ni najbolj praktično, saj je bilo študentov preveč, vprašanja preveč kompleksna in delavnica preveč zamudna. Zato sem se odločila za manjše skupine. Določila sem datum in uro delavnice ter odprla prijave na delavnico. Odziv je bil povprečen in ta način izvajanja delavnic se je na žalost hitro izpel. Potem sem morala znova iskati nove rešitve in različne vrste motivacije. In tu je prišla na vrsto tista **druga** točka, ki smo jo zaznali v odgovorih. Študenti ne potrebujejo vedno *samo* strokovnega znanja. Včasih je potreben drugačen pristop.

Komunikacijska vloga

Ljudje delujemo v skupinah in le malo je takšnih, ki bi radi delovali sami. Nenehno smo v stikih z drugimi ljudmi (in napravami) ter si med seboj izmenjujemo različne informacije. Da se lahko razumemo, medsebojno povežemo in izmenjujemo informacije, se moramo priučiti medsebojnega komuniciranja, sodobna komunikacijska sredstva pa nam pri tem lahko zelo pomagajo.

Generacije se spreminjajo in enako, kot moramo spremljati novosti v stroki in se ukvarjati z novimi tehnologijami, se moramo znati tudi približati novim generacijam študentov, ki potrebujejo več motivacijske spodbude ter usmeritev.

Z vodstvom šole sem sodelovala pri vsakoletnem dogodku, kjer smo vsi zaposleni na šoli poskušali pripeljati študente na ciljno črto. V referatu šole sta referentki poiskali vse študente, ki so uspešno opravili vse izpite in jim je manjkala samo diplomska naloga. Teh je bilo več, kot bi si želeli. Vsak posameznik je dobil na dom prijazno vabilo na srečanje. Organizirali smo srečanje z mentorji vseh programskih področij in z mano – knjižničarko. Študenti so se tako lahko v živo pogovorili s predavatelji, našli mentorja in navezali stik z mano. Nekaterim sem še isti dan pomagala pri iskanju literature ali pa navezala stik, da so se potem z lažjim srcem obračali name. Skupaj smo postavili cilje, termenske načrte in po navadi so bili ravno osebni stiki tisti, ki so pripomogli k zaključku študija.

Je za vse vedno najboljši osebni stik?

Vsi ljudje niso navdušeni nad osebnimi stiki. V neposredni komunikaciji med knjižničarji in uporabniki se nemalokrat pojavijo težave, predvsem zaradi strahu obiskovalcev pred zastavljanjem vprašanj. Knjižničarji bi se morali teh strahov zavedati in ukrepati. Uporabniki, ki poznajo knjižničarja, pogosteje pristopajo do njega, pomembna pa je tudi vzpostavitev elektronske dosegljivosti za stik z uporabniki. Tudi zaradi dela na dveh lokacijah sem zelo zgodaj začela uporabljati elektronsko komunikacijo, saj študentom nisem mogla biti osebno na voljo vedno, ko so me potrebovali ali pa se jim ni ljubilo priti na drugo lokacijo knjižnice.

Študenti so prek e-pošte izrazili svoje ideje za diplomsko nalogo in poskušala sem jim pomagati pri iskanju gradiva, dogovorili smo se tudi za obisk knjižnice, prevzem gradiva ter ogled diplomskih nalog v čitalnici knjižnice. Elektronska dosegljivost in predvsem ažurnost je bistvenega pomena. Študenti so po navadi »narejeni« na zadnje minute in takrat jim je resnično treba priskočiti na pomoč, saj če jim ne – znova obtičijo. Potrebujejo pomoč pri oblikovanju in včasih tudi pri idejah, kako naprej. Z elektronsko komunikacijo lahko pomagamo tudi tistim bolj sramežljivim in introvertiranim študentom, pa čeprav to pomeni tudi več kot dvajset poslanih sporočil isti osebi. Nagrada je, da študent uspešno diplomira.

Epidemija je močno posegla v naša življenja in resnično spremenila navade. Ne samo da je bil viden velik upad diplomantov, tudi način komuniciranja se je spremenil. Digitalizacija je še močneje posegla v naš način dela; s študenti sem že prej komunicirala prek e-pošte, po epidemiji pa še pogosteje. Motivacijske delavnice smo za nekaj časa preselili v virtualno okolje – izvajali smo jih prek Zooma in bile so množično obiskane. Žal so v času epidemije porasle tudi anksioznost in druge duševne stiske. To dejstvo je bilo očitno v vseh porah življenja in šolstvo seveda ni bilo izvzeto.

Motivacija obsega vse duševne procese, ki spodbujajo, usmerjajo in vzdržujejo določeno vedenje, da bi z njimi dosegli določen cilj (Kompore idr., 2011). Motivirano vedenje pa izvira iz **potrebe**. Torej, šele ko potrebo začutimo in smo že nekako usmerjeni k cilju, lahko govorimo o motivu. »Storilnostna motivacija je težnja po obvladovanju težkih, zahtevnih dejavnosti, pri katerih se učinek meri in uspeh ni vnaprej dogovorjen.« (Kompore idr., 2011, str. 145)

Ljudje z visoko storilnostno motivacijo se ženejo za dosežki, tudi če jih nihče ne nadzira, in tudi ne potrebujejo zunanjih spodbud. Privlačijo jih zahtevnejše dejavnosti in ob uspehu čutijo zadovoljstvo. Ljudje z nizko storilnostno naravnostjo pa obratno, ne ženejo se za uspehom in težko se lotijo dodatnih dejavnosti. Če se že lotijo, se je lotijo pod zunanjim pritiskom. Iz tega seveda sledi, da visoko storilnostno motivirani ljudje prej uspešno končajo študij in po navadi tudi z višjim uspehom. Potrebujejo tudi manj zunanjih spodbud.

»V zadnjih desetletjih se je na področju preučevanja učne motivacije uveljavila teorija motivacijskih ciljev v učnih situacijah dosežka (achievement goal theory). Zanj je značilen sociokognitivni pristop k razumevanju posameznikovih namer pri učenju, saj poudarja pomembnost posameznikovega razmišljanja o sebi in nalogi, ki si jo zadal. V ospredju torej ni več vprašanje, ali je posameznik v neki učni situaciji motiviran ali nemotiviran, ampak je vprašanje, zakaj se angažira v učni situaciji, kjer mora dokazovati svoje zmožnosti spoprijemanja z nalogami.« (Puklek Levpušček, M., 2009, str. 50)

Elektronska dosegljivost in predvsem ažurnost je bistvenega pomena.

Torej, zakaj sploh zaključiti študij? Seveda je najočitnejši odgovor: da pridobim izobrazbo, da lažje dobim službo, da lažje zamenjam službo ali lažje napredujem. To so še vedno glavni motivacijski dejavniki tako pri rednih kot tudi izrednih študentih. Vendar zadnja leta opažamo, da tudi to ni več dovolj. Zakaj? Smo postali kot družba apatični, potrebujemo več spodbude? V čem se zadnje generacije razlikujejo od prejšnjih, da jih je treba bolj spodbujati?

Menim, da je odgovor večplasten. Res je sicer, da mlajše generacije potrebujejo več spodbude; tako strokovne kot tudi psihološke, ampak ravno te generacije hitreje in lažje menjajo službe. V tem hitrem tempu in z odprtim trgom dela se, sploh pri študentih strojništva, zgodi, da se zaposlijo pred zaključkom študija. S podpisom pogodbe in novo zaposlitvijo hitro odpade prvi argument (da lažje dobim službo). Kljub temu pa na šoli menimo, da je resnično škoda, če uspešen študent ne zaključi študija še z zadnjim dejanjem. Morda mu trenutno ni toliko pomembno, vendar lahko pa v prihodnosti bo. In dlje, ko odlašamo s pisanjem diplomske naloge, težje je.

Sklep

Letos smo praznovali dvajseto obletnico delovanja Višje strokovne šole Postojna. V tem času smo do diplome pripeljali skoraj 1000 študentov. Nekateri so študij končali hitro, skoraj brez dodatnih usmeritev, drugi so potrebovali več strokovne pomoči ali samo manjšo spodbudo. Pri tem smo se seveda trudili vsi zaposleni, saj želimo biti prepoznani tudi po tem, da pri nas študenti niso le številka. Sama sem kot knjižničarka vedno zagovarjala dejstvo, da je študentom treba zagotoviti tako pomoč pri iskanju literature kot tudi pri celotnem procesu diplomiranja. Ravno zato sem iskala vedno nove rešitve, nove izzive. Po dvajsetih letih sem to vlogo predala mlajši sodelavki, ki bo – verjamem – našla dodatne prijeme in rešitve, še primernejše za prihajajoče generacije študentov.

Viri in literatura

IFLA – *Smernice za šolske knjižnice* (2. dop. izd.) (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije

Kompare, A. in sod. (2011). *Psihologija: spoznanje in dileme*. DZS.

Puklek Levpušček, M., in Zupančič, M. (2009). *Osebni, motivacijski in socialni dejavniki učne uspešnosti*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Podgoršek, M. (2009). *Motivacija in uporaba storitev šolske knjižnice*. Ljubljana: Morfem.

Radivojevič, M. (2005). *Vloga šolskega knjižničarja pri spodbujanju pozitivne samopodobe osnovnošolcev* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Ščuka, V. (2008). *Šolar na poti do sebe: oblikovanje osebnosti: priročnik za učitelje in starše*. Didakta.

Tilke, A. (2002). *Managing your school library and information service: a practical handbook*. Facet Publishing.

Urbanija, J. (2004). Knjižnica kot informacijsko središče. V *Informacijsko opismenjevanje: priročnik za delo z informacijskimi viri*. Zavod RS za šolstvo.

Sama sem kot knjižničarka vedno zagovarjala dejstvo, da je študentom treba zagotoviti tako pomoč pri iskanju literature kot tudi pri celotnem procesu diplomiranja.

Mirjam Pangos, univ. dipl. bibl. in prof. slov., zaposlena v Šolskem centru Postojna
Naslov: Šolski center Postojna, Cesta v Staro vas 2, 6230 Postojna
E-naslov: mirjam.pangos@scpo.si

Čarobno branje: projekt v okviru mednarodnega turnirja First Lego League (FLL)

Magical Reading: A Project Within the International Tournament FIRST LEGO League (FLL)

Mojca Cerar

Izvleček

Mladi in tudi odrasli danes vedno manj berejo. Vzroke za to lahko pripišemo različnim dejavnikom. Eden od njih so elektronske naprave. To ugotavlja skupina mladih raziskovalcev OŠ Trbovlje, ki obiskujejo 6. do 9. razred. Da bi raziskali področje branja, so pripravili ankete za drugo- in tretješolce ter učence od 6. do 9. razreda. Intervjuvali so tudi knjižničarki in knjižničarja. Ugotovili so, da mladi raje berejo, če so v knjigi prisotni vizualni, tipni in slušni dražljaji, zato so želeli narediti prototip bralne sobe, kjer bi se ob glasnem branju izvajali različni efekti. In tako je nastala bralna škatla.

Ključne besede: učenje branja, branje, interakcija, motivacija za branje, bralna škatla

UDK 004.5:028

Abstract

Young people, as well as adults, today read less and less. The causes can be attributed to various factors, one of which are electronic devices. These are the findings made by a group of young researches from grades 6 to 9, attending the primary school OŠ Trbovlje. In order to study the area of reading, they prepared questionnaires for students from grades 2 and 3, as well as for students from grades 6 to 9. They also interviewed the librarians. As they found that young people prefer to read if books include visual, tactile and auditory stimuli, they wanted to build a prototype of a reading room where loud reading would produce various effects. This led to the creation of a reading box.

Keywords: learning to read, reading, interaction, motivation to read, reading box

Uvod

Ugotovitve kažejo, da otroci in mladi premalo berejo in tako peša njihova razgledanost. Tega se zaveda tudi ekipa mladih raziskovalcev na Osnovni šoli Trbovlje. Odločili so se, da zadevo bolj podrobno raziščejo, in tako so prišli do raziskovalnega problema – kako bi branje približali mladim bralcem in ga naredili bolj privlačnega. Branje je namreč za ljudi zelo pomembno, ker spodbuja intelektualni, čustveni in jezikovni razvoj. Ekipa želi, da se učenci naučijo brati in vzljubijo branje. Le tako bodo tudi kasneje, ko bodo starejši, z veseljem vzeli knjigo v roke in se potopili v čarobni svet pravljic in drugih zgodb. Ker inovacijski projekt vsebuje različne programe in programiranje, se je ekipa za pomoč obrnila na lokalno podjetje DEWESoft, ki jim je nudilo finančno in moralno podporo. S projektom so se predstavili na mednarodnem turnirju First Lego League (v nadaljevanju FLL).

Ekipa Black Demons

Black Demons je skupina učencev od 6. do 9. razreda. Ime so si zamislili leta 2016, ko se je prva ekipa OŠ Trbovlje priključila tekmovanju FLL. BLACK pomeni črno barvo premoga, pomembno surovino naših krajev v preteklosti, DEMONS predstavlja hudičke, torej učence. Leta 2017 so oblikovali logotip ekipe.

Vrednote ekipe

Osnovne vrednote FLL so:

1. Skupinsko delo: Če sodelujemo, smo močnejši.
2. Vključevanje/inkluzija: Spoštujemo drug drugega in upoštevamo razlike med nami.
3. Inovativnost: Pri reševanju problemov smo ustvarjalni in vztrajni.
4. Zabava: Uživamo v tem, kar počnemo, in smo ponosni na svoje dosežke.
5. Odkrivanje: Odkrivamo, razvijamo nove veščine in ideje.
6. Vpliv: Kar se naučimo, uporabimo za izboljšanje našega sveta. (<http://www.fll.si/projekt-fll/vrednote-fll>)

Branje je za ljudi zelo pomembno, ker spodbuja intelektualni, čustveni in jezikovni razvoj.

Slika 1: Logotip ekipe

Slika 2: Slika članov 2023/24

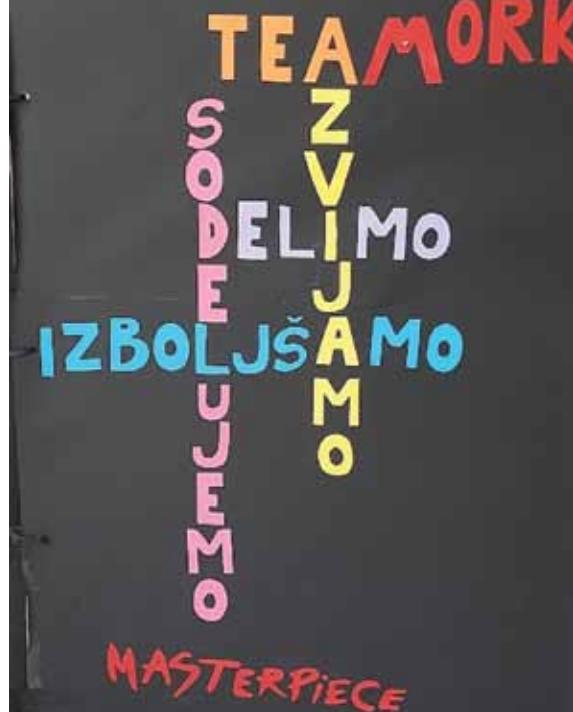
Osnovne vrednote FLL si člani ekipe razlagajo:

1. Ena snežinka je neznatna, veliko snežink pa lahko zlomi vejo.
2. Tudi črna ovca je ovca, pa še črno volno da.
3. Menimo, da je lenoba nujna, če želimo narediti nekaj novega – saj si na koncu želimo olajšati delo ali življenje. Sliši se sprto z logiko, ampak tako mislimo.
4. Za zabavo poskrbimo. Ponosni smo na naše delo in vpliv.
5. Vse nas zanima ... še najbolj tisto, kar je za ovinkom. Sodelujemo z vsemi, ki so nas pripravljeni poslušati, tudi s čistilko ... Nikoli ne veš, kdaj in kje prileti kakšna top ideja.
6. Mogoče pa bo komu bolje zaradi nas. Še vedno je tekmovanje, vendar takšne vrste, da si lahko boljši, če pomagaš drugim. Tu smo naleteli tudi na dve tuji besedi; altruizem in egoizem. Če ju združimo, dobimo altruistični egoizem. To razpravo smo pustili za druge čase.

Vrednote so pomemben del delovanja ekipe. Vrednota sodelovanja je med člani ekipe najpomembnejša. Sodelujejo znotraj skupine in z različnimi profili ljudi. Medse so tako povabili ekipi RoboKings in Lego Frajerji. Lego Frajerji iz OŠ Tončke Čeč Trbovlje so se na tekmovanje prijavili prvič, zato so jim bili Black Demonsi mentorji. Spodbujali so jih, jim svetovali in jih usmerjali. Z ekipo RoboKings iz Radeč pa so združili moči, nadgradili svoje znanje in na koncu posneli skupen video. Sodelovanje znotraj ekipe je zelo pomembno. Vsak član ekipe pozna naloge drugih članov. Zakaj je to pomembno? Zgodilo se je, da je kdo izmed članov zbolel, zato ga je moral nadomestiti nekdo drug. Pripravili so načrt zamenjave. Ker ekipa pozna celoten projekt in ne le svojega dela, so lahko manjkajočega uspešno nadomestili.

Lastnost, ki je pomembna pri inženirskem delu in zahteva konstantno raziskovanje težav, možnih rešitev in že obstoječih izumov, je odkrivanje. Zaradi vseh inovacij, ki so v svetu že ustvarjene, je ta vrednota vsekakor ena bolj upoštevanih. Pri reševanju raziskovalnega vprašanja oz. problema mora biti sama ekipa čim bolj inovativna. To pomeni, da z domišljijo zasnujejo najboljšo izvedljivo možno rešitev in jo tako izvedejo.

Vse na novo pridobljeno znanje pa je kot vsako znanje treba pravilno uporabiti. Ekipa širi vpliv z idejami, za katere upajo, da bodo pripomogle k izboljšanju sveta.

Slika 3: Vrednote, zapisane na plakatu

Ekipa želi, da se učenci naučijo brati in vzljubijo branje.

Slika 4: Tudi zabavati se znamo – prvič

Slika 5: Tudi zabavati se znamo – drugič

V vsako področje, ki ga opravlja nekdo drug, poskušajo vključiti preostale člane. Kljub različnim močnim področjem in načinu dela posameznikov, pri katerem se vsak osredotoča na svoj teritorij, vseeno poudarjajo inkluzijo. Kljub razlikam opravljajo delo kot skupina in ne posameznik. Člani ekipe verjamejo, da sta za kakovostno opravljeno delo potrebna tudi pridih zabave in vedro delovno okolje.

Začetki projekta čarobno branje 2.0

Na ponedeljkovih srečanjih so učenci razmišljali, s čim bi lahko predstavili šolo na tekmovanju FLL. Usmerili so se na svoje hobije. Uporabili so metodo viharjenja možganov. Najpogosteje sta se pojavila branje in šport. Izglasovali so, da bo tema inovacijskega projekta, ki ga bodo raziskovali, branje.

Ugotovili so, da otroci in mladi premalo berejo in tako peša tudi njihova razgledanost. Tako so prišli do raziskovalnega problema – kako bi branje približali mladim bralcem in ga naredili bolj privlačnega. Branje je namreč za ljudi zelo pomembno, ker spodbuja intelektualni, čustveni in jezikovni razvoj. Ekipa želi, da se učenci naučijo brati in vzljubijo branje. Le tako bodo tudi kasneje, ko bodo starejši, z veseljem vzeli knjigo v roke in se potopili v čarobni svet pravljic in drugih zgodb.

Da bi omogočili branje v sproščenem in spodbudnem okolju, so se pozanimali, kaj deluje sproščujoče in motivirajoče za branje. Zato so obiskali multisenzorno sobo na OŠ Tončke Čeč, v kateri so ugotovili, da nežne luči in pomirjujoč vonj (aromaterapija) pomirjajo ter da je branje v sedečem položaju najbolj ustrezno. Tako so pripravili bralno sobico – bralno škatlo, ki so jo opremili z masažno blazino za noge, z blazino za obtežitev nog, difuzorjem ter LED-lučkami. Ustvarili so prijetno vzdušje za branje.

Poleg tega so želeli, da projekt zajame širše občinstvo. Opravili so intervju z različnimi strokovnimi delavci, ki so predlagali, kako bi lahko izdelek uporabili. Prvotno je bil izdelek namenjen predvsem drugošolcem in tretješolcem za motivacijo pri učenju branja. Njegovo uporabo so razširili tudi na preverjanje po opravljenih številnih vajah, pri učenju tujih jezikov ter za pomoč učencem priseljencem pri učenju slovenščine. Napravo

Slika 6: Obisk senzorne sobe

bi lahko uporabili tudi pri motivaciji za branje pri prvošolcih, ki se učijo povezovati črko in glas ter brati lažje besede. Poleg vsega naštetega pa so ugotovili, da je uporabna tudi za preverjanje slušnega in delovnega pomnjenja, odkrivanje disleksije ali bralno-napisovalnih težav, motivacijo pri bralni vaji ter pri govornih vajah za učence s težavami na področju govora.

Anketirali so tudi šolsko knjižničarko, nato še knjižničarja in knjižničarko v splošni knjižnici. Zanimalo jih je, katere knjige in koliko si učenci oz. otroci radi izposojajo. Ugotovili so, da s starostjo število bralcev upada.

Raziskovalni del naloge so poimenovali Čarobno branje 2.0. Ime so izbrali na enem izmed ponedeljkovih jutranjih srečanj z metodo viharjenja možganov. Odločili so se, da bo projekt poimenovan še z uporabo CHAT GPT-ja. Ta je predlagal prvi del imena, torej ČAROBNO, učenci pa so dodali 2.0, kar pomeni NEXT LEVEL branje. Zamislili so si bralno sobo (bralno škatlo), kjer bi se bralec udobno namestil in glasno bral. Za uspešno branje pa bi v škatli bralec dobil pozitivno povratno informacijo ali nagrado. Učiteljice, ki poučujejo v drugem in tretjem razredu, so posredovale besede, ki drugošolcem in tretješolcem predstavljajo težave pri branju. Tako bi s pomočjo škatle poskušali motivirati učence za branje težjih besed.

Preverili so, ali podobna zamisel že obstaja. Ugotovili so, da podobno metodo (zaznavanje besed – speech to text) že uporabljajo zdravniki, ko v diktafon govorijo ugotovitve ob pregledu, prek računalnika pa se narekovano nato pretvori v zapisano besedilo. Tudi za ljudi z disleksijo obstajajo podobni programi. To znanje so želeli uporabiti za motivacijo pri učenju branja.

Raziskali so, katere besede učenci težje preberejo, in si zastavili cilj, kako spodbuditi učence, da se naučijo brati. Tako so pripravili bralno škatlo, v kateri učenec glasno bere težje besede. Ko besedo pravilno prebere, se prižge lučka, predvaja zvočni učinek, za tri pravilno prebrane besede pa je učenec nagrajen z bonbonom.

V okviru teme FLL jih je zanimalo, ali bi bralna škatla spodbudila učence, da bi se raje učili brati, zato so izvedli raziskavo, s katero bi hipotezo potrdili ali ovrgli. Člani ekipe so opravili anketo v drugem in tretjem razredu ter med učenci od šestega do devetega razreda o tem, ali radi berejo. Rezultati so bili pričakovani, saj med mlajšimi učenci samo določeni posamezniki ne marajo branja. Starejših učencev pa je kar 62 odstotkov.

Ideja in razvoj

Člani ekipe so želeli narediti prototip bralne sobe, zato so poiskali primerno veliko škatlo in jo okrasili. Najprej so v škatlo dali ležalnik, ki bi služil kot udoben naslanjač, vendar so po pogovoru s strokovnimi delavci ležalnik zamenjali s navadnim stolom, saj naj bi med branjem sedeli mirno in pokončno.

Sam prostor je namenjen čim udobnejšemu branju, kjer dejavniki zunanjega okolja ne bi motili samega branja, temveč bi bralca pomirili in omogočili čim prijetnejšo izkušnjo ter tako kakovostno porabljen čas. Prvi prototip je bil namenjen mlajšim otrokom. Tako naj bi vzljubili branje. So pa z nadaljnjimi željami po izboljšanju prešli na sobo, ki bi bila lahko uporabljena na strani starejših otrok in mladostnikov ter mladostnikov z nekaterimi težavami. Zamislili so si, da bi bila v prihodnosti uporabljena in izboljšana tudi na način učenja tujih jezikov, izgovarjave in na druge praktične načine.

Bralna škatla predstavlja napravo, ki pomaga pri branju. Za delovanje so uporabili navezavo računalnika (prenosnika), tabličnega računalnika ter razvojne plošče Arduino. Tablični računalnik je uporabljen za mikrofonsko zaznavo besed in zvočnik (predvajanje). Arduino za vklop lučk in avtomata za bonbon.

Slika 7: Bralna hišica v nastajanju

Slika 8: Zunanost bralne hišice

Slika 9: Notranjost bralne hišice s pripomočki

Računalnik predvaja navodilo za branje ter prikaže besede ali slike, ki jih mora učenec prebrati (povedati). Ko besedo pravilno prebere, se prižge lučka, predvaja se zvočni učinek, za tri pravilno prebrane besede pa je učenec nagrajen z bonbonom.

1. Ko učenec vstopi v prostor in se udobno namesti, se na prenosniku predvaja navodilo.
2. Po končanem navodilu se učencu prikažejo tri besede ali slike. Učenec mora te besede razločno prebrati.
3. Ob pravilno prebrani besedi se vklopi LED-lučka, napiše pohvala in zasliši zvočni učinek.
4. Če učenec pravilno prebere tri predlagane besede, se mu vklopijo vse tri zelene LED-lučke, avtomat pa mu za nagrado podari bonbon.

Kako bi izgledala notranjost bralne škatle? Prvi prototip je bil dokaj preprost. Škatla s poličko in ležalnikom. Da bi dobili kakšno idejo, so člani ekipe obiskali multisenzorno sobo na OŠ Tončke Čeč. Po ogledu te sobe pa je škatla doživela korenite spremembe:

1. Za začetek so škatlo okrasili tako, da privablja otroke, da pokukajo vanjo.
2. Do škatle vodi čutna pot po kamenčkih, črkah in umetnem krznu.
3. Ko oseba vstopi v sobo, se usede na stol in v roke vzame besedilo oz. knjigo, na zaslonu pred njim pa se predvaja navodilo.
4. Soba je načeloma temna, le enobarvne LED-lučke svetijo, da je prostor čaroben in prijeten. Vhod je zastrt z zaveso, ki je delno odgrnjena, da v sobo prihaja nekaj dnevne svetlobe. Ta ima učinek lažjega branja z zaslonu. Kakšna naj bo osvetlitev, so se odločili po obisku senzorne sobe, kjer so ugotovili, da je za branje najprimernejša svetloba modra ali zelena, vendar luči ne smejo biti različnih barv, saj tako delujejo kot motilci pozornosti.
5. Na stegnih bralca je blazina, ki ima namen obtežiti noge, kajti branje je veliko kakovostnejše, če smo pri miru.
6. Bralec bo v škatlo vstopil bos, saj bo stopala položil na masažno blazino.
7. Glasba, glede na raziskano, ni dobro vplivala na branje, zvoki narave pa so.
8. Na tleh v škatli bo tudi razpršilec, ki vpihuje eterično olje za pomirjanje. Oddaja tudi blago svetlobo.
9. Bralec bo za pravilno prebrano besedo dobil nagrado.

Možnost uporabe čarobnega branja 2.0

Bralna škatla je lahko uporabna na več načinov. Lahko je motivacija pri učenju in urjenju branja, kot pomoč pri učenju slovenščine pri učencih priseljencih, pomoč pri branju naglušnih učencev (surdo-pedagog potihlo reče besedo, učenec jo glasno ponovi), pri učenju tujega jezika (npr. pomoč pri izgovarjavi), pri začetnem opismenjevanju (učenje črk in pripadajočih glasov), pri odkrivanju disleksije in bralno-napisovalnih težav, pri govornih vajah za učence s težavami na področju govora ...

Testiranje škatle

Ekipa je morala škatlo tudi testirati, da bi ugotovili njeno uporabnost. Testiranje so začeli pri učencih priseljencih. To so učenci od drugega do osmega razreda, ki obiskujejo tečaj za priseljence. Ugotovili so, da učenci priseljenci niso imeli težav z branjem, saj enake črke uporabljajo tudi v njihovem materinem jeziku, vendar pa večina ni razumela pomena teh besed. Pomembno je tudi, od kod so se ti učenci preselili v Slovenijo (učenci s Kosovega in iz Makedonije so besede slabše prebrali kot učenci iz Bosne) ter kateri razred obiskujejo. Drugi del testiranja je bil s pomočjo sličic. Na tečaju so se učili določene slovenske besede, ki so jih morali s pomočjo sličic prepoznati. Ta del naloge jim je povzročal več težav kot samo branje. Testirani učenci so potrdili ugotovitev ekipe, da raje berejo ali se učijo slovenskih besed s pomočjo naprave.

Naslednja faza testiranja so bili tretješolci. Ti so za škatlo že na začetku pokazali veliko zanimanja in navdušenja. Njihovo vznemirjenje je bilo upravičeno, saj so se po večkratni uporabi pokazale pozitivne spremembe. Besede, s katerimi so jih testirali, so bile: REDKVICA, DROBTINE, SEPTEMBER. Učenci so morali prebrati besede, zapisane z velikimi tiskanimi črkami. Pri drugem testiranju so morali prebrati besede: KROMPIR, PADALO in DALJNOGLED, napisane z malimi tiskanimi črkami. Ugotovili so, da so prav male tiskane črke povzročile slabše branje. Učenci so pogosto zamenjali črki b in d ali p in b. Da bi se prepričali, da so težava res male tiskane črke in ne le besede, so pri tretjem testiranju ponovno uporabili besede: REDKVICA, DROBTINE, SEPTEMBER, ki so bile tokrat zapisane z malimi tiskanimi črkami.

Sledilo je testiranje drugošolcev. Ti so bili pri branju nekoliko manj uspešni kot tretješolci. To je razumljivo, saj se učijo brati šele drugo leto, manj časa tudi poznajo male tiskane črke. Besede, ki so jih testirali pri drugošolcih, so bile enake kot pri tretješolcih.

Tako drugošolci kot tretješolci so nam pritrdili, da s pomočjo naprave raje berejo.

Rezultati testiranja so pokazali, da imajo učenci več težav pri branju malih tiskanih črk ter pri besedah, kjer lahko zamenjajo črki b in d, kjer je malo samoglasnikov ali pa so besede daljše.

Pri učencih priseljencih so rezultati pokazali, da precej dobro preberejo besedilo, a jih veliko ne razume, kaj so prebrali, zato so na naslednjem testiranju uporabili sličice in preverjali njihovo poznavanje slovenskih besed, ki so se jih na tečaju že učili.

Predstavitev projekta javnosti

Projekt so najprej predstavili v lokalnem podjetju DEWESoft. Prosili so jih za pomoč pri programiranju in iskanju primernega programa. Projekt se jim je zdel zanimiv, zato so ponudili tako finančno kot moralno podporo.

V začetku januarja so projekt predstavili v splošni knjižnici Knjižnici Toneta Seliškarja v Trbovljah na pravih uricah. Trboveljski otroci so imeli priložnost spoznati drugačen način učenja branja.

Svoj napredek sproti objavljajo na Facebook strani (Black Demons OŠ Trbovlje). O njih so pisali tudi v lokalnem časopisu Savus in v Nedeljskem dnevniku.

Sklep

Ekipa Black Demons se je večkrat znašla pred izzivi. Na predstavitvi škatle v podjetju DEWESoft škatla ni delovala. Ko so najmanj pričakovali, jih je presenetila okvara in videti je bilo je, kot da je bil ves trud zaman. Ampak člani ekipe so verjeli vase in z vztrajnostjo je bil njihov trud poplačan. Napako so odpravili in obenem spoznali, da lahko v življenju vedno naletimo na ovire. Pomembno je, kako do njih pristopamo.

S čarobnim branjem bi lahko ekipa naredila napredek v smeri branja. Vedno obstajajo možnosti za izboljšavo. Na začetku sezone Masterpiece so si zamislili sobo za branje, v katero so vlagali svojo energijo, znanje in prosti čas. Po uspešno opravljenem regijskem tekmovanju in uvrstitvi na finale Adria pa že razmišljajo o izboljšavi, nadgradnji škatle.

Dosežki ekipe, preostalih ekip FLL in podobnih raziskav bodo dosegli večji uspeh, če bodo pri svojem uresničevanju upoštevali vrednote skupinskega dela in medsebojne pomoči, spoštovanja, če bodo spoštovali različnost in če bodo pri delu vztrajni ter napake prepoznali kot odskočno desko za izboljšave. Želijo si, da bi visoke vrednote FLL našle svoje mesto tudi v sodobni družbi.

Viri in literatura

FIRST LEGO League. Vrednote *FIRST*® (*FIRST* Core Values). <http://www.fll.si/projekt-fll/vrednote-fll>

Slika 10: Mladi raziskovalci z mentorjema

Mojca Cerar, prof. slovenščine in knjižničarka, zaposlena na Osnovni šoli Trbovlje
Naslov: Osnovna šola Trbovlje, Mestni trg 6, 1420 Trbovlje
E-naslov: mojca.cerar@ostrbovlje.si

Poznavanje storitev Univerzitetne knjižnice Maribor – odprto okno v svet šolskih obveznosti

Knowing the Services of the University of Maribor Library – Open Window into the World of School Obligations

Kristina Šrot in Gordana Banjanin

Izvleček

V članku poskušamo odgovoriti na vprašanje, kako in zakaj storitve in dejavnosti Univerzitetne knjižnice Maribor vključiti v šolske obveznosti gimnazijcev. Predstavimo izvedbo programa informacijskega opismenjevanja dijakov II. gimnazije Maribor, ki so obiskali UKM v okviru obveznih izbirnih vsebin in knjižnično informacijskih znanj. Učno okolje, v katerem se dijaki aktivno vključujejo v izobraževalni proces, zahteva informacijsko pismenega posameznika, ki se je sposoben posvetiti reševanju problemov in zmore v tem procesu kritično razmišljati, uporabiti informacijsko-komunikacijsko tehnologijo ter v sodelovanju z drugimi uporabniki graditi moralne, čustvene in etične vrednote. Knjižničarji – bibliotekarji tutorji – se zavedamo pomena izobraževanja, zato sodelujemo z izobraževalnimi ustanovami v lokalnem in širšem okolju tudi tako, da predstavljamo storitve in dejavnosti knjižnice v obliki krajših tematskih učnih enot.

Ključne besede: informacijsko opismenjevanje, gimnazija, knjižnično informacijsko znanje (KIZ), obvezne izbirne vsebine (OIV), Univerzitetna knjižnica Maribor (UKM), šolska knjižnica

UDK 027.7/.8

Abstract

The article seeks to answer the question of how and why the services and activities of the University of Maribor Library should be included among the school obligations of grammar school students. It presents the implementation of the information literacy programme intended for the students of the grammar school II. gimnazija Maribor, who visited the UML as part of their compulsory elective subjects and library information knowledge. The learning environment where students are actively involved in the education process requires them to have information literacy in order to be able to focus on solving problems, use critical thinking and information and communication technologies in this process, as well as collaborate with other users to build moral, emotional and ethical values. Librarians – librarians-tutors – are aware of the importance of education, which is why we cooperate with education institutions, both locally and broadly, by presenting, among other, the library services and activities in the form of shorter thematic learning units.

Keywords: information literacy, grammar school, library information knowledge (LIK), compulsory elective subjects (OIV), University of Maribor Library (UML), shorter learning units of education, school library

Uvod

Univerzitetna knjižnica Maribor (v nadaljevanju UKM) sodeluje pri informacijskem opismenjevanju dijakov v okviru obveznih izbirnih vsebin (v nadaljevanju OIV) in knjižnično informacijskih znanj (v nadaljevanju KIZ), ki obsegajo splošna znanja o informacijskih virih, njihovi izbiri in uporabi (Standardi za učenca 21. stol., 2011). V okviru tedna OIV je UKM med 18. in 22. septembrom 2023 obiskalo sedem razredov, tj. 210 dijakov II. gimnazije Maribor. V program, ki je bil pripravljen v sodelovanju s šolsko knjižničarko, so bili vključeni dijaki drugega letnika splošne gimnazije in športnega oddelka. Dijaki, ki naj bi si v izobraževalnem procesu pridobili splošna znanja o informacijskih virih, spoznali storitve knjižnic in jih znali kritično, etično in zakonito vključiti v šolske obveznosti, so že predhodno – v okviru KIZ-a (Steinbuch, 2008) – seznanjeni s svojo šolsko knjižnico, storitvami splošnih knjižnic, osnovami iskanja v COBISS+, uporabo mCOBISS ter uporabo storitev Moja knjižnica. Glede na splošne cilje in ključne kompetence dijakov šolskih knjižnic, v okviru katerih spoznavajo strategije pridobivanja informacij, tiskane in natiskane publikacije, lokacije informacij, organizacijo informacij in informacijsko tehnologijo kot pomembno orodje raziskovanja (Steinbuch, 2008), je bil cilj obiska UKM usmerjen v spoznavanje storitev in dejavnosti knjižnice, v iskanje, vrednotenje in etično rabo virov in literature ter v prepoznavanje, kje, kako in katere storitve knjižnice je mogoče vključiti v šolske obveznosti (*Izobraževalna in svetovalna dejavnost UKM*, 2021). Pri trajanju posameznih sklopov smo upoštevali sistem krajših izobraževanj (30 minut) s celovito informacijsko podporo (*Poslanstvo UM* (16. 4. 2024) – *izobraževati za prihodnost: implementacija Smernic za razvoj mikrodokazil na članicah UM*).

Program

V program smo vključili tri sklope predstavitev, vsaka izmed njih je trajala 30 minut.

Z Aladinom do virov in literature

V prvem sklopu predstavitve smo dijakom prek prirejene zgodbe o Aladinu (zgodbe iz filma Tisoč in ena noč, Disney) predstavili: Kako uporabljati knjižnico? Kje najti informacije? Osnovne vrste knjižničnega gradiva. Dijake smo seznanili s klasifikacijo knjižničnega gradiva: s sistemi za gesle-

Slika 1: Partija šaha (Foto: arhiv UKM)

nje (enostavna, sestavljena), razlikovanjem sinonimov, homonimov (npr.: kivi (rastlina) / kivi (ptica; vrsta), uporabo ednine, množine, kratic (COBIB, IZUM), iskanjem s pomočjo gesel ali predmetnih oznak: vrste (občna imena, lastna imena, zemljepisna imena), časovna obdobja (predmetno označevanje s Splošnim geslovnikom COBISS, SGC), z urejenostjo gradiva v prostem pristopu in v skladišču. V nadaljevanju smo dijake seznanili z možnostjo nadgradnje KIZ-a ob uporabi Raziskovalnih vodičev UKM, klasičnih in spletnih tečajev IZUM, posnetkov (tutorialov) uporabe podatkovnih zbirk in paketov e-časopisov idr.

Kje in kaj: ogled knjižnice v manjših skupinah

Drugi sklop predstavitve *Kje in kaj* smo izvedli v obliki vodenega ogleda, v katerem so dijaki v manjših skupinah (do 15 udeležencev) spoznali osnovne storitve in dejavnosti knjižnice po nadstropjih. V prvem nadstropju UKM smo jih seznanili z vpisom, spletno storitvijo Moja knjižnica, knjigomatom, prevzemom gradiva v paketniku ČUKomat, usmerjevalnim sistemom, urejenostjo gradiva v prostem pristopu in skladišču, vlogo domoznanstva z Zbirko raritet in stare periodike, Rokopisno zbirko in Zbirko drobnih tiskov, zapuščinami, Maistrovo in Glazerjevo knjižnico, učilnico Brede Filo, 3D-tiskalnikom, glasbenim stolom Beatnik, šahovskim kotičkom ter razstavno in prireditveno dejavnostjo.

V drugem nadstropju so dijaki spoznali: časopisno čitalnico, časnike in časopise, Zbirko stare periodike na mikrofilmih, Zbirko modelov organov človeškega telesa, Patlib center ter dostop do informacij na različnih medijih in vlogo bibliotekarja tutorja in skrbnikov zbirk. V zadnjem - tretjem - nadstropju smo dijakom predstavili: Veliko čitalnico, študijske sobe, Glasbeno in filmsko čitalnico z urejenostjo gradiva, Avstrijsko čitalnico in Švicarski kotiček.

Do seminarske naloge s pomočjo e-storitev UKM

Zadnji - tretji - sklop predstavitve smo poimenovali *Do seminarske naloge s pomočjo e-storitev UKM* (kako jih vključiti v šolske obveznosti). Dijaki so ob demonstraciji primerov in s samostojnim iskanjem spoznali: spletno stran z iskalniki do knjižničnega gradiva in elektronskih virov (UM:NIK; COBISS+, DKUM, Repozitorij UKM in Base), podrobneje univerzitetni iskalnik UM:NIK, Raziskovalne vodiče UKM kot eno izmed vstopnih točk do podatkovnih zbirk in paketov e-časopisov ter iskanje strokovnih revij in člankov s pomočjo aplikacije BrowZine. Pri preverjanju stopnje zanesljivosti vira (zanesljiv, delno zanesljiv, nezanesljiv) smo izhajali iz vprašanj: Kje so informacije zapisane? Kakšne so avtorjeve reference? Ali lahko dvomimo o avtorjevi nevtralnosti? Ali so v besedilu navedeni viri? Kako strokovno in poglobljeno avtor obravnava besedilo? (Kompore in Rupnik Vec, 2016). Dijakom smo predstavili tudi primer uporabe orodij za organizacijo referenc ter preverili, ali vedo, kdaj uporabiti umetno inteligenco, kako ji zastaviti vprašanje in kako jo uporabiti zakonito.

Zaključek

Predstavitve smo zaključili s preverjanjem poznavanja storitev in dejavnosti knjižnice po izvedenem programu tako, da smo jim vprašanja zastavili v Mentimetru. Najprej nas je zanimalo, ali smo z izvedenim izobraževanjem prispevali k poznavanju storitev naše knjižnice, zato smo jih prosili, da jih nekaj naštejejo. Preverili smo, kaj jih je v knjižnici najbolj pritegnilo in kaj so pogrešali. Večina je menila, da je bila predstavitve knjižnice poučna, uporabna, zanimiva, informativna in koristna. Med zanimivostmi, ki so jih še posebej pritegnile, so navedli: Glasbeno in filmsko čitalnico, ki omogoča, da zaigraš na klavinovo, si ogledaš film ali poslušaš glasbo. Dijake so pritegnile tudi redkosti/dragocenosti, ki jih hrani UKM, Zbirka modelov organov človeškega telesa, študijski prostori ter kviz (Kahoot/Mentimeter) itd. Več jih je izpostavilo splošno urejenost knjižnice in prijaznost osebja. Preverili smo tudi, ali vedo, na koga se obrniti, ko bodo potrebovali pomoč, in večina jih je z možnimi načini pomoči seznanjena. Glede na odzive dijakov in profesorjev predstavlja sodelovanje UKM s šolskimi knjižnicami - v obliki vnaprej načrtovanih krajših izobraževanj - *nadgradnjo* dosežene stopnje kompetenc iz KIZ-a, poznavanje storitev pa priložnost za njihovo vključevanje v šolske obveznosti.

Glede na odzive dijakov in profesorjev predstavlja sodelovanje UKM s šolskimi knjižnicami - v obliki vnaprej načrtovanih krajših izobraževanj - nadgradnjo dosežene stopnje kompetenc iz KIZ-a, poznavanje storitev pa priložnost za njihovo vključevanje v šolske obveznosti.

Sklep

Univerzitetna knjižnica, ki ima univerzitetno, nacionalno in regionalno vlogo, opredeljuje in uresničuje dejavnost knjižnice v skladu z zastavljenim letnim načrtom UKM in tudi z izobraževanjem dijakov – potencialnih uporabnikov naših storitev. Dijaki so spoznali UKM kot tip univerzitetne knjižnice in prostor (fizični, virtualni), kjer bodo pridobivali znanje, izkušnje, spretnosti in se pripravljali za znanstveno, raziskovalno in umetniško delovanje ter vseživljenjsko učenje. Kot gimnazijci naj bi postali do zaključka gimnazijskega programa informacijsko pismeni, kar pomeni, da naj bi bili sposobni informacije poiskati, ovrednotiti ter jih uporabiti kritično, etično in zakonito (Steinbuch, 2008; Standardi za učenca 21. stol., 2011; Rupnik, 2020;). Cilj uresničujemo tako, da smo jih usmerili v spoznavanje storitev in dejavnosti knjižnice, ki jih lahko uporabijo pri opravljanju šolskih obveznosti: seminarske naloge, raziskovalne naloge, eseje itd. (Šrot, Čagran in Ivanuš Grmek, 2013; *Izobraževalna in svetovalna dejavnost UKM, 2018; Samoevalvacijo poročilo UKM za študijsko leto 2022-23*). Pomembno je, da dijaki poznajo vlogo bibliotekarjev/tutorjev (Šrot, 2017, 2020) ter so seznanjeni s storitvami pomoči: svetovanjem na daljavo, individualnim svetovanjem, uporabo referenčnega servisa Vprašaj knjižničarja.

Slika 4: Dijaki športnih oddelkov mariborskih srednjih šol na dogodku #športajmo in berimo (Foto: Matjaž Hrovatin)

Knjižnica je prostor, ki zagotavlja zadovoljevanje informacijskih, učnih, raziskovalnih, kulturnih in drugih potreb uporabnikov, dijaki pa so ob šolskih obveznostih tudi vedoželjni in pripravljeni na sprejemanje raznovrstnih informacij, zato je sodelovanje različnih tipov knjižnic pri informacijskem opismenjevanju pomembno.

Knjižnica je prostor, ki zagotavlja zadovoljevanje informacijskih, učnih, raziskovalnih, kulturnih in drugih potreb uporabnikov, dijaki pa so ob šolskih obveznostih tudi vedoželjni in pripravljeni na sprejemanje raznovrstnih informacij, zato je sodelovanje različnih tipov knjižnic pri informacijskem opismenjevanju pomembno.

V kontekstu prireditvene in razstavne dejavnosti UKM, ki dijakom omogoča nadgradnjo predmetnih vsebin iz učnih načrtov, poudarjamo, da predstavljajo dijaki nepogrešljivo skupino obiskovalcev naših prireditev in razstav, pa tudi dogodkov za spodbujanje branja, kot je npr. *#športajmo in berimo* (pODPRIImo ustvarjanost 2021–2025, Področje 3). Sodelovanje s šolami v lokalnem okolju in širše dijakom odpira okno v svet informacij, knjižnici pa zagotavlja uporabo storitev in pridobivanje bralcev – uporabnikov knjižničnih storitev – za vse življenje.

Viri in literatura

II. gimnazija Maribor. Knjižnica. [HTTPS://knjiznica.druga.si/](https://knjiznica.druga.si/).

Izobraževalna in svetovalna dejavnost UKM (2018). Interno poročilo UKM. https://ukm.um.si/sites/default/files/u6/ucni_nacrt_dijaki_2021_v13.docx.

IFLA – *Smernice za šolske knjižnice* (2019). <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines-sl.pdf>.

pODPRImo ustvarjanost 2021 – 2025, Področje 3: Podpora študiju in učenju. https://ukm.um.si/sites/default/files/u6/podprimo_ustvarjalnost_strategija_ukm_zadnja_verzija_brez_priloge.pdf.

Raziskovalni vodiči UKM. <https://libguides.ukm.um.si/>.

Rupnik, V. (2020). Plagiatorstvo – ne, hvala = Plagiarism? No, thank you! *Šolska knjižnica*, 29(4), 33–37.

Samoevalvacijsko poročilo UKM za študijsko leto 2022-23 (um.si). 2024. https://ukm.um.si/sites/default/files/img/u6/sep_ukm_2022-2023.pdf [11. 5. 2024].

Steinbuch, M. (2008). *Kurikul, Knjižnično informacijsko znanje: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija*. Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo.

Šrot, K. (2017). *Tutor bibliotekar*. Maribor: UKM. (interni dokument).

Šrot, K. (2020). Vloga knjižnice pri razvijanju informacijsko pismenih, odgovornih in etično ozaveščenih dijakov. *Blog COBISS*. <https://blog.cobiss.si/2020/09/25/vloga-knjiznice-pri-razvijanju-informacijsko-pismenih-odgovornih-in-eticko-ozavescenih-dijakov/>.

Šrot, K. (2018, maj 24). *Tutorji bibliotekarji vas naučijo ločiti zrno od plev*. <https://blog.cobiss.si/2018/05/24/tutorji-bibliotekarji/>

Šrot, K., Čagran, B., in Ivanuš Grmek, M. (2013). The Role of University of Maribor Library in Library Information Literacy Training of High School Students. *School Libraries Worldwide*, 19(1), 28–44.

Taksonomija za učenje, poučevanje in vrednotenje znanja: revidirana Bloomova taksonomija izobraževalnih ciljev (2016). Zavod RS za šolstvo.

V kontekstu prireditvene in razstavne dejavnosti UKM, ki dijakom omogoča nadgradnjo predmetnih vsebin iz učnih načrtov, poudarjamo, da predstavljajo dijaki nepogrešljivo skupino obiskovalcev naših prireditev in razstav, pa tudi dogodkov za spodbujanje branja, kot je npr. *#športajmo in berimo*.

Dr. Kristina Šrot, prof. raz. pouka in bibliotekarska specialistka, zaposlena kot koordinatorica izobraževalne dejavnosti v Univerzitetni knjižnici Maribor.

Naslov: Univerzitetna knjižnica Maribor, Gospejna ulica 10, 2000 Maribor

E-naslov: tina.srot@um.si

Mag. Gordana Banjanin, prof. ang. jez., zaposlena kot vodja knjižnice na II. gimnaziji Maribor.

Naslov: II. gimnazija Maribor, Trg Miloša Zidanška 1, Maribor

E-naslov: gordana.banjanin@druga.si

Bralna značka za zaposlene na Osnovni šoli Puconci

Reading Badge for Employees at the Primary School Puconci

Simona Horvat

Izvleček

V šolskem letu, 2022/2023 smo sodelavcem na učiteljski konferenci predstavili branje za bralno značko za zaposlene. Pripravili smo seznam knjig in bralni list za vpisovanje vtisov o prebranem ter poslali vabilo vsem zaposlenim na naši šoli. Na seznamu knjig je bilo leposlovje za odrasle in mladino ter nekaj strokovnih knjig. Takoj po objavi, da se je bralna značka za zaposlene začela, se je začela tudi redna izposoja knjig. Sodelovali so učitelji, vzgojiteljice, tehnično osebje in spremljevalci učencev. Za sodelovanje se je odločilo petinštirideset zaposlenih, bralno značko pa jih je opravilo dvaintrideset. Vsak sodelujoči je v knjižnici dobil bralni list s seznamom knjig za branje. Po prebrani knjigi je na ta list označil svojo oceno knjige in zapisal vtise o njej. Po opravljenem branju za bralno značko so sodelujoči liste vrnili v knjižnico. Vrnjeni bralni listi so bili povratna informacija knjižničarki o izboru knjig. Med zaposlenimi je bilo večkrat opaziti debato o prebrani knjigi, kar je marsikoga tudi motiviralo za sodelovanje.

Ključne besede: bralna značka, zaposleni, motivacija za branje, Osnovna šola Puconci

UDK 028.3

Abstract

In the school year 2022/2023, we presented the concept of reading for an employee reading badge to our colleagues at a teachers' conference. We prepared a list of books and a reading list for writing down impressions about books, and then sent invitations to all employees at our school. The list included literary works for adults and young people, as well as some scientific books. Immediately after the announcement of the employee reading badge, employees started to borrow books. Employees who participated were teachers, educators, technical staff and employees qualified for accompanying students. Forty-five employees decided to participate, of which thirty-two received a reading badge. Each participant received a reading list and the list of books at the library. After they have read the book, they gave their review and wrote down their impressions of the book. After the activity of reading for the reading badge was completed, the participants returned the lists to the library. They served as feedback to the librarian about the book selection. A debate often developed among employees about the book they have read, which motivated others to participate as well.

Keywords: reading badge, employees, motivation to read

Uvod

Branje nas spremlja povsod v življenju. Za branje je potreben čas, ki ga, žal, v sodobnem času vedno primanjkuje. Pa vseeno je treba brati! Kdor bere, si vzame čas zase, za razmišljanje, za podoživljanje vsebine in zna biti sam s sabo.

V sklopu izobraževanja v programu ŠPIK je bila predstavitev primerov iz prakse v šolskih knjižnicah. Bralna značka za zaposlene v šoli me je zelo navdušila in želela sem idejo realizirati na naši šoli, saj že poznamo bralno značko za odrasle v splošnih knjižnicah. Sodelovanje pri bralni znački je zanimivo, saj so po navadi v seznamu za branje knjige, ki jih sami ne poiščemo, pa so vseeno vredne branja.

Po predstavitvi ideje ravnatelju šole in sodelavcem na učiteljski konferenci se je pokazalo veliko zanimanje. Idejo smo predstavili tudi tehničkim delavcem šole, spremljevalcem učencev in vzgojiteljicam našega vrtca, kjer je ideja prav tako vzbudila zanimanje. Pomembno za sodelovanje je bilo, da bodo knjige v šolski knjižnici.

Cilji bralne značke za zaposlene so:

- vzor in spodbuda za učence,
- koristno preživljanje prostega časa,
- razvijanje bralne kulture,
- pojmovanje branja kot vrednote,
- branje kakovostne in aktualne literature različnih žanrov.

Dogovorili smo se, da bomo brali tako kot učenci tri pripovedna dela in eno pesniško. Kriterij je nizek, vendar glede na padanje interesa za branje nismo upali povečati števila knjig za opravljeno bralno značko, niti za učence in niti za zaposlene. Bralci, ki želijo več, lahko opravijo bralni izziv, kjer je kriterij zahtevnejši.

Vsak, ki se je odločil za sodelovanje, je lahko izbral med osemnajstimi naslovi pripovednih del in štirimi naslovi pesniških del. Med pripovednimi deli so bili različni žanri: zgodovinski romani, kriminalke, ljubzenski romani, biografski roman, nekaj mladinskih romanov in nekaj strokovnih del.

Vzor, pomoč, sodelovanje in izposoja knjig za izvedbo v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota

V šolski knjižnici nimamo veliko leposlovnih del za odrasle, zato smo se povezali s Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobota, kjer so nam prijazno pomagali in nam izposodili knjige, ki so bile na seznamu za našo bralno značko. Na seznam knjig sem uvrstila nekaj mladinskih romanov iz naše šolske knjižnice, ki so bili v prejšnjih letih izbrani za Cankarjevo tekmovanje ali so jih dobili sedmošolci v projektu Rastem s knjigo, preostalo leposlovje za odrasle pa sem si izposodila v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota. Pri sestavljanju seznama knjig za branje sem upoštevala predloge sodelavcev in lastne izkušnje.

Bralna značka za odrasle v murskosoboški pokrajinski in študijski knjižnici nam je bila tudi vzor pri oblikovanju seznama knjig za branje in za izvajanje bralne značke. Z omenjeno knjižnico sodelujemo že dolga leta; veliko učiteljev si tam izposoja razno literaturo za delo v šoli, prav tako knjige za individualne potrebe in želje, sodelujemo še prek projekta Rastem s knjigo, izkoristimo pa tudi čas za pravilčno uro, ko imajo učenci v Murski Soboti sistematske preglede in čakajo prevoz.

Branje

Oktobra, ko smo začeli z branjem, sem pripravila bralni list s seznamom knjig za branje in za vpisovanje vtisov o prebranem. Vsem sodelavcem sem poslala vabilo.

Takoj po objavi se je bralna značka za zaposlene začela, z njo tudi redna izposoja knjig. Za sodelovanje so se odločali vsi kadri: učitelji, vzgojiteljice, nekaj tehničnega osebja in spremljevalcev učencev.

Slika 1: Kranjčeva delovna soba

Slika 2: Podelitev priznanj ob opravljeni bralni znački

Vsak sodelujoči je po branju na bralni list označil svojo oceno knjig – zelo zanimiva, zanimiva, povprečna ali nezanimiva – in zapisal vtise o prebrani knjigi. Po opravljeni bralni znački so sodelujoči te liste vrnili v knjižnico. Vrnjeni bralni listi so bili povratna informacija knjižničarki o izboru knjig.

Zaključek bralne značke

Pri bralni znački je sodelovalo petinštirideset zaposlenih, opravilo jo je dvaintrideset sodelujočih.

Med zaposlenimi je bilo večkrat opaziti debato o prebrani knjigi, kar je marsikoga tudi motiviralo za sodelovanje. Prav tako je vsak, ko je vrnil knjigo v knjižnico, pripovedoval o svojem pogledu na prebrano

Slika 3: Pomelaj – zadruga za razvoj podeželja

Slika 4: Copekov mlin

knjigo in predebatiral vsebino s knjižničarko. Zanimivo je tudi, da so bralce najbolj pritegnili mladinski romani, ki jih prej niso izbirali za branje. Veliko zanimanje je bilo za kriminalna romana Okus po moškem in Medtem, ko si spala in za zgodovinska romana Vladekova pot in Pod škrlatnim nebom.

Tudi romana Tisoč veličastnih sonc in Ženici sta bila zelo izposojana, saj so bile v večini bralke in v obeh je opisana zgodba žensk v drugih kulturah. Pri poeziji pa se je največ bralcev odločilo za našega domačega pesnika Ferija Lainščka.

Zaključek bralne značke smo imeli maja v Veliki Polani. V vasi smo si ogledali rojstno hišo Miška Kranjca in park Dežele štorcelj, nato pa smo se sprehodili do Pomelaja – zadruga za razvoj podeželja in do Copekovega mлина. Žal se je zaključka udeležila le peščica zaposlenih, ki so opravili bralno značko.

Pri organizaciji zaključka so pomagali ravnatelj naše šole, župan občine Puconci, ki je bil zelo navdušen nad udeležbo pri bralni znački, in društvo Štrk Slovenija iz Velike Polane. Na zaključku smo imeli tudi krajši uradni del, kjer so sodelujoči dobili priznanje za sodelovanje pri bralni znački.

Bralna značka za zaposlene se nadaljuje

V šolskem letu 2023/2024 se je bralna značka za zaposlene nadaljevala. Seznam knjig za branje je v tem letu zajemal tudi predloge za branje knjig, ki so jih priporočali sodelavci. Na njem smo imeli deset del domačih avtorjev, deset del tujih avtorjev, štiri strokovna dela in pet pesniških zbirk. Sodelovanje je v tem letu nekoliko upadlo, vendar pa je na koncu vseeno opravilo bralno značko trideset sodelavcev. Kar nekaj bralcev je motiviralo to, da so si knjige za odrasle bralce izposodili kar v šoli. Prav zato so prebrali veliko več knjig, kot pa jih je bilo potrebno za opravljanje bralne značke.

Slika 5: Druženje s pisateljem Štefanom Kardošem

Slika 6: Pred Domanjševsko domačijo

V letu 2024 smo organizirali zaključek v Domanjševcih, na domačiji družine Kalamar, ki je bila zgrajena 1931 in je zdaj preurejena v etnografsko hišo, ki je bogato opremljena s predmeti iz preteklosti. Tam se nam je priključil pisatelj Štefan Kardoš, ki je rojen v sosednji vasi, v Križevcih. Na zaključek smo ga povabili, ker smo imeli na letošnjem seznamu njegov roman *Vse moje Amerike* in tudi zato, da ga spoznamo, saj je naš prekmurski avtor. Štefan Kardoš nam je predstavil svoje delo in nastajanje romana *Vse moje Amerike*. Srečanje z njim je bilo zanimivo in je potekalo v sproščenem vzdušju. Prav tako smo podelili priznanja vsem, ki so opravili bralno značko in se družili ob prigrizku. Na koncu smo se sprehodili do bližnje evangeličanske cerkve, kjer nas je počakal duhovnik Mitja Andrejek, ki je naš bivši učenec. Tudi pri njem smo imeli čudovit sprejem, predstavil nam je svoje delo, na kratko opisal zgodovino domanjševske evangeličanske cerkve in njeno delovanje danes. Pri organizaciji in izvedbi zaključka sta nam tudi letos pomagala ravnatelj in župan občine Puconci, za kar smo jima zelo hvaležni.

Sklep

Na šoli ugotavljamo, da je bila odločitev za bralno značko zelo dobra. Prav zaradi branja za bralno značko in pogovorov o prebranem je po knjigi poseglo tudi nekaj sodelavcev, ki so jih motivirali tisti, ki so pripovedovali o prebrani knjigi. Na prireditvi ob zaključku bralne značke za učence smo čestitali tudi vsem zaposlenim, ki so opravili bralno značko, kar je naletelo na pozitiven odziv in motivacijo za sodelovanje pri bralni znački za vse udeležence. Kar nekaj učencev je v knjižnici po prireditvi spraševalo, katere knjige so brali zaposleni, kakšne so vsebine teh knjig, koliko strani imajo ipd.

Z branjem za bralno značko so zaposleni vzor učencem, kar vpliva na motivacijo za branje pri učencih. Želimo si, da bi več učencev posegalo po knjigi in da bi uživali pri branju. Pri tem upoštevamo slogan naše knjižnice, ki pravi: »Beri in naberi znanje, ideje, sanje.«

Viri in literatura

Branje je potovanje: ob 50-letnici bralne značke. (2011). Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS.

Dežman, S. (1998). *Bralna značka v osnovni šoli: aktivnosti spodbujanja branja in preverjanja prebranih knjig: priročnik za mentorje bralne značke.* Skriptorij KA.

Grosman, M. (2003). *Pomen branja za posameznika in širšo družbo. Beremo skupaj: Priročnik za spodbujanje branja* (str. 10–14). Mladinska knjiga.

Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih.* Mladinska knjiga.

Simona Horvat, prof. razrednega pouka, zaposlena na OŠ Puconci
Naslov: Osnovna šola Puconci, Puconci 178, 9201 Puconci
E-naslov: simona.horvat@ospuconci.si

Intervju s knjižničarko Aljo Bratuša, Osnovna šola Polzela

Interview with Librarian Alja Bratuša, Polzela Primary School

Dragica Vidmar

Izvleček

Obstaja veliko možnosti za kakovostno sodelovanje med učitelji, šolsko knjižnico ter integriranje v pouk. Približati domačo knjižnico in vlogo knjižničarja učencem, je pomemben vidik v razvoju bralne in kulturne pismenosti. V prispevku je predstavljen primer dobre prakse medpredmetnega sodelovanja med šolsko knjižnico in angleščino v 3. razredu. Učenci se s knjižnico in knjižničarko srečujejo že od vrtca dalje in predstavlja enega izmed pomembnejših dejavnikov in oseb v izobraževanju na poti posameznika. Želijo si drugačnih pristopov pri pouku, saj so željni znanja in želijo si širiti obzorja z ljudmi, ki jih obkrožajo v šoli. Vendar knjižnica ni samo informacijsko središče šole, je srce in dom, ki te vsakodnevno vabi v svoj objem. V njej so poseben vonj, toplina, energija. In to je zaradi knjižničarke Alje. Kdo sploh je in kaj vemo o njej? Skoraj nič. Pri uri angleščine v 3. razredu smo se odločili, da knjižničarko povabimo na intervju, da jo spoznamo, v angleščini z njo spregovorimo in preizkusimo svoje znanje.

Ključne besede: šolska knjižnica, knjižničarka, medpredmetno sodelovanje, intervju, angleščina, tretji razred, integracija

UDK 023.5:811.111

Abstract

There are many opportunities for quality collaboration between teachers and the school library, and its integration into lessons. Making the school library and the role of the librarian more appealing to pupils is an important aspect in the development of reading and cultural literacy. The article presents an example of good cross-curricular collaboration between the school library and English class in the 3rd grade. Pupils have been familiar with the library and the librarian since kindergarten; she is one of the most important factors and persons on the educational path of an individual. The pupils would like different approaches in class, as they are thirsty for knowledge and want to broaden their horizons with the people around them. However, the library is not just the information hub of the school; it is the heart and home that is inviting you into its embrace every day. It has a special aroma, warmth, energy. All because of Alja, the librarian. Who is she and what do we know about her? Hardly anything. During English class in the 3rd grade, we decided to invite the librarian for an interview, so we could get to know her, talk with her in English, and put our knowledge to the test.

Keywords: school library, librarian, cross-curricular collaboration, interview, English, third grade, integration

Uvod

Šolska knjižnica opravlja poslanstvo širšega pomena in predstavlja informacijsko srce šole. Še vedno je pomembna knjiga, ki se je lahko dotakneš in jo bereš, človek, ki s tabo govori, pa deli informacije na vseh ravneh: socialni, čustveni, intelektualni. Naša knjižničarka je neizmeren vir informacij, motivatorica, svoje znanje medpredmetno deli otrokom iz vrtca in učencem od 1. do 9. razreda. Učenci Osnovne šole Polzela jo torej že dolgo poznajo, ne poznajo pa je kot osebo, ki je še kaj več kot knjižničarka. Morda kakšen košček, več pa ne. Prav zato si jo učenci 3. a in 3. b predstavljajo na svoj način. In kdo je knjižničarka Alja Bratuša? Kaj vemo o njej? Razen tega da je vedno nasmejana, pripoveduje čudovite pravljice, da je obdana in objeta s kupi knjig? In v njeni knjižnici je posebna živahna energija, ki nas vedno vleče k njej, saj se v njej najde gora informacij, od A do Ž. Je živi GOOGLE informacij!

Slika 1: That's me, School Librarian Alja Bratuša

V njeni knjižnici je posebna živahna energija, ki nas vedno vleče k njej, saj se v njej najde gora informacij, od A do Ž. Je živi GOOGLE informacij!

Priprava na učno uro in delo v razredu

Vsaka učna ura zahteva načrtovanje, pri tem mislimo predvsem na učne cilje, pot do njih in kaj se bodo učenci s tem naučili oziroma pridobili.

Zmožnost pogovarjanja je eden izmed ključnih ciljev jezikovnega pouka. Medpredmetno povezovanje vsebin in učiteljev različnih profilov omogoča razvijanje različnih jezikovnih spretnosti, morda kot motivacijski uvod v temo, usvajanje novega znanja, utrjevanja ali nadgradnje snovi, ter s kombiniranjem različnih metod dela: govorni dialogi, igre vlog, poslušanje z razumevanjem in uporabo, intervju, eksperimentiranje z jezikom itd. Učenci razvijajo tudi metajezikovno zmožnost ob opazovanju, razčlenjevanju, razvrščanju in vrednotenju položaja jezikov, sporazumevalnih dejavnosti, besedil, povedi in besed, kar še bolj usmerjeno razvija pristop jezikovnega in medkulturnega ozaveščanja (UN, Tuji jezik v 2. in 3. r., 2023, str. 19).

Tretješolci so se spopadli z jezikovnim izzivom, jezikovno kopeljo ali še bolje z metodo CLIL (Content and Language Integrated Learning). Uram angleščine želijo dodati kaj novega, saj so vedoželjni, radovedni, motivirani in pripravljeni, da se soočijo z realnim, trenutnim znanjem angleščine, z govorjenjem, poslušanjem in razumevanjem tujega jezika človeka, ki ni njihov učitelj, ampak neka druga oseba, ki ne prilagaja jezika, temveč govori, kot zna.

Učenci so odločili, da povabimo v razred knjižničarko Aljo Bratuša in jo bolje spoznamo. Z njo smo opravili intervju v angleščini. Ja, prav berete. Zna govoriti tudi angleško. Pa še kak drug jezik, vsaj nekaj besed. In če smo hoteli izvedeti kaj o njej, smo se morali potruditi v angleščini.

Priprava na intervju s knjižničarko je seveda potekala že prej. Uporabili smo izraz intervju in razložili, kaj ta beseda sploh pomeni. V govornih dialogih med sabo so učenci krepili postavljanje vprašanj in odgovorov, glede na usvojene vsebine. Seveda vsi odgovori niso bili v angleščini, pomembno je bilo, da so govorili in se med sabo poslušali, v pomoč jim je bil kak boljši govorec in seveda učiteljica.

Glede na to da so nekateri učenci že dobri govorci (imajo določen nabor besedišča, besednih zvez) in še boljši poslušalci, so se ob govornih dialogih pogumno odločili, da svoje znanje preizkusijo in dobijo neko povratno informacijo o realnem znanju angleščine, predvsem o tem, kako dobri so kot aktivni poslušalci in prevajalci.

Vsak učenec si je pripravil vprašanje, ki ga je zanimalo. Vsa vprašanja so zapisali in se jih naučili. Če je imel kak učenec tremo, je pristopil sošolec in mu ga tiho prebral, da ga je tudi on povedal na glas. Zapisana vprašanja z imeni učencev smo posredovali knjižničarki, da se je lahko pripravila na izziv.

Intervju s knjižničarko

Knjižničarko smo povabili v razred, kjer nam je odgovarjala na vprašanja. Pripravila si je e-prosojnice, ob katerih je s pomočjo predstavitve in osebnega pristopa učenec dobil odgovor, ki je bil podprt na različne načine: slikovno, glasbeno in gibalno. Vsak posameznik in vsa skupina je bila deležna jezikovne kopeli, zbranost in sodelovanje sta bila neskončna. Vsako vprašanje in odgovor sta si zaslužila hvaležen Thank you.

Z vami ponosno delimo intervju, ki pa ni samo v besedi, ampak tudi v sliki. In če ste vsaj malo angleško govoreči in uporabite domišljijo, si boste lahko odgovorili na vsa vprašanja in izvedeli veliko zanimivega o naši knjižničarki.

Slika 2: Why did you choose this profession?

Slika 3: Have you got a pet?

Slika 4: What is your favourite food?

Slika 5: What is your favourite day of the week?

Slika 6: What are your favourite books?

Slika 7: V knjižnici ob dnevu reformacije radi tiskamo.

Slika 8: How do you feel today?

Preostala vprašanja, ki so jih zastavili učenci 3. razreda:

- Why did you choose this profession?
- Did you have good grades in the primary school?
- How old are you?
- How many languages do you know?
- What is your favourite colour?
- What colour you don't like?
- What is your favourite country? Why?
- What is your favourite song?
- What is your lucky number?
- What do you like to wear?
- Do you like to dance?
- How many books did you read?
- How many books are in the school library?
- Do you like motorbikes?
- What are your hobbies?
- Have you got any brothers or sisters? What are their names?
- What was your favorite subject in the school?
- What was your first car?
- Where do you live?
- Do you like to watch Spider man?
- What is your favourite part of the house?
- Do you like to travel and where?
- What are your grand parents name?
- Do you like to cook?
- What is your favourite food?
- What grades did you have in the third class?
- When is your birthday?
- What is your favourite sport?
- What is your favourite music?
- What is your favourite toy?

Nekaj odgovorov lahko zaupamo:

En odgovor je bil pevsko obarvan, saj nam je zapela slovensko narodno pesem. Ste vedeli, da je edinka? In da je imela v šoli same petice? Njeno vedenje v šoli je bilo ocenjeno z odlično! Imena njenih starih staršev in staršev so: Jožef, Minka, Marija in Anton. Rada ima vse barve. V prostem času smuča, kolesari, potuje, se družijo z vnukinjama, sprehaja psa in se vozi z motorjem. Rojena je bila leta 1966 in pravi, da je to posebna izdaja generacije.

Vtisi učencev:

- Mislim, da sem večino razumel in dobro sem postavil vprašanje, dobro sem se tudi počutil. Zanimiva izkušnja in za vedno si bom zapomnil ta intervju.
- Lepo in tekoče sem postavila vprašanje. Zdi se mi, da sem vse razumela, saj je imela knjižničarka zraven tudi slike. Bila sem presenečena, kaj vse sem izvedela o knjižničarki!
- Ni bilo tako enostavno poslušati in razumeti, vendar sem se trudila. Res moraš veliko znati.

Sklep

Predstavljen je primer dobre prakse, ko se medpredmetno povežejo predmet angleščina in šolska knjižničarka, kjer vsi učenci doživijo uspeh in pridobijo na motiviranosti za učenje tujih jezikov, preizkušanje sebe kot govorca in poslušalca in kar je še potrebno, da postanejo aktivni, zbrani govorniki. Učenci so ogromno pridobili in obenem ponovili skoraj celotno snov. Ure angleščine želim popestriti z lastno energijo, motiviranostjo učencev za učenje, z upoštevanjem različnosti v razredu, saj so učenci radovedni in pripravljeni na marsikaj, da se soočijo z realnim znanjem, z govorjenjem, poslušanjem in razumevanjem. Prišli so do spoznanja, da knjižnica ni samo izposojevalnica knjig in prostor za druženje, temveč zakladnica informacij, kjer lahko poiščejo informacije, se pogovarjajo s knjižničarko kot živim virom informacij in najdejo smisel v razvoju knjižničnega pridobivanja informacij tako za učenje, delo, zabavo kot za celostni razvoj. Medpredmetno sodelovanje po vertikali v središče postavlja učenca, da lahko z različnimi pristopi in strokovnim didaktičnim znanjem učence motivira, da znanje osmišlja, pogloblja in povezuje. V tem prispevku je opisan primer sodelovanja s knjižničarko, možnosti, ki jih imamo na šoli, pa so še mnoge. Morda smo koga s tem navdušili za idejo, da se je treba vračati v knjižnico in tako spodbujati bralno pismenost in večjezičnost na več nivojih.

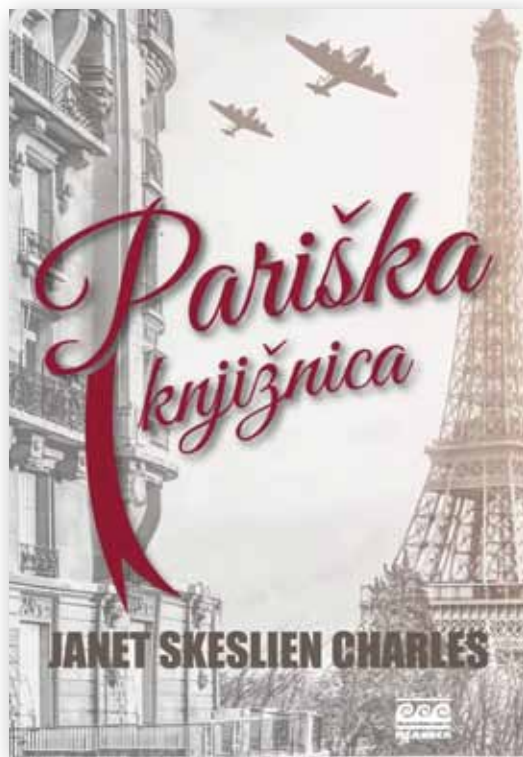
Viri

Učni načrt. Program osnovna šola. Tuj jezik v 2. in 3. razredu (2013). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport : Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_TJ_2._in_3._razred_OS.pdf

Prišli so do spoznanja, da knjižnica ni samo izposojevalnica knjig in prostor za druženje, temveč zakladnica informacij.

Dragica Vidmar, dipl. vzg., zaposlena na Osnovni šoli Polzela.
Naslov: Osnovna šola Polzela, Šolska ulica 3, 3313 Polzela
E-naslov: dragicav@osnovna-sola-polzela.si

Janet Skeslien Charles: Pariška knjižnica

Janet Skeslien Charles

Pariška knjižnica

Izola: Meander, 2024

»Knjižnice so most knjig med kulturami.«

Pariška knjižnica je zgodovinski roman, navdihnjen z resničnimi dogodki druge svetovne vojne in življenjem pogumnih knjižničarjev Ameriške knjižnice v Parizu. Pariška knjižnica je bila ustanovljena leta 1920 pod okriljem Ameriškega knjižničarskega združenja z osnovno zbirko knjig in periodičnih publikacij, ki so jih ameriške knjižnice podarile osebju oboroženih sil Združenih držav. Avtorica Janet Skeslien Charles je navdih za pisanje dobila leta 2010, ko je bila zaposlena kot vodja programov v Ameriški knjižnici v Parizu, kjer se zgodba v veliki meri dogaja. V romanu predstavi knjižnice kot kraje bivanja, kjer so skriti vsi odgovori, kot kraje srečanja in navdiha.

Roman pred nas razgrne nepozabno zgodbo o ljubezni, prijateljstvu in družini ter močni vlogi literature v najtežjih življenjskih trenutkih. Avtorica v njej preplete dve zgodbi. Ena sledi življenju Odile Souchet v Parizu, ko se ji z zaposlitvijo v Ameriški knjižnici uresničujejo mladostne sanje. Pri svojem delu je obkrožena z raznolikim in mednarodno obarvanim krogom študentov, pisateljev, diplomatov in ljubiteljev literature. Ko začne razmerje s čednim policistom Paulom, se zdi, da ima Odile vse v življenju. Toda napoved in pozneje začetek vojne njeno življenje in življenje vseh Parižanov obrne na glavo. Njen brat dvojček, s katerim sta zelo navezana drug na drugega, se odloči vstopiti v vojsko, Pariz pa zasedejo nacisti ter Judom in tujcem prepovejo obiskovanje knjižnice. Kljub vsemu se zaposleni na vse načine trudijo, da njeno delovanje ne bi zamrlo.

Druga pripoved sega v osemdeseta leta 20. stoletja. Lily je osamljena najstnica, ki ji je nedavno umrla mama, zato si močno želi ljubezni in pozornosti, ne pa nove mačehe. Hrepeni po pustolovščini in pobegu iz majhnega ameriškega kraja. Njeno zanimanje vzbudi osamljena sosedka, »vojna nevesta« Odile. Ko Lily odkriva vse več skrivnosti njenega preteklega življenja, opazi, da obe – Lily in Odile – povezujejo ljubezen do francoskega jezika, kulture in literature, podobno hrepenenje po drugačnem življenju in usodna nagnjenost k ljubosumju. Kljubovalna Lily se rada pogovarja s samozavestno, a vedno elegantno Odile, ki predstavlja pridih Pariza v utrujeni deželi kavbojev iz Skalnega gorovja.

V knjigi srečamo tudi kar nekaj resničnih oseb tistega časa, med njimi direktorico knjižnice Dorothy Reeder, knjižničarja Borisa Netchaeffa in baronico Claro de Chambrun, ki so bili srce in duša knjižnice v nemogočih vojnih razmerah. Avtorica je poskušala ujeti bistvo knjižnice – prijetno skupnost osebja, prostovoljcev in članov, ki prihajajo iz različnih okolij, a se družijo zaradi ljubezni do branja.

Ta delno resnična zgodba nam torej ponuja čudovit vpogled v naravo medosebnih odnosov in prijateljev, ki presegajo meje časa in prostora. Dvojna pripoved razkriva, kako medosebna razmerja – družina, prijateljstvo in ljubezen – oblikujejo

jejo našo identiteto, in hkrati raziskuje izjemno vlogo literature pri tem procesu in zagotavljanju tolažbe tudi v najtežjih trenutkih življenja.

Prepričana sem, da bo ob prebiranju knjige srce zaigralo marsikateremu šolskemu knjižničarju,

še posebej ob spoznanju, da je izjemno junaštvo včasih mogoče najti tudi na najbolj tihem mestu.

Škoda le, da izdajo kazijo premnoge pravopisne in tiskarske napake.

Maja Marija Marovt

Bibliopedagoška šola 2024

Bibliopedagoška šola 2024 (BIB-šola) je potekala v torek, 12. 3. 2024, in sredo, 13. 3. 2024, v Strunjanu, hotel Lavander. Organiziral jo je Zavod RS za šolstvo, koordinatorka pa je bila Romana Fekonja, področna svetovalka za knjižnično dejavnost.

Torek, 12. 3. 2024

Seminar se je začel ob 9. uri. Najprej nas je pozdravila Romana Fekonja in pri prvi točki, Uvod in namen seminarja, predstavila gostujoče predavateljice. Spodbujala nas je k povezovanju, spoznavanju celotne skupine ter izmenjavi kontaktov in dobrih praks. Razdelili smo se v več skupin, znotraj katerih smo sestavili seznam desetih knjig, ki so po našem mnenju najpomembnejši slovenski romani. Tako smo kot cela skupina sestavili skupen seznam nam pomembnih slovenskih romanov.¹

Po odmoru nam je šolska knjižničarka na OŠ prof. dr. Josipa Premrlja Bled, Rajka Korošec Kavčič, predstavila njen projekt Rad/-a berem, kjer je decembra spodbujala izposajo in branje med učenci. Njen projekt je zelo podoben mojemu, ki sem ga zasnovala za mesec februar. Pomisleke sem imela le glede preverjanja o brani knjigi. Kolegica Rajka je svojo merljivost preverjala le s številom izposoje, kjer je bila dosledna glede tega, da si lahko izposodijo le eno knjigo, ki jo morajo tudi obvezno vrniti. Takšen bralni projekt bom izvedla aprila, ko bodo učenci prejeli tudi nagrado. Spodbudila me je k večjemu navezovanju stikov z učenci in prepoznavanju le-teh na hodni-

Slika 1: Koordinatorica seminarja Romana Fekonja, področna svetovalka za knjižnično dejavnost na Zavodu RS za šolstvo

ku. Poleg drugih stvari mi je bila vseh tudi ideja o razrednih knjižničarjih, ki so skrbeli za posodobljen kupček knjig v vsakem razredu.

Zadnje predavanje Romane Fekonje je bilo o veščinah, spretnostih in kompetencah šolske-

¹ Ti seznami so bili del metodologije za pripravo članka Najpomembnejši slovenski romani, ki ga lahko preberete na začetku te številke revije.

ga knjižničarja. Spet smo v skupini sestavili seznam veščin, ki jih želimo izboljšati pri našem delu. Med skupinami smo si delo ovrednotili. Med predavanji in delavnicami smo imeli možnost diskusije. To izobraževanje mi je bilo zelo všeč, zaradi teh diskusij je bilo tudi poučno, saj smo si kritično predajali mnenja in argumente. Vse pa je bilo namenjeno izboljšanju naše delovne prakse.

Po predavanju sem s kolegicama Rajko Korošec Kavčič in Uršulo Bernik odšla na daljši sprehod do Pirana. Med sprehodom smo si izmenjale ideje za izboljšanje našega dosedanjega dela in ideje za dvig bralne kulture. Pogovor je nanese na bralne projekte in eTwinning, kjer smo se dogovorile, da sestavimo zasnovo eTwinning projekta za naslednje šolsko leto.

Sreda, 13. 3. 2024

Barbara Obolnar, sedaj že bivša šolska knjižničarka v OŠ Škofljica, je predstavila svojo diplomsko nalogo in svojo izkušnjo v predavanju Poklicna identiteta knjižničarja. Predstavila je svoje poglede, zadržke, težave, v nekem trenutku slabo samopodoba knjižničarja ter vse načine in nasvete, kako se pobrati in dvigniti samozavest. Z metodo 'cat on the mat' nam je dokazala, da imamo v skupini različne predstave mačke, ki leži na preprogi. In da je v redu, če imamo različna mnenja, ki jih moramo spošto-

vati. Za reševanje vsakodnevnih tegob pa naj na vsako stvar pogledamo z radovednostjo. Radovednost krepi razumevanje, povezanost in zaupanje, spodbuja empatijo in osebno rast. Spodbuja tudi odprt dialog in nam omogoča, da na različne stvari gledamo z nevtralnega zornega kota.

Po odmoru za kavo nam je Romana Fekonja odgovorila na vprašanja iz prvega dne, ki smo jih zapisali na posebne liste. Opozorila nas je, da imamo zbrane priprave za KIZ-ure (knjižnično informacijske ure), da imamo urejen in natisnjen knjižnični red na dosegu roke, ter natisnjen kurikulum, ki ga je treba zelo dobro poznati. Svetovala nam je tudi, da imamo letni delovni načrt knjižnice zaveden v letnem delovnem načrtu šole. Pripraviti si moramo tudi finančni načrt za vsako šolsko ali koledarsko leto. Pri odpisu gradiva naj upoštevamo pravilnik o odpisu gradiva. Ker se uvaja nova različica programskega orodja CO-BISS, nam je svetovala, da začnemo uporabljati novo različico COBISS Lib, saj lahko svoje delo do konca koledarskega leta 2024 preverimo na COBISS 3. Opozorila nas je na redno inventuro, ki mora biti vsakih 5 let, le-ta pa naj vključuje popis gradiva in zapisnik.

Zelo jasno pa nam je povedala, da novih učbenikov še nekaj let ne bo, čeprav se pripravlja nov učni načrt. O novih učbenikih naj odloča ravnatelj. V učbeniški sklad pa je poleg učbenikov vključe-

Slika 3: Izmenjava izkušenj in dobre prakse v naravi.

Slika 4: Tartinijev trg

no vse gradivo, ki ima COBISS-ID in ki ga lahko učitelji uporabijo pri svojem pouku, junija pa ga morajo vrniti v knjižnico.

V diskusijah med predavanji smo šolske knjižničarke dobile dobre ideje o zaključnih izletih zlatih bralcev (Benetke, Škocjanske jame, Planica, obisk pomembne slovenske žive osebe ...).

Zadnja gostujoča predavateljica je bila Damjana Andrin iz Šolskega centra Novo mesto. Predavala je o obdelavi in katalogizaciji drobnega tiska. To so vabila, plakati, darovi (knjige v tujih jezikih), fotografije, razglednice, obeski, svinčniki, diplome in priznanja idr. V njihovi praksi se je takšna katalogizacija izkazala za zelo dobro

prakso, saj so našli in shranili veliko gradiva, ki so ga kasneje uporabili za razstave, članke, zgodovino dela.

Bibliopedagoška šola 2024 mi bo v spominu ostala zaradi novih znanj in idej, ki sem jih dobila od kolegic bibliotekark. Teme, o katerih smo govorile med odmori, so bile o učbeniškem skladu, kompetencah šolskih knjižničarjev, prednostih in slabostih Cobiss Lib-a, projektih, ki jih izvajamo, izmenjale smo si nasvete o izboljšanju projektov. Spoznala pa sem tudi Uršulo in Rajko, s katerima že ustvarjamo medsebojni projekt v šolskem letu 2024/2025 za spodbujanje branja in povezovalna med šolami.

Katarina Jesih Šterbenc

Odmev z Bibliopedagoške šole 2024

V začetku letošnjega leta je bila organizirana Bibliopedagoška šola, ki je namenjena strokovnemu izpopolnjevanju za šolske knjižničarje. Potekala je v treh izvedbah, dvakrat v Strunjanu (12. in 13. 3. 2024 ter 14. in 15. 3. 2024) in enkrat v Mariboru (21. in 22. 3. 2024).

Udeležila sem se izvedbe v času od 14. do 15. 3. v Strunjanu, kjer sem poleg znanih obrazov spoznala veliko na novo zaposlenih v šolskih knjižnicah.

Program je bil:

- Uvod in namen seminarja ter uvajanje sodobnih pristopov v delo šolskega knjižničarja (Romana Fekonja)
- Kako v mesecu decembru še dodatno spodbujamo k izposoji in branju v šolski knjižnici (Rajka Korošec Kavčič)
- Veščine spretnosti in kompetence šolskega knjižničarja. Posodobljena vloga šolske knjižnice – uresničevanje modela v kurikulumih KIZ-a (Romana Fekonja)
- Poklicna identiteta knjižničarja (Barbara Obolnar)
- Obdelava različnih vrst gradiva – drobni tisk (Damjana Andrin)
- Refleksija in prenos v svojo prakso (Romana Fekonja)

Koordinatorica, svetovalka za knjižnično dejavnost na Zavodu RS za šolstvo, Romana Fekonja, je v uvodu podala vse potrebne in aktualne informacije ter napotke za uspešen potek izobraževanja.

Sledile so predstavitve, ki so bile zelo zanimive in aplikativne, saj so avtorice uspešno predstavile primere svoje prakse in jih hkrati podkrepile s teoretičnimi okviri.

V predstavitvi je Rajka Korošec Kavčič prikazala dobre primere in iztočnice, kako se je na šoli lotila spodbujanja branja. Decembra je učence dodatno spodbudila k obisku in izposoji v šolski knjižnici z listom, na katerem so zbirali žige. Ko so zbrali 4 žige in na zadnji strani lista narisali/ opisali eno izmed knjig, jih je v šolski knjižnici čakalo presenečenje. Tako so k branju povabili vse učence svoje osnovne šole.

O veščinah in kompetencah šolskih knjižničarjev je več povedala Romana Fekonja. Katere so tiste veščine in kompetence, ki jih mora imeti šolski knjižničar?

Govorila je tudi o temeljnih stroke, informacijskih virih, organizaciji znanja in informacij, tehnološkem znanju in spretnostih, referenčni (informacijska) storitvi, raziskovanju, vseživljenjskem učenju ter tudi o administraciji in upravljanju.

Slika 1: 'Magične' sposobnosti šolske knjižničarke

O poklicni identiteti je svoj pogled predstavila Barbara Obolnar. Poklicna identiteta predstavlja identifikacijo s poklicem, za katerega se posameznik izobražuje, in predstavlja delovanje v skladu z vrednotami in načeli posameznikovega

strokovnega področja. Je del profesionalne samopodobe na delovnem mestu.

V šolskih knjižnicah je drobn tisk velikokrat spregledan in ni del knjižnične zbirke. Damjana Andrin nam je osvetlila vrednost drobnega tiska z različnih vidikov. V prispevku je predstavila način strokovne obdelave, tudi katalogizacije in hranjenja drobnega tiska v knjižnici Šolskega centra Novo mesto. Drobn tisk je prisoten v vsaki knjižnici in ima kulturno, informacijsko in zgodovinsko vrednost. Vsebinsko in oblikovno je zelo različno gradivo. Bibliografska obdelava takega gradiva zahteva poseben pristop knjižničarja in se razlikuje od klasične obdelave knjižničnega gradiva. V knjižnici Šolskega centra Novo mesto se je bibliografska obdelava drobnega tiska v obliki zbirnih zapisov izkazala kot dobra praksa.

Udeleženci smo ob zaključku opravili evalvacijo, refleksijo ter razpravljali o možnostih uporabe in vpeljave določenih vsebin v svoje delo, v svoje šolske knjižnice.

Tako kot vsako leto je bilo tudi letos popolnoma premalo časa za izmenjavo še več idej, tem ter praks, tako da so nekatere ostale za prihodnost.

Letos nas je spremljal prekrasen poster, ki sta ga pripravila Benjamin Read in Laura Trinder. Prevod v slovenski jezik in prilagoditev besedila je pripravila Lavra Tinta.

Romana Fekonja

Strokovna ekskurzija v Bologno in ogled sejma mladinske književnosti

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije je skupaj z Društvom bibliotekarjev Celja organizirala strokovno ekskurzijo v Bologno, kjer je od 8. do 11.

aprila 2024 potekal že 61. svetovni knjižni sejem otroške in mladinske literature. Sejem v Bologni je 4-dnevni dogodek, namenjen izključno strokovni javnosti, obiskalo ga je okoli 30.000 ljudi. V šestih sejmskih halah se je predstavilo več kot 1400 razstavljalcev iz 80 držav sveta, v sklopu sejma pa so organizirali več kot 600 dogodkov.

Leta 2024 je bila Slovenija častna gostja na otroškem knjižnem sejmu v Bologni (Bologna Children's Book Fair), kar je bil še poseben dodatni

Slika 1: Logotip Slovenije kot častne gostje sejma

Slika 2: Nacionalna stojnica Slovenije

razlog, da smo se te ekskurzije udeležili.

Knjižni sejem v Bologni je poleg frankfurtskega knjižnega sejma tista mednarodna platforma, na kateri se predstavlja največje število slovenskih založnikov s področja otroške in mladinske literature, samostojno ali v sklopu slovenske nacionalne stojnice.

Slovenija je naziv častne gostje na sejmu v Bologni pridobila leta 2018. Za vidnost predstavitev si je izbrala logotip ŠČŽ, s katerim namiguje na značilnost svojega jezika. Šumniki in strešice na črkah so posebnost slovanskega sveta. Unikatne ilustracije znak umeščajo v področje otroškega, hkrati pa so simboli zvokov, ki jih ustvarjajo predstavljene črke. Šššššššš za takrat, ko si želimo tišino, čččččččč za zvok drdranja vlaka, žžžžžžžž kot šum čebel v panju.

Častno gostovanje Slovenije v Bologni je potekalo le pol leta po gostovanju v Frankfurtu, kar je dodatno pripomoglo k vidnosti naše države. Slovenska predstavitev v Bologni je bila deležna številnih pohval. V ospredju predstavitev je bila slovenska ilustracija, v programu, ki je nastal pod okriljem Javne agencije za knjigo RS, pa se je zvrstilo več spremljevalnih dogodkov. Na nacionalni stojnici se je predstavila večina slovenskih založnikov, ki izdaja knjige za otroke in mladino. Cilj predstavitev založb na knjižnem sejmu je večplasten. Prizadevajo si promovirati svoje izdaje in avtorje ter pritegniti pozornost bralcev, knjižničarjev in drugih strokovnjakov v knjižni industriji. Poleg tega je knjižni sejem tudi priložnost za izmenjavo idej ter izkušenj med založniki in strokovnjaki za knjižno industrijo, kar lahko vodi k novim sodelovanjem, inovacijam in poslovnim priložnostim.

Obiskovalci sejma niso mogli spregledati razstave slovenske ilustracije. Postavljena je bila namreč takoj ob vhodu, na njej pa je bil viden izbor ilustracij, njihovih avtorjev in založnikov. V posebnem paviljonu z naslovom And then what happens? (In kaj sledi potem?) se je predstavilo 44 ilustratorjev, od tega jih je bilo 12 še posebej izpostavljenih. Še 15 ilustratorjev pa so izbrali za spremljajoči katalog, da bi tako prikazali vso stilsko raznolikost slovenske ilustracije.

Slika 3: Paviljon z razstavo slovenskih ilustracij

23. evropska konferenca o pismenosti

V Haniji (Kreta) je od 24. do 26. junija 2024 potekala 23. evropska konferenca o pismenosti, ki jo je organiziralo Grško združenje za jezik in pismenost (ang. HALL: Hellenic Association for Language and Literacy) skupaj z Zvezo evropskih bralnih društev (ang. FELA: Federation of European Literacy Associations). Tema konference je bila **Pismenost za vse: novi izzivi, nove perspektive** (ang. Literacy for All: New Challenges, New Perspectives).

Zveza evropskih bralnih društev (v nadaljevanju FELA) je mreža 28 organizacij za pismenost. Njena glavna naloga je povezati vse, ki se v Evropi posvečajo spodbujanju pismenosti na vseh ravneh izobraževanja. Iz Slovenije v tej mreži sodelujeta Bralno društvo Slovenije in Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS.

Na konferenci smo lahko prisluhnili referatom in predstavitev dobrih praks s področij učinkovitega poučevanja pismenosti, digitalne pismenosti, razmišljali o različnih okoljih pismenosti, možnosti inkluzije za najrazličnejše skupine oseb in vseživljenjski razvoj različnih vrst pismenosti.

Prvi dan konference je s plenarnim predavanjem o multimodalnosti oziroma večkodnosti ter raz-

Slika 2: Promocijsko gradivo slovenskih predstavnikov

nolikosti sodobnih načinov komunikacij otvorila Mary Kalantzis, profesorica z Univerze v Illinoisu, vodilna strokovnjakinja na področju študij novih pismenosti. V nadaljevanju tridnevnega srečanja pa je potekala vrsta zanimivih predstavitev, mini simpozijev in delavnic.

Konference se je udeležila tudi številčna slovenska delegacija. S predstavitvijo svojih opismenjevalnih in bralnospodbujevalnih okolij ter prizadevanj so udeležence navdušile: Petra Potočnik s predstavitvijo gibanja Bralna značka, dr. Ana Vogrinčič Čepič in dr. Veronika Rot Gabrovec sta poročali o Erasmus+ projektu Motivatorji branja v digitalni dobi, s Prve gimnazije Maribor sta Metka Kostanjevec in Sanja Šabeder Jauševc spregovorili o pomembnosti medgeneracijskega branja kot temeljnega orodja za vseživljenjsko učenje in spoznavanje v maternem jeziku ter predstavili lastne prakse (spodbujanje branja v vrtcih, bralna srečanja v domovih za starejše občane, bralni klub za učitelje in učence, bralna značka, literarna

Slika 1: Kulturni program – grški narodni ples ob začetku konference

srečanja ipd.), Brigita Praprotnik in Ksenija Bračič Bračko pa sta predstavili priročnik *Z Eurokom spoznavam Evropsko unijo: priročnik za spoznavanje Evropske unije* v predšolskem obdobju, izdan v okviru projekta EPAS – Šola ambasadorica Evropskega parlamenta. Podrobneje je medgeneracijsko branje predstavila tudi mag. Tilka Jamnik. Dr. Tatjana Vučajnk z Univerze v Celovcu je spregovorila o pomembnosti promocije branja leposlovja v dvojezičnem okolju, kjer vse več učencev ne govori več slovensko, Romana Fekonja z Zavoda RS za šolstvo pa je spregovorila o pomembni vlogi šolske knjižnice pri spodbujanju branja. Petra Mikeln je poročala o dejavnostih, povezanih z bralno motivacijo najstnikov na OŠ Polje, šolska knjižničarka dr. Urška Repinc (OŠ dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica) je spregovorila o tem, kako vključevanje osnovnih šol v mednarodne projekte Erasmus+, povezane z bralno pismenostjo, pomembno prispeva k izboljšanju bralne pismenosti učencev, medtem ko je Barbara Hanuš izpostavila pomembnost kakovostnih tiskanih revij za otroke (npr. Ciciban, Ciculo, Moj planet), ki so s svojimi krajšimi besedili in bogatimi ilustracijami odličen vir za razvijanje bralnih sposobnosti in pismenosti otrok. Tatjana Lukovnjak, šolska knjižničarka z OŠ Hajdina, je predstavila, kako so s spominom na holokavst povezali različne predmete z namenom spodbujati kritično razmišljanje in timsko delo.

Na letošnji konferenci so tudi podelili tokrat že 12. evropsko nagrado za pismenost. Letos je bil

Slika 3: Udeleženke konference iz Slovenije

za inovativni pristop k spodbujanju pismenosti nagrajen projekt *Words matter: supporting adolescent literacy in rap workshops* avtorja Aleksisa Salusjārviija (Finska).

Konferenca se je zaključila s spoznanjem, da pismenost na vseh ravneh zaskrbljujoče upada, zato nas v prihodnosti čaka še veliko dela na področju spodbujanja vseživljenjskega razvoja bralne pismenosti, poglobljenega branja in kritičnega razmišljanja.

Naslednja priložnost za evalvacijo in razmislek bo že naslednja, 24. konferenca FELA, ki bo leta 2026 v Ljubljani. Tema srečanja, katerega organizatorja bosta FELA in Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS v partnerstvu z Bralnimi društvom Slovenije, bo **Pismenost: vrata v boljši svet**.

Alenka Urh

Sončnica na rami

KUD Sodobnost International vsako leto objavi razpis za »sončnico na rami, nagrado za spodbujanje veselja do branja«, nagrada je namenjena pedagoškim delavcem, knjižničarjem in vsem tistim, ki se ukvarjajo s spodbujanjem branja med otroki in najstniki. Namen nagrade je nagraditi trud in prizadevanja na področju spodbujanja veselja do branja, spodbujanje branja med otroki in najstniki ter ozaveščanje splošne javnosti o pomembnosti branja kakovostne literature. Letos so nagrado v denarni vrednosti 1000 evrov podelili že devetič.

Z veseljem sporočamo, da je komisija v sestavi dr. Marijanca Ajša Vižintin, predsednica, Alenka Urh, članica, in Nika Mušič, članica, soglasno izbrala letošnjo prejemnico »sončnice«, Metko Kostanjevec s Prve gimnazije Maribor. Ob njej sta bili nominirani še Marta Strahinič iz Ljudske knjižnice Metlika in Irena Senčar iz Osnovne šole narodnega heroja Rajka Hrastnik. Nominirankama in nagrajenki čestitamo za njihov inovativni pristop k spodbujanju branja ter jim želimo veliko uspehov še naprej!

Slika 1: Nagrajenke Marta Strahinič, Metka Kostanjevec in Irena Senčar z dr. Marijanco Ajšo Vižintin

Žirija je ob podelitvi nagrade letošnji lavreatki Metki Kostanjevec zapisala:

Metka Kostanjevec je knjižničarka in profesorica slovenščine na Prvi gimnaziji Maribor, kjer že 20

let aktivno spodbuja veselje do branja med dijaki in zaposlenimi. Spodbuja in koordinira sodelovanje šole v številnih nacionalnih in mednarodnih projektih, z dijaki se udeležuje bralnih maratonov, organizira in vodi literarna srečanja, pripravlja odmevne, z literaturo povezane razstave ter z bralnosposobujevalnimi akcijami uspešno povezuje različne generacije. Metka Kostanjevec je prava gonilna sila za dvig bralne kulture v svoji šoli in skupnosti, saj s svojim delom ustvarja trajne pozitivne spremembe v življenju svojih učencev, kolegov in širše skupnosti. Tako je že leta 2006 ustanovila Bralni klub za profesorje PGM in Bralni klub dijakov PGM – oba delujeta še danes. Posebej velja izpostaviti tudi projekt Bralna značka Prve gimnazije Maribor, ki je namenjen vsem dijakom in zaposlenim, od leta 2022/2023 pa tudi staršem in drugim družinskim članom. Lani je bralno značko uspešno opravilo kar 245 dijakov, 56 zaposlenih in 28 družinskih članov. Metka Kostanjevec je nagrado sončnica na rami prejela za spodbujanje dobrih bralnih navad v širši skupnosti in za spodbujanje medgeneracijskega povezovanja ob branju.

Katarina Jesih Šterbenc

Študijsko srečanje za šolske knjižničarje srednjih šol

Študijsko srečanje za šolske knjižničarje srednjih šol je bilo izvedeno v sredo, 21. avgusta 2024, v prostorih Šolskega centra Nova Gorica.

Romana Fekonja (svetovalka za knjižnično dejavnost pri Zavodu RS za šolstvo) je predstavila aktualne informacije in spregovorila o aktivnostih, ki potekajo pri prenovi učnih načrtov, tudi o prenovi kurikula KIZ-a. Izpostavila je izhodišča in namen prenove učnih načrtov ter katalogov znanj.

Sledila sta dva primera dobrih praks, ki sta ju predstavili kolegici Katja Colja (Ekonomška šola Ljubljana) in Suzana Kastelic (Srednja zdravstvena in kozmetična šola Celje).

Knjižničarka Katja Colja je predstavila delavnico medijske pismenosti, ki je bila primarno izvedena v tretjih letnikih programa ekonomska gimna-

zija na Ekonomski šoli Ljubljana, v okviru aktivnega državljanstva. Cilj ure je bil dijakom predstaviti načine, kako kritično vrednotiti dnevne novice, objavljene na spletnih novičarskih portalih, na katere vidike je treba biti pozoren in katera vprašanja si postavljati.

Udeleženci študijskega srečanja skupine za knjižnično dejavnost, so delali najprej individualno, nato pa po skupinah. S pomočjo delovnega lista, primerov skrbno izbranih člankov, so brali, razmišljali, razpravljali in poročali skupini.

Suzana Kastelic je v predavanju poudarila pomen šolske knjižnice in šolskega knjižničarja pri spodbujanju branja v vzgojno-izobraževalnem zavodu. Poudarila je, da moramo šolski knjižničarji venomer iskati različne načine, biti pripravljeni 'vskočiti' ob vsaki priložnosti, ki se (nenačrtovano) pojavi.

Predstavila je primer dobre prakse, kako so se ob dnevu evropskih avtorjev, povezali z aktivom tujih jezikov, kjer so pri urah angleščine glasno brali knjige, v knjižnico pa povabili svetovalno delavko, ki je dijakom spregovorila o pomenu branja knjig in predstavila knjigo Nočni vlak v Lizbono. Povzete delavnice pa so v knjižnici predstavili z razstavo in kvizom. Spregovorila je tudi o liku šolskega knjižničarja in izpostavila, da moramo biti šolski knjižničarji zelo vztrajni, prilagodljivi, iznajdljivi, kreativni, razumevajoči in prijazni kadar opozarjamo na knjižnico in njene dejavnosti.

Omenila je tudi nekaj dejavnosti za spodbujanje branja, ki jih izvajajo v knjižnici Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje:

- Interni projekt Učiteljev izziv (Branje za petko) – dijaki preberejo 5 knjig in o njih izpolnijo bralni vprašalnik. V sodelovanju s posamezno učiteljico in učiteljem slovenščine knjižničarka preveri, da so dijaki knjige resnično prebrali. Dijaki dobijo pri slovenščini petico. V Letopisu šole so zapisani kot mentorji Bralnega izziva;
- interesna dejavnost Bralna značka – dijaki preberejo 4 ali 3 knjige, odvisno od programa, pogovorijo se ali napišejo mnenja;
- interesna dejavnost Eko bralna značka – dijaki preberejo dve knjigi in en strokovni članek, napišejo esej o prebranem;
- medgeneracijski bralni klub (trenutno v mirovanju) – brali so učitelji, dijaki in prvo leto se nam je pridružila ravnateljica;
- spletni kviz ob kulturnem dnevu – Kulturni maraton – kviz rešujejo v vseh razredih z razredniki ali učitelji;
- razpis in organizacija internega literarnega natečaja Moja misel za izbor najboljše pesmi ali kratke zgodbe (v sodelovanju s profesoricco matematike);
- literarno srečanje s književnikom (aprila, maja) – kot nagrada za naj bralce, podelitev pohval;
- razstave, tematski kottički (Tema meseca – izpostavimo določeno gradivo – junija npr. Vodnike po Sloveniji ...).

Slika 1: Škrabčeva knjižnica na Kostanjevici v Novi Gorici (Foto Tina Mlakar)

Slika 2: Knjižnica D. Feigla v Gorici (Foto Tina Mlakar)

Slika 3: Del knjižne zbirke Škrabčeve knjižnice na Kostanjevici (Foto Tina Mlakar)

Dejavnosti predstavljajo tudi na različnih družabnih omrežjih, kot so: Facebook, Instagram, šolska spletna stran.

Svojo predstavitev je lepo zajela v citatu: »Timsko delo med šolskim knjižničarjem in učiteljem pospešuje in spodbuja razvoj bralcev, saj učitelji poznajo veščine svojih učencev, medtem ko knjižničar pozna knjižnično zbirko. Učinkovita izmenjava tega znanja omogoča razvoj učenčevih bralnih veščin«.

Sledila je delavnica na temo posodobljenega kurikula KIZ-a. Delo je potekalo v skupinah po štirje udeleženci skupaj. Udeleženci so bili za delo zelo motivirani in nabralo se je kar nekaj idej ter izhodišč, ki bodo obravnavane v skupini za prenovu kurikula.

Po delavnici smo prisluhnili še predstavitvi kolegic Mojce Kosovel in Vasilije Rupnik o izvajanju knjižnične dejavnosti na ŠC Nova Gorica.

Sklepni del srečanja je bil namenjen povezovanju s kolegi knjižničarji iz Narodne in študijske knjižnice, knjižnice D. Feigla v Gorici (<https://www.knjiznica.it/knjiznica-d-feigla/>). Prijazno so nas sprejeli. Ravnateljica Luisa Gergolet nas je popeljala skozi prostore knjižnice in zgodovinsko ozadje nastanka knjižnice, njene naloge in njeno zelo pomembno vlogo, ki jo opravlja.

Narodna in študijska knjižnica je osrednja knjižnica Slovencev v Italiji. Glavna naloga njenih oddelkov je posredovanje knjižničnega gradiva v slovenščini, pospeševanje bralne kulture ter zbiranje, urejanje, hranjenje in vrednotenje kulturne in znanstvene dediščine Slovencev v Italiji.

Čisto na koncu smo si ogledali še Škrabčevo knjižnico v samostanu Kostanjevica v Novi Gorici.

Na koncu lahko zapišem še: najlepša hvala za srečanje, bil je res poln in predvsem bogat dan. Vasilija, Mojca in Karmen, hvala za vso organizacijo na vaši šoli in za ogled v okolici.

Mateja Drnovšek Zvonar

Študijska srečanja za osnovne šole

Študijska srečanja za osnovne šole so bila razdeljena na dva dela. Prvi del je potekal 29. avgusta 2024 na daljavo. V živo smo se v naslednjem mesecu srečali kar sedemkrat na različnih koncih Slovenije.

V prvem delu študijskih skupin je Romana Fekojna predstavila pot do posodobljenega kurikula KIZ-a. Sledilo je še predavanje dr. Ane Vogrinčič Čepič, ki je predstavila projekt Bralni motivatorji in pedagogika branja za užitek, sledili pa so primeri dobrih praks knjižničark Osnovne šole Za-

gradec, Osnovne šole Toneta Pavčka in Osnovne šole Polje.

Po koncu avgusta so si septembra kar na gosto sledila študijska srečanja v različnih krajih Slovenije. Šolski knjižničarji smo se srečali na OŠ Lava (OE Celje), OŠ Dobravlje (OE Koper in OE Nova Gorica), OŠ Toneta Čufarja Jesenice (OE Kranj), Prva OŠ Slovenj Gradec (OE Slovenj Gradec), OŠ Kidričevo (OE Maribor in OE Murska Sobota), ZRSŠ, Poljanska 28, Ljubljana (OE Ljubljana) in OŠ Belokranjskega odreda Semič (OE Novo mesto).

Prvi del srečanj v živo je bil namenjen delavnicam na temo Posodobitev kurikula, smernice za izvajanje KIZ-a. Udeleženci srečanja so najprej razpravljali o svojem videnju in o tem, katere velike spremembe so se zgodile v svetu v zadnjih letih. Katere velike spremembe so se zgodile na njihovih delovnih mestih v zadnjih letih? Kaj mislijo, da se bo zgodilo v prihodnjih letih? Govorili so tudi o tem, kako so vse te spremembe, ki so jih doživeli, vplivale in še vplivajo na njihovo delo na vzgojno-izobraževalni sistem, na šolske knjižnice in učne načrte. Šolski knjižničarji so skušali zbrati ideje, kaj bi morali učiti učence za prihodnost in kakšna bo vloga oziroma naloga šolskih knjižnic in šolskega knjižničarja. Najpomembnejši deli delavnic so bili zapisi o tem, kateri specifični cilji (že obstoječi ali novi) ne smejo manjkati v kurikulumu KIZ-a. Vsi njihovi predlogi bodo v pomoč pri oblikovanju posodobljenega kurikula za knjižnično informacijsko znanje.

Drugi del srečanja v živo je bil namenjen predstavitvam dobre prakse, ki so bile na vsakem od srečanj drugačne. Odvisno je bilo od tega, s čim vse se ukvarjajo šolske knjižničarke. Predstavljenih

je bilo resnično veliko dobrih praks, ki jih bodo lahko s pridom izkoristile tudi preostale udeleženske srečanja.

Zahvala za dobro počutje in uspešno izvedene študijske skupine gre Romani Fekonja, ki zna ohranjati sproščeno vzdušje tudi v delovni vneti in ob težkih vprašanjih.

Slika 1: Osredotočenost udeleženk na študijskem srečanju. Foto: Romana Fekonja, 2024.

Petra Mikeln

Odmev s posveta bralnega društva Slovenije *Humor rešuje človeka*

V ponedeljek, 9. septembra, je v Klubu Cankarjevega doma potekal nacionalni posvet *Humor rešuje človeka*,¹ ki ga že tradicionalno ob mednarodnem dnevu pismenosti organizira Bralno društvo Slovenije (BDS) s pomočjo Zavoda Republike Slovenije za šolstvo in Javne agencije za knjigo RS. Posvet je hkrati uvod v Nacionalni mesec skupnega branja.

Dan se je začel s pozdravnimi nagovori mag. Savine Zwitter, predsednice Bralnega društva Slovenije, ki je udeležence seznanila tudi z vsebino poslanice ob mednarodnem dnevu pismenosti, Marka Kravosa, predsednika Društva Bralna

značka Slovenije – ZPMS, Katje Stergar, direktorice Javne agencije za knjigo RS, in dr. Vinka Logaja, direktorja Zavoda RS za šolstvo. Moderirala ga je članica BDS Nadja Mislej-Božič.

V uvodnem predavanju je dr. Zvezdan Pirtošek spregovoril o smehu in humorju v možganih ter opozoril na številne pozitivne vidike in učinke smeha. Moč človeške vrste je v sodelovanju in smeh je nekaj, kar nas povezuje. Dr. Pirtošek je med drugim povedal, da telo ne loči med pristnim in simuliranim smehom. Pozitivne učinke smeha lahko občutimo torej tudi, kadar se zavestno „prisilimo“ k smejanju. Na koncu svojega predavanja je dr. Pirtošek naštel nekaj literarnih del, ki jim priznavamo komičnost, in ob njih razmišljal o različnih vrstah humorja.

¹ Izrek pisatelja Slavka Pregla.

Slika 1: Okrogla miza
Foto: David Terčon, 2024.

Še natančneje je o žanrih in njihovem pomenu za razumevanje humorja spregovorila dr. Dragica Haramija. V svojem predavanju je predstavila vrste komike (situacijska, besedna in karakterna komika) in na podlagi primerov iz slovenske književnosti opredelila njihovo pojavnost v različnih žanrih. Opozorila je, da tudi pri humorju ne smemo pozabiti na multimodalnost – humor se lahko pojavi tudi v sliki ali ilustraciji, ki spremlja besedilo.

Po krajšem odmoru, ki ga je spremljal živahen klepet, je mag. Magdalena Svetina Terčon predstavila svoje razmišljanje in ugotovitve ob mini raziskavi, ki jo je kot knjižničarka na OŠ Miroslava Vilharja Postojna izvedla na temo mladinska književnost in humor ter humorna besedila v osnovnošolskih učnih načrtih. Ugotovila je, da takšnih besedil ni

ravno veliko ter da humorju pri pouku slovenščine ni odmerjenega veliko prostora. Sledili sta dve predavanji, namenjeni stripu. Najprej je Pia Nikolič predstavila zgodovino komičnega stripa na Slovenskem ter nam odkrila veliko zanimivih dejstev in tudi nekaj večini udeležencev prej nepoznatih stripov in striparjev. Nato pa je ustvarjalec stripov Zoran Smiljanič iskal humorne elemente v svojih stripih od Cankarja do Plečnika. Res zanimivo, koliko novega lahko o nekem delu izvemo, kadar nam ga predstavlja njegov avtor, sploh če gre za striparja, ki ga ni strah risati zunaj okvirov in ki v svoje ilustracije vključuje ogromno detajlov.

Popoldanski del se je začel s kulturnimi utrinki – kratkim branjem odlomkov iz leposlovnih besedil, nadaljevala pa ga je mag. Tilka Jamnik, ki je za posvet pripravila in predstavila sezname dobrih knjig s humornimi vsebinami. Omejila se je na dela slovenskih avtorjev, ki so izšla v zadnjih letih.

Posvet je zaokročila okrogla miza na temo večplastnosti humorja, ki je bila kot češnja na torti. Na njej so sodelovali pisatelj Slavko Pregl, ilustrator in avtor Ivan Mitrevski ter prevajalka dr. Đurđa Strsoglavac, moderiral pa jo je dramski igralec Nik Škrlec. Svoja razmišljanja o humorju ter njegovi vlogi v vsakdanjem življenju in v današnjem svetu so začinili z obilno mero duhovitih domislic in humornih prebliskov, tako da smo udeleženci posveta iz Cankarjevega doma odhajali z nasmehom na obrazu.

Verjamemo, da bo tudi naslednji posvet, ki bo potekal na temo *Branje za vse*, v polnosti izpolnil naša pričakovanja. Se vidimo 8. septembra 2025 v Cankarjevem domu!

Gregor Škrli

Poročilo s kongresa ZBDS 2024

Kongres Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS) z naslovom *Novi horizonti?* Podatki, knjižnice in tehnologije je potekal hibridno od 18. do 20. septembra 2024 v Mariboru.

Osrednja tematika kongresa je bila prihodnost knjižnic v digitalni dobi, s poudarkom na bralni kulturi, e-vsebinah, umetni inteligenci in etiki v knjižničarstvu. Program je vključeval predava-

nja priznanih strokovnjakov, okrogle mize ter delavnice s poudarkom na inovacijah in izzivih, s katerimi se danes soočajo knjižnice. Zastopan je bil tudi mednarodni vidik z govorniki iz različnih držav in ustanov (EBLIDA, Švedska nacionalna knjižnica, Univerza v Zadru in Tehnična univerza Delft), osredotočenimi na prakse in prihodnost knjižničarjev.

Omeniti velja nekatera predavanja, katerih prezentacije so že dostopne na spletu (https://www.zbds-zveza.si/kongres_2024/), in delavnice ter okrogle mize:

- plenarno predavanje dr. Sabine Fras Popović o bralni kulturi,
- delavnica o ustvarjanju knjižnic kot varnih prostorov za romske uporabnike,
- predavanje o priložnostih in dilemah umetne inteligence dr. Ivana Bratka,
- okrogle mize o e-vsebinah v knjižnicah in prihodnjih kompetencah knjižničarjev,
- predstavitev uporabe družbenih omrežij med slovenskimi knjižničarji za namen profesionalnega razvoja šolske knjižničarke Naje Kebe.

Na kongresu ZBDS 2024 so predavatelji izpostavili naslednje pomembne izzive, ki so poudarili potrebo po inovacijah ter prilagoditvah na področju knjižnične dejavnosti:

- digitalna preobrazba: knjižnice se soočajo z nujnostjo prilagoditve na hitro spreminjajoče se digitalno okolje, kar vključuje uporabo novih tehnologij in orodij, kot so umetna inteligenca, e-vsebine ...;
- dostopnost in vključevanje: predavatelji so poudarili pomen zagotavljanja dostopa do knjižničnih virov za vse uporabnike, vključno

z manjšinami, ter ustvarjanje varnih prostorov za vse skupine;

- spremembe v bralnih navadah: spreminjanje bralnih navad uporabnikov, zlasti med mladimi, in potreba po prilagoditvi knjižničnih storitev tem spremembam;
- usposabljanje knjižničarjev: potreba po izobraževanju in usposabljanju knjižničarjev za uporabo sodobnih tehnologij in orodij (kot je UI);
- financiranje in trajnost: izzivi pri zagotavljanju ustreznega financiranja za knjižnice, kar je ključno za njihovo delovanje in razvoj novih programov ter storitev.

Predstavljeni so bili tudi številni primeri dobrih praks, osredotočeni na inovacije, vključevanje in etiko, kar je nakazovalo na usmeritev knjižnic k sodobnim potrebam in izzivom v družbi.

V sklopu kongresa so podelili tudi nagrade Kalanovega sklada ter udeležence popeljali po razstavi Spekter v Umetnostni galeriji Maribor.

Kongres ZBDS je ponudil dragoceno priložnost za izmenjavo znanja, izkušenj in dobrih praks. Osvetlil je ključne izzive, s katerimi se soočajo knjižnice danes, in predstavil inovativne pristope, ki lahko pripomorejo k razvoju v prihodnosti. Udeleženci so pridobili dragocene vpogled v nove trende, tehnologije in smernice, ki oblikujejo knjižnično dejavnost v Sloveniji in širše.

Jelka Kosi

Konferenca VIVID 2024

27. konferenca Vzgoja in izobraževanje v informacijski družbi – VIVID 2024 nas je ponovno navdušila. Kot so napovedali njeni organizatorji, je bila namenjena proučevanju novih načinov dela in sodelovanja v vzgojno-izobraževalnem procesu, ki jih prinaša sodobna informacijska in komunikacijska tehnologija.

V petek, 11. oktobra 2024, je na Institutu Jožef Stefan svoje prispevke predstavilo 39 strokovnih delavcev predšolske vzgoje, osnovnega, srednjega in visokega šolstva. Zastopana so bila številna predmetna področja in usmeritve, medpredmetne povezave in projekti, med njimi tudi veliko pri-

Slika 1: Predverje IJS s programom multikonference IS

Slika 2: Utrinek s konference VIVID 2024

Slika 3: Utrinek s predavanja na konferenci VIVID 2024

merov uspešnih praks slovenskih šolskih knjižničarjev. Podrobnosti so predstavljene v programu konference VIVID 2024 (<https://vivid.fov.um.si/program/>) ter na spletni strani konference (<https://vivid.fov.um.si/>), kjer bo objavljen tudi zbornik letošnjih prispevkov. Ob predavanjih so se udeležile želje organizatorjev konference. Izmenjali smo si različne poglede, izkušnje in spoznanja o novih možnostih prenosa znanja, ki jih ponuja hitro razvijajoča se tehnologija, vedno z mislijo na smiselno in odgovorno vključevanje v pedagoško prakso. Ob predstavitev prispevkov se je potrdilo, da so pred nami novi pedagoški izzivi: hibridni modeli poučevanja, personalizacija izobraževanja in uporaba umetne inteligence v izobraževalnih procesih ter da digitalna preobrazba ne pomeni le uporabe novih orodij, temveč zahteva spremembo miselnosti in pristopov k učenju in poučevanju, tudi v šolski knjižnici ter v sodelovanju s šolsko knjižnico in šolskim knjižničarjem.

Konferenca VIVID poteka v sklopu mednarodne multikonference Informacijska družba – IS2024,

ki jo vsako leto sestavljajo skrbno izbrane konference. Tako so letos od 7. do 11. oktobra na Institutu Jožef Stefan potekale mednarodne konference: Demografske in družinske analize, Odkrivanje znanja in podatkovna skladišča – SiKDD, Legende računalništva in informatike, Digitalna preobrazba zdravstvene nege – SIZN, Konferenca o zdravi dolgoživosti 2024, Miti in resnice o varovanju okolja, ChatGPT v zdravstvu, Digitalna vključenost v informacijski družbi – DIGIN 2024, Slovenska konferenca o umetni inteligenci, Kognitivna znanost, Slovenska konferenca o umetni inteligenci ter konferenca Vzgoja in izobraževanje v informacijski družbi – VIVID 2024. Predstavitev multikonference in zbornik prispevkov vseh konferenc sta dostopna na njeni spletni strani IS2024.

Če želite izkusiti vzdušje na konferenci VIVID in izkoristiti priložnost za profesionalno rast, je priložnost že prihodnje leto. Naslednja konferenca Informacijski družbi 2025 – IS2025 (in v njenem sklopu VIVID 2025) bo potekala od ponedeljka, 6. oktobra, do petka, 10. oktobra 2025.

Lidija Todorovič

Odličje Gustava Šiliha za Barbaro Rocek Bregar

Poslovna skupnost osnovnih šol Maribor z okolico in Skupnost vrtcev Maribor in podeljujeta odličja in priznanja Gustava Šiliha najboljšim posameznikom na področju vzgoje in izobraževanja. Odličja in priznanja Gustava Šiliha se podeljujejo za dosežke, ki pomembno prispevajo h kakovostnemu delu v vzgoji in izobraževanju, k razvoju pedagoške teorije in prakse ter k povezovanju z ožjim in širšim okoljem.

Oktobra 2024 je bila med prejemniki odličij Gustava Šiliha tudi Barbara Rocek Bregar šolska knjižničarka na Osnovni šoli Lovrenc na Pohorju.

Barbara Rocek Bregar – predana delu v vzgoji in izobraževanju, učiteljica slovenščine in knjižničarka. Je srce in duša šolske knjižnice, kjer že od samega začetka službene poti neutrudno in z neizmerno kreativnostjo razvija bralne kom-

petence. Po njeni zaslugi je knjižnica – po oceni učencev – najbolj priljubljen prostor na šoli. Šolska knjižničarka ima namreč pretanjen posluš za individualne potrebe vsakega posameznika, učenca in velikokrat tudi zaposlenega. Vedno je na razpolago za pogovor, nasvet, tolažbo in za priporočilo dobrega branja.

Izstopajoča področja njenega strokovnega delovanja, kjer dosegajo izjemne rezultate, so: gle-

dališka in raziskovalna dejavnost z najvišjimi rezultati, kulturno-umetnostna vzgoja, vodenje ali sodelovanje v številnih projektih in dejavnostih s spodbujanjem pridobivanja ključnih kompetenc učenje učenja.

Delo učiteljice Barbare Rocek Bregar sega tudi v kraj Lovrenc na Pohorju in širše. S svojim obsežnim strokovnim znanjem bogati življenja mnogih generacij nekoč in danes.

Slika 1: Izročanje odličja Barbari Rocek Bregar

Slika 2: Prejemniki priznanj in odličij Gustava Šiliha, skrajno desno Barbara Rocek Bregar

Mateja Drnovšek Zvonar

Kletenje

V knjižnico pride učenec: 'Knjižničarka, ali mi lahko daste knjigo za kletenje.'

V prvem trenutku sem pomislila, katero snov pa obravnavajo, da rabi knjigo o kletenju. Malo nepri- merno, vino in 5. razred. In v tistem trenutku me prešine, da verjetno išče knjigo za domače branje Priročnik za kletenje.

Druga misel je bila pravilna

ISSN 0353-8958

9 770353 895004

ZRSŠ ZAVOD
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ŠOLSTVO

ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO
Poljanska cesta 28
1000 Ljubljana
zalozba@zrss.si
www.zrss.si